

Bakalářská práce

2022

Bc. Radomíra Lorko

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra sociální a charitativní práce

Bakalářská práce

**Biografie – příběh života: efektivní nástroj pro nastavení individuální péče o
člověka**

Vedoucí práce: Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Autor práce: Radomíra Lorko

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III. studium kombinované

Rok 2022

Prohlášení o použití zdrojů

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Heleně Machulové, Ph.D. za velkou trpělivost, cenné rady, připomínky a inspirativní a metodické vedení práce a celé výuky, kterou jsem měla možnost u ní absolvovat.

Mé díky patří mému manželovi, který mne podporuje svojí dobrou náladou a svojí přítomností v dobrém i zlém.

Díky také všem osloveným za spoluúčast na mé bakalářské práci.

Bez odvahy, vstřícnosti, laskavosti a porozumění všech výše jmenovaných by pro mne tato práce ztratila smysl.

Obsah

Úvod.....	5
1. Biografie	8
1.1 Biografie a její kořeny	8
1.2 Biografie: její současná praxe	10
1.3 Profesionální práce s biografií	10
1.4 Efekty práce s biografií v péči o člověka v současné praxi	11
2. Sociální práce postavena na znalosti člověka: Individuální plán (IP)	12
2.1 Individuální plán jako výsledek procesu Plánování zaměřené na člověka (PCP)	12
2.2 Individuální plánování v praxi organizace Rytmus	14
2.3 Efekt aplikace prvků biografie při utváření IP	16
Praktická část	18
3. Vymezení kauz vhodných pro kvalitativní výzkum	19
4. Výchozí zdroje – práce s informacemi	22
4.1 Kritéria výběru zkoumaných dat z jednotlivých biografií	24
4.2 Návrh postupu výzkumu	24
4.3 Analýza k jednotlivým biografiím	25
Závěr	51
Seznam literatury	57
Seznam zkratk	60
Seznam příloh.....	61
Přílohy	62

Úvod

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na téma Biografie – příběh života: efektivní nástroj pro nastavení individuální péče o člověka. Impulsem proto, abych takto zpracovala zmíněné téma byla moje dosavadní praxe, kterou získávám jako dobrovolník v domově pro seniory a jako case manager neziskové organizace v oblasti sociální péče. S biografií jako s nástrojem péče o člověka jsem měla poprvé možnost se seznámit při studiu na Teologické fakultě, kdy jsme měli tu výsadu přímo naslouchat paní Ing. Evě Procházkové, která se využitím biografie v péči o seniory zaobírá již několik let. Velkou inspirací pro mne byla i její kniha *Biografie v péči o seniory*. K zásadním poznatkům z obou zdrojů patří to, že odborně zpracovaná biografie umožní seniorům a pečujícímu personálu lépe spolupracovat, péče je více individualizovaná a přímo se může na základě detailu z biografie zaměřovat na specifické potřeby člověka, podporovat ho v aktivním přístupu k životu, pomáhá zabezpečit životní kontinuitu seniora a znovuoživení duševního života a pro pečujícího je to možnost, jak s člověkem navázat vztah založený na důvěře a přátelské intimitě a přidržet se principu normality. Při zmíněných přednáškách jsem si já osobně za slovo senior se vším respektem dosazovala slovo člověk. Chápu každého jedince jako člověka se všemi jeho výsadami i slabostmi od narození až po smrt, takže označení senior nebo kojeneček vnímám jako označení více méně akademické, které dodává člověku jistou charakteristiku a poukazuje na specifika spojená s jeho věkem. Právě tato myšlenka mi pomáhala a pomáhá při navazování kontaktu právě v domově pro seniory a získání si důvěry při utváření vztahu s každým jedním z obyvatelů domova, protože a priori jsou pro mne partnery nikoli seniory. Praxe mi ukazuje, že tento postoj lidé vnímají a umožňuje mi navázat vztah rychleji, na osobní bázi ale i při stanovování vzájemného respektu.

Vzhledem k pandemické situaci v uplynulých měsících, jsem nenašla pracovní uplatnění v péči o seniory, kam jsem od počátku směřovala, ale ve společnosti, která podporuje lidi s mentálním a psychickým handicapem v samostatném fungování v každodenním životě a začleňování se do běžné společnosti. A právě zde se mi propojila myšlenka o využití biografie nejen pro lidi v seniorním věku v pobytových službách, ale o aplikaci biografie i v péči ve skupinách lidí, kteří jsou jinak znevýhodněni. Moje současná práce spočívá v podpoře samostatného fungování lidí s různým mentálním

znevýhodněním či jeho kombinací s fyzickým znevýhodněním. Při seznamování se s jednotlivými kauzami jsem nacházela dostatek informací o současném stavu jednotlivců i péče i dlouhodobé plány rozvoje spolupráce, ale v přímé praxi jsem ve všech případech řešila problém s neznalostí minulosti daného jedince. Potřeba zjistit klíčový detail z minulosti často brzdila možnost účinné podpory a pomoci v daný aktuální čas a situaci. Zejména tato zkušenost mne vedla k myšlence, zda je možné pracovat s biografií už u lidí v před seniorním věku, zda bude sestavená biografie mít stejný užitečný efekt v péči u jiných znevýhodněných skupin lidí, než je prokázaný efekt u skupiny seniorů v pobytových službách.

Cílem mé práce je pokusit se doložit na vybraných kauzách z různých znevýhodněných skupin, že odborně zpracovaná biografie a práce s ní v péči o člověka má smysl i u lidí mladších, než je seniorní věk a s jiným sociálním nebo zdravotním handicapem, než je například specificky stařecká demence ve vyšším věku, a také že na základě znalosti historického detailu ze života daného jedince lze postavit kvalitativně lepší a úspěšnější individuální plán i pro uživatele podpůrných sociálních služeb. Proto abych mohla ověřit svoji hypotézu, že zpracování biografie člověka má smysl a je efektivní i v jiných sociálních službách než jen pobytových pro seniory, využiji v praktické části kvalitativní metodu výzkumu polostrukturovaného rozhovoru a jeho narativní analýzy. Rozhovory budou vedeny s lidmi, s nimiž pracuji delší dobu a bude se jednat o přímou spolupráci na tzv. aktivní biografii, v některých případech s prvky *storybiografie*.¹ Kauzy jsou záměrně vybrány z různých prostředí tak, aby bylo možné ukázat, že biografii lze sestavit u každého z podporovaných jedinců na základě stejných principů a že je možné i pro každou individualizovanou podporu stejně na základě daných pravidel vyvodit prvky, které podpoří člověka, rozvinou individuální plán potřebným a užitečným směrem a pomohou pomáhajícímu lépe pochopit individualitu a potřeby podporovaného. Analýzou jednotlivých biografii a následně srovnáním výstupů bych ráda dospěla k závěrečnému shrnutí, z něhož by mělo vyplynout, zda je moje původní hypotéza správná. Pro další práci v praxi a případně i další zkoumání by v případě kladného výsledku mohlo jít o základ pro další návazné práce na téma, jak systematicky aplikovat biografii v širokém spektru sociální práce a péče. Tato praktická část bude navazovat na předchozí část teoretickou.

¹ Termín *storybiografie* je převzat z publikace E. Procházková, *Biografie v péči o seniory*, s. 51.

V teoretické části práce se budu v úvodu věnovat vymezení jednotlivých pojmů, které souvisí s tématem biografie, sociální práce, péče o klienta, nastavení individuálního plánu. Pokusím se osvětlit původ, strukturu a význam biografie, jak může být biografický materiál zpracován a jak je v současnosti nejčastěji využíván při podpoře a aktivizaci seniorů s demencí. V kapitole *Efekt aplikace prvků biografie při utváření IP* se pokusím osvětlit myšlenku propojení biografie jako nástroje a sociální práce, která je postavena na individuálním plánování a přístupu zaměřeného na člověka.

Teoretické znalosti čerpám ze svého studia oboru Sociální a charitativní práce, zejména z předmětů Teologická antropologie, Sociální práce s rodinou a s menšinami, dále z odborné literatury z publikací *Kvalita v sociální práci a sociálních službách* od V. Holasové, *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním* G. Mahrové a M. Venglářové a *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla* od P. Tavela a v neposlední řadě také ze standardů práce nastavených mým současným zaměstnavatelem z. ú. Rytmus.

V praktické části popíši strukturu materiálu, s nímž budu v rámci analýzy a srovnání pracovat. Struktura pro všechny materiály bude jednotná, a to včetně postupu zpracování materiálu a aplikace do IP.

Závěrem své práce se pokusím vyhodnotit, zda a jak jsem teoretické poznatky aplikovala v praxi a zda jsou mé předpoklady o práci s biografií a její efektivitě správné. Pokusím se odpovědět na dále položené otázky. Je smysluplné v případě věkově mladších participantů v před seniorním věku využívat původní model záznamu biografie? V čem konkrétně jsou poznatky z biografie u participantů v před seniorním věku využitelné pro sociální práci s kauzou participanta a v péči o něj? Bude sociální péče nastavená dle zpracované biografie dostačovat standardům sociální práce? Je možné z praxe na vybraných kauzách doložit konkrétní prvky biografie, které byly aplikovány při nastavování individuálního plánu a napomohly v přiměřenosti a efektivitě podpory participanta?

Je zřejmé, že ambicí této práce není podat ucelený teoretický přehled o práci s biografií v sociálních službách, ale je mojí minimální snahou ověřit využitelnost a potenciální přínos biografie v rozmanitých sociálních kauzách, tedy prozkoumat to, že má smysl se hlouběji zajímat o minulost člověka, který za námi přichází sice v akutní

situaci, ale je a také byl někým před ní, kdo má být jen matnou nebo zkradenou vzpomínku na cosi dobrého, pozitivního nebo krásného, co nyní pro něj může být mostem k lepší budoucnosti a nám pomáhajícím dobrým základním kamenem pro efektivní práci.

Upřímně bych si přála, aby vedlejším výsledkem této práce byly nově nastavené aktivity u každého z participantů tak, aby se jim život mohl zdát o malý kousek jednodušší a veselejší.

1. Biografie

V praxi sociálního asistenta u neziskové organizace jsem se naučila, že je pro naše klienty ale i pro všechny z nás důležité nejprve vědět, co je hlavní téma komunikace, že je třeba vyjasnit si používané pojmy a jejich náplň a důvody, proč je věci třeba řešit. Jak uvádí Sociologická encyklopedie, biografické materiály zkoumá sociologie biografická, která se *chápana úžeji zaměřuje na kvalitativní analýzu životopisných materiálů, kdy smyslem je získat jakoby „zevnitř“ co nejkomplexnější přístup k sociálnímu životu lidí v jeho sociálním a historickém kontextu. Toto pojetí klade důraz na „čas lidského života“², který plyne a nutně se vněm odráží minulost i možná budoucnost, načrtnutá ve snech a přáních z minulosti.*

1.1 Biografie a její kořeny

Na otázku, co je biografie můžeme jednoduše odpovědět, že jde o vyprávění životního příběhu člověka. Slovo biografie je složeno ze slov řeckého původu „bios“, což znamená „život“, a „graphein“, což znamená „psát“. Spojení těchto dvou významů můžeme vyjádřit jako „popsat život“³. Obecně encyklopedie heslo biografie vysvětluje jako literární útvar, který je běžně považován za literární faktografický text zachycující jedinečnost a neopakovatelnost lidského života. Jde o snahu vyjádřit život člověka slovy, zachytit momenty a prožitky, které formovaly jeho samotného a utvářely jeho sociální realitu⁴.

² Srov. Sociologická encyklopedie, heslo sociologie biografická, <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_biografick%C3%A1> [online], [cit. 2022-02-22].

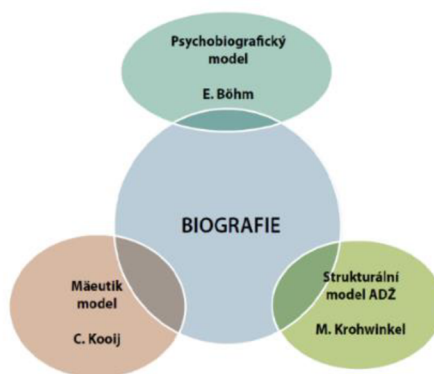
³ Srov. *tamtéž*.

⁴ Srov. Britannica, title Biography, <<https://www.britannica.com/art/biography-narrative-genre>> [online], [cit. 2022-02-22].

V nedávné minulosti byla biografie začleněna do procesu plánování péče o seniory v geriatrickém a gerontopsychiatrickém ošetrovatelství v zemích EU ve významu, o kterém píše Procházková ve své publikaci *Biografie v péči o seniory*.⁵ Jak dále uvádí, práce s biografií je klíčovým prvkem ve třech známých a ověřených modelech péče v západních zemích. Konceptní model uplatňovaný v ČR, který je metodicky zaštitěný a garantovaný E. Procházkovou, vychází dle autorky z dále zmíněných modelů: z ošetrovatelského humanistického psychobiografického modelu E. Böhma (Rakousko), systémového modelu Moniky Krohwinkel (Německo) a z interpersonálního modelu Mäeutik autorky Cory van der Kooij (Holandsko). Prioritou všech modelů je zaměření se na člověka, jeho život a na jeho vztahy s okolím a snaha o zlepšení péče o něj ve chvíli, kdy je odkázán na pomoc druhých. Práce s biografií se prosazuje zejména v nastavení péče o seniory v sociálních zařízeních. Potenciál biografie, o němž v této práci uvažuji a je dán propojením prvků z uvedených modelů práce, je graficky znázorněn na obr. č. 1.

Tak jak došlo během staletí k rozšíření pojmu biografie, od literárních uměleckých textů směrem ke strukturovaným záznamům, je možné, že i biografie, která je tvořena v současnosti spíše s lidmi v postproduktivním věku, se rozšíří i na jiné věkové kategorie nebo jinak handicapované klienty, než jsou klienti v seniorním věku s nastupující stařeckou demencí,⁶ a stane se tak dynamickým prvkem a nástrojem při poskytování cílené, účinné a smysluplné podpory v oblasti sociální práce.

Obrázek č. 1 Potenciál pro využití biografie⁷

⁵ Srov. Procházková, E. *Biografie v péči o seniory*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 33.

⁶ Tamtéž, s. 34.

⁷ Tamtéž, obr. 12 Ošetrovatelské modely ve vztahu ke koncepci biografické péče, s. 34.

1.2 Biografie: její současná praxe

V této práci se soustředím podle současného třídění převzatého od Procházkové na aktivní biografii s prvky story biografie, která je dle současných standardů strukturovaná do čtyř období života (dětství, mládí, dospělost a stáří), kdy se pokoušíme o zápis sdělených informací v chronologickém pořadí. Z pohledu ontologického je snahou zachytit významné role, prožitky a zkušenosti klienta.

Uznaným standardem při tvorbě biografie je podpůrná osnova pro sběr biografických dat, viz Příloha X. Biografický list⁸, který se v mé praxi osvědčil nejlépe, co se týká plnosti zjištěných informací oproti stručnějšímu záznamu MINIBIO (zkrácená forma biografie) a časově náročné tvorbě biografické knihy, která slouží spíše jako upomínkový materiál.

Základem pro zpracování biografie je vždy svobodné rozhodnutí klienta. Zvláštní důraz je třeba klást na kvalitu zpracování, nikoli rozsah. Kvalitu informací lze zajistit pouze na základě vybudované důvěry mezi pracovníkem a klientem a na základě, jímž je stabilní vztah a vzájemný respekt.

Práce s biografii je v současné době v ČR také přiřazena k 15 standardům kvality sociálních služeb⁹, protože výsledky této práce potvrzují individuální a komplexní přístup k osobnosti klienta a potvrzují potřebu přistupovat k člověku jako k bytosti s vlastní nezaměnitelnou hodnotou a existující ve své bio-psycho-socio-spirituální jednotě.

1.3 Profesionální práce s biografii

Profesionální práce s biografii tkví v dodržení etických zásad a výše uvedených standardů, vizte podrobněji rozvedené standardy podle Procházkové Příloha XI. Standardy kvality sociálních služeb a biografická péče.¹⁰

Za pomáhající zásady při rozhovoru směřujícím k záznamu biografie považují následující, jak je uvádí Venglářová: 1) Téma hovoru určuje klient, 2) volí dobu rozhovoru a umožníme mu získat dostatek času na vyjádření toho, co považuje za

⁸ Procházková, E. *Biografie v péči o seniory, Příloha 1- Biografický list jako výukový materiál pro sběr biografických dat*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 179-182.

⁹ Standardy kvality sociálních služeb jsou právním předpisem závazným od 1.1.2017, znění kritérií Standardů je v příloze č. 2 vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., prováděcího předpisu k zákonu 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹⁰ Srov. Procházková, E. *Biografie v péči o seniory, Tab. 11 Standardy kvality sociálních služeb a biografická péče*, s. 119-121.

důležité, 3) prostředí k rozhovoru má být klidné, což zajišťuje soukromí, 4) klient předem ví, jak naložíme s důvěrnými informacemi.¹¹ Projevuje-li se díky stáří nebo nemoci u klienta mentální handicap nebo znevýhodnění různého druhu, je třeba na základě svých praktických zkušeností komunikaci přizpůsobit na straně pracovníka snížené úrovni rozumových schopností klienta, horší schopnosti přesně se vyjádřit, menší míře pozornosti a schopnosti se soustředit, horší orientaci v imaginárním čase minulosti, omezení při abstrahování a zobecňování.¹² Konkrétní postup při sběru biografických informací pro tuto práci se bude řídit uvedenými zásadami.

Je-li možné za dodržení všech výše uvedených zásad sebrat a utřídit biografické informace, pak by mělo být dále možné s nimi pracovat v rámci *15 standardů* tak, aby byla zpracována analýza materiálu a konkrétní prvky biografie mohly být včleněny do individuálního plánu (IP). Za těchto předpokladů může být praxe vykonávaná na základě takto sestaveného IP s velkou pravděpodobností efektivní a ve velké míře akceptovatelná pro klienta, a to i v oblastech velmi osobních, jako je např. oblast intimity.

1.4 Efekty práce s biografii v péči o člověka v současné praxi

K zásadním efektům práce s biografii patří účinná pomoc a přístup ke klientovi tak, že respektujeme jeho životní příběh, podporujeme jeho individualitu, umíme nastavit optimální péči v rovině fyzické, psychomotorické, afektivní a kognitivní a jak dále konstatuje Procházková, jsme schopni lépe uplatnit multidisciplinaritu.¹³ Dále jsme dle Böhma schopni lépe dodržet princip normality, zvládáme lépe prevenci a řešení krizových situací. Jde tedy o zvládnutí holistické péče o člověka na základě detailních znalostí o klientovi a klíčových momentů jeho života, které on sám jako klíčové vnímá.¹⁴ U každého klienta je pak možné doložit, na základě jakých zjištění je IP konstruován. Očekávaným efektem využívání biografie klienta je hladší průběh sociální péče o klienta tak, aby působení sociálního pracovníka klient chápal, bylo mu blízké jeho chování a jednání a dokázal nastavení spolupráce bez obtíží akceptovat.

¹¹ Venglářová M. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha: Grada, 2022, s. 75.

¹² Projekt Cesty k celoživotnímu vzdělání dospělých lidí s mentálním postižením, publikace *Zásady úspěšné komunikace s lidmi s mentálním postižením 2009* [online]. Dostupné na WWW: <https://Zasady-uspesne-komunikace-s-lidmi-s-mentalnim-postizenim_ETR.pdf (smpcr.cz)>.

¹³ Srov. Procházková, E. *Práce s biografii a plány péče*. Praha: Mladá fronta, 2014, s. 19-20.

¹⁴ Srov. Böhme, E. *Psychobiografický model péče podle Böhma*. Praha: Mladá fronta, 2015, s.81.

Spoluprací s klientem nad jeho biografií lze utvářet pozitivní a důvěryhodný vztah. Komunikace o tématech, která mohou být v různé intenzitě pro různé klienty intimní, nám může pomoci najít kořeny strachu, frustrací a tím překonávat i možné současné bariéry ve spolupráci.¹⁵ Na opačném pólu lze zachytit velmi pozitivní prožitky, situace a životní prvky, které mohou být záchytnými body a motivátory na cestě klienta ke svébytnosti a dalším kompetencím důležitým pro samostatný a naplněný život.¹⁶ Tato práce by měla ověřit slova, která říká Smull: „... , že příběhy ze života jsou důležité a vzpomínkou na ně se přirozeně učíme jak zvládat život.“¹⁷

2. Sociální práce postavena na znalosti člověka: Individuální plán (IP)

Ze své praxe mohu v rámci sociální práce hovořit o péči zaměřené na člověka na základě individuálního plánu, který je vždy postaven na osobním rozhovoru mezi žadatelem o službu a pomáhajícím o aktuální situaci a případně okolnostech, které k ní vedly. Individuální plán je v zamýšleném pojetí výstupem dle metody *Plánování zaměřené na člověka (PCP)*.

2.1 Individuální plán jako výsledek procesu Plánování zaměřené na člověka (PCP)

Definici individuálního plánování podává Hauke jako proces, kdy spolu uživatel a poskytovatel hledají konkrétní cíle, přizpůsobují službu specifickým podmínkám, požadavkům, možnostem a schopnostem klienta, tak aby byla v co největším zájmu uživatele.¹⁸

Individuální plán je výsledkem procesu, který je realizací metody odborně nazývané Plánování zaměřené na člověka (Person Centered Planning – PCP). Cílem metody je napomáhání začleňování lidí s mentálním znevýhodněním do běžného života, a to zejména pomocí podpůrné sítě vztahů a seberealizace. Dle webových stránek společnosti Rytmus, z. ú. jde o metodu, která: „je založená na myšlence, že

¹⁵ Srov. Venklářová M. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha: Grada, 2007, s. 74-75.

¹⁶ Špatenková, N. *Reminiscenční terapie*. Praha: Galén, 2011, s. 70-86.

¹⁷ Srov. Smull, *The Importance of Stories (Význam příběhů)* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=ToHvUVxnGhU&list=PL54D76E8F5CC1AC10>>.

¹⁸ Srov. HAUKE, M. *Pečovatelská služba a individuální plánování*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 10.

každý člověk může být pro svět užitečný a je tedy nasnadě podat mu pomocnou ruku a podpořit ho při seberealizaci a aktivním zapojení do života ve společnosti. Průkopník metody John O'Brien označuje Plánování jako cestu: „... při níž se ptáme, jak se tento člověk může v normálním životě projevat jako dobrý přítel a přínosný občan. Plánování zohledňuje význam hlasu člověka bez ohledu na charakter jeho postižení. Podporuje samostatné a informované rozhodování. Klade velký důraz na to, co je pro člověka důležité a jaká je jeho představa o životě. Zohledňuje zdraví a bezpečí a podporuje v naslouchání a respektování člověka i jeho rodiny a blízkých.“¹⁹ Podle Smulla jsou proces plánování i plán prostředkem nikoli cílem. Jak dále Smull uvádí, pomocí procesu Plánování zaměřené na člověka zjišťujeme, jak lidé chtějí žít a co je třeba udělat a respektovat, aby jejich představy byly naplněny, co je pro člověka důležité. Výsledný plán je pak popisem výše uvedeného.²⁰ Dále uvádí, že kvalita procesu podmiňuje kvalitu plánu.²¹ Obohatíme-li proces zjišťování o mapování historie člověka, kterou zjistíme pomocí zaznamenané biografie, pak můžeme získat přehled o důležitých situacích, včetně leckdy zásadních detailů, a biografických prvcích, které mají jak pozitivní, tak i negativní charakter, z průběhu dosavadní životní dráhy. Získáváme tak komplexní obraz poskládaný z možného maxima znalostí o životě člověka.²² Biografie pomáhá odhalit sny, přání, strachy, blízké lidi, vzory, tedy podstatné detaily, které mohou napomáhat k efektivní podpoře člověka v jeho samostatném rozhodování a nezávislosti a které mohou být překryty aktuální životní situací, pokud se na ně nebudeme ptát.

Individuální plánování má význam pro uživatele i pro poskytovatele. K zásadním významovým vlastnostem podle Hauke pro uživatele patří to, že uživatel je vtahován do procesu plánování jako rovnocenný partner, je na něm zvládat kompetenci rozhodování a může tak cele akceptovat nabízené služby. Poskytovatel pak

¹⁹ Rytmus, z. ú. *Plánování zaměřené na člověka* [online]. Dostupné na WWW:< <https://rytmus.org/planovani-zamerene-na-cloveka/>>.

²⁰ Smull, M. *Naslouchat, učit se, jednat, výběr z textů M. W. Smulla o základním plánování životního stylu, seburčení a organizačních změnách*, přeloženo a publikováno Quip – Společnost pro změnu, člověka [online]. Dostupné na WWW:<<https://rytmus.org/wp-content/uploads/2020/11/Naslouchat-jednat-Smull.pdf>>, s. 5.

²¹ Tamtéž, str. 6

²² Tamtéž, str. 11-12

nabývá jistoty, že zpracovává zakázku založenou na skutečné potřebě, může lépe stanovovat potřebu pracovní kapacity a poptávané odbornosti.²³

V návaznosti na výše uvedené je individuální plán, jak uvádí Smull: „písemným popisem toho, co je pro lidi důležité, jak se vypořádat se všemi záležitostmi kolem zdraví a bezpečí a co by se mělo učinit, aby se jim jejich vytoužený život usnadnil. Plán nelze od tohoto procesu oddělit.“²⁴

2.2 Individuální plánování v praxi organizace Rytmus

V metodických listech organizace, kde pracuji je Individuální plán (IP) nástroj, pomocí kterého je možné v rámci standardu poskytování sociálních služeb nastavit péči tak, aby vyhovovala požadavkům, aktuálním schopnostem a osobním cílům klienta. Důraz klademe na to, aby tento plán byl sestaven ve spolupráci se zájemcem o službu a aby byl pro daného člověka srozumitelný. Individuální plán pak zahrnuje všechny důležité oblasti života člověka a detailní cíle, kde je třeba podpory a péče.²⁵ Dokument je sepsán formou *snadného čtení*²⁶

Vlastní praxi v současné době vykonávám v organizaci Rytmus, z. ú. V každém případě vždy v naší službě pracujeme s klientem jako s rovnocenným partnerem. Tento postoj je zaručen danými principy organizace, které respektují všichni pracovníci. K těmto principům patří následující:

Bereme každého takového, jaký je.

Pomáháme, aby měl každý ve svém okolí lidi, na které se může obrátit.

Podporujeme vlastní zodpovědnost, rozhodování a aktivní přístup.

Hledáme nové cesty a možnosti.

Poskytujeme podporu „tak akorát“.

Výše uvedené principy jsou zcela v souladu s tím, jak popisuje Mahrová vzájemnou spolupráci podporovaného a podporujícího: „Tato filozofie vzájemného pracovního

²³ Srov. HAUKE, M. *Pečovatelská služba a individuální plánování*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 12.

²⁴ Smull, M. *Naslouchat, učit se, jednat ...* [online]. Dostupné na WWW: <<https://rytmus.org/wp-content/uploads/2020/11/Naslouchatucit-se-jednat-Smull.pdf>>, s. 12.

²⁵ Srov. Rytmus, z. ú. *Metodické listy* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.kvalitavpraxi.cz/dokumenty//>>.

²⁶ Srov. tamtéž.

vztahu vychází z psychosociálního pojetí sociální práce, kdy konečná volba způsobu života záleží na klientovi a jeho rozhodnutí je respektováno.²⁷

V praxi organizace, kde působím, je sociální spolupráce s klientem zásadně postavena na znalosti aktuálního stavu klienta a jeho životní situace. V první fázi komunikace s klientem je vytvořen popis situace a problémů, které klient potřebuje a chce řešit, a je sestaven dokument *Profil na jednu stránku*²⁸. V dalším kroku je vytvořen tzv. *Medailonek*, který stručně vystihuje to, jak se klient sám aktuálně vnímá. Na základě výše uvedených dokumentů, ustavující schůzky a osobních rozhovorů je sepsán *Individuální plán klienta*²⁹ a *Dohoda o spolupráci*. Všechna tato dokumentace klade důraz na aktuální situaci a stav klienta. Poslední dva dokumenty shrnují důležité znalosti o situaci klienta, cíle klienta a klíčové kroky k naplnění odsouhlasených a reálných cílů. Ve velmi omezeném rozsahu a pouze v příležitostných poznámkách a komentářích se výše uvedené materiály věnují životní historii klienta. Z uvedených dokumentů pro svou práci využiji pouze aktuálně platné individuální plány organizace Rytmus, z.ú., protože IP považuji pro práci s podporovanými za stěžejní. Obsah originálního plánu je vždy zachován, nicméně identita konkrétních lidí je změněna. Obecně se praxe práce s klientem a tvorba dokumentů řídí etickým kodexem společnosti a etickými principy, které shrnuje Hronová a jsou to: princip neškození, princip dobřečinnosti, respekt k autonomii, princip spravedlnosti³⁰. Ve své práci budu uvedené principy respektovat.

Přes všechny výše uvedené zásady vnímám v terénní práci, že jsme v efektivním dosahování cílů stanovených v plánu limitováni neznalostí klíčových situací a detailů jak pozitivních, tak negativních z minulosti klienta, které se mohou nenadále projevit v současnosti a v praxi ji také nesčetněkrát v různých situacích ovlivňují.

²⁷ MAHROVÁ G., VENGLÁŘOVÁ M. *Klient v sociální práci in: Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008, s. 27.

²⁸ Rytmus, z. ú. *Profil na jednu stránku* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.kvalitavpraxi.cz/aktuality/ochrana-prav/profil-na-jednu-stranku-ve-skole/>>.

²⁹ Rytmus, z. ú. *Nástroje Plánování zaměřeného na člověka* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.kvalitavpraxi.cz/dokumenty/planovani-zamerene-na-cloveka/kratke-predstaveni-nastroju-planovani-zamereneho-na-cloveka/>>.

³⁰ Srov. Hronová, M. *Etika v soc. práci in: Sociál. práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008, s. 50.

2.3 Efekt aplikace prvků biografie při utváření IP

Jak uvádí Procházková a stále se potvrzuje ve výzkumných částech několika obhájených bakalářských i magisterských pracích, práce s biografií, resp. s historií člověka se osvědčuje při práci se seniory v pobytových službách a to tím, že je péče o seniory postavena individuálně a přístup pracovníků poskytovatele je pozitivně ovlivněn díky možnosti se seznámit s osobními specifiky každého uživatele. Seznam vybraných prací na výše uvedené téma je v Příloze XII. Toto zjištění uvádím, protože není cílem mé práce toto znovu potvrdit. V této práci bych ráda poukázala na to, že by i v jiné oblasti přímé práce s klientem měla být možnost pracovat s biografií, a to i u mladších lidí nebo lidí s mentálním znevýhodněním, a to i přesto, že nebude zcela ukončena fáze dospělosti a fáze stáří bude zcela chybět. Nicméně předpokládám, že v životě každého člověka jakéhokoliv věku lze nalézt historické klíčové okamžiky, jejichž důsledky se mohou negativně nebo pozitivně otiskovat do paměti, myšlení a aktuálního chování daného člověka.

Na základě výše uvedeného jsem se v této práci rozhodla využít biografické prvky při sestavení individuálního plánu pro dospělé lidi s mentálním handicapem, kteří se snaží žít samostatný život v rámci podmínek běžné sociální reality. V případě uživatelů s mentálním handicapem považuji za důležité využít pro sestavování individuálního plánu (IP) jak negativní, tak i pozitivní zjištění z historie klienta, protože tato zjištění, zapracovaná do IP, mohou významně ovlivnit efektivitu při plnění cílů, a to jak při rychlosti jejich dosažení, tak i v jejich snazší dosažitelnosti. Vyjdu-li z pozitivní psychologie dle Slezáčkové, pak pro sociální práci tak získáme možnost a) ošetřit možné negativní prvky ze života klienta a minimalizovat tak vznik stresových situací a neočekávaných reakcí klienta a b) na pozitivních prvcích lze budovat vztah s klientem a využít tyto prvky jako klíč k nacházení cesty při řešení současné situace.³¹

Hovoříme-li o aplikaci biografických informací, pak máme na mysli podle Procházkové transfer těchto informací do individuálního plánu.³² Nicméně pro účely této práce nejde o popsání aktivit denního života a zvyklostí tak, jak autorka popisuje pomocí systému *ABECEDA* a jak je využíváno v přímé pobytové péči, ale jde o zachycení důležitých událostí, zážitků, detailů v životě klienta, které podstatně

³¹ Srov. Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 39-40.

³² Srov. Procházková, E. *Biografie v péči o seniory*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 84.

ovlivňují jeho současné postoje, nálady a ochotu ke spolupráci, tak jak o tom hovoří John O'Brien na svých seminářích.³³ V této práci souhrn těchto poznatků označuji jako biografické prvky.

K informacím, které získáme v biografii, je třeba přistupovat tak jak uvádí Smull na stránkách *Support development associates (SDA)*. Informace a prvky biografie by měly být využity při tvorbě IP se zřetelem na hodnoty, které respektují člověka. Z mé dosavadní praxe v organizaci jde o to, převzít tyto informace bez hodnocení, nalézat v nich záchytné pozitivní body, správně v nich vytušit nové možnosti rozvoje člověka, a to vše s cílem, nastavit podporu a péči na míru člověku a situaci a podporovat klientův aktivní přístup k vlastnímu životu, v rozhodování a přijímání zodpovědnosti.³⁴

Jak jsem již uvedla, necílím v této práci a v biografiích na zjištění aktuálního stavu, jehož obraz získávám při úvodním a seznamovacím rozhovoru se žadatelem o službu, ale jde mi o postihnutí historie člověka, a to v pozitivních i negativních momentech tak, aby bylo možné budoucí spolupráci vystavět na sanaci aktuální situace a potřeb s maximálním využitím znalosti životní historie, konkrétně aplikací biografických prvků do IP. Na základě vlastní praxe v souladu s Venglářovou vnímám, že zejména lidé s mentálním znevýhodněním nebo duševním onemocněním jsou schopni akcentovat ze své minulosti to, čemu by se raději vyhnuli, co je pro ně stresující, nebo by se naopak v současnosti rádi vrátili k tomu, o čem jsou přesvědčeni, že bylo pro jejich život přínosné.³⁵

Obraz o dosavadním životě, který je již minulostí, nám může poskytnout právě kvalitně zaznamenaná biografie. Právě zde na základě rozhovoru klient identifikuje důležité události a detaily ve svém životě. V biografii je možné zachytit negativní i pozitivní charakter u jednotlivých biografických prvků, ale také zapomenutá přání, touhy a potřeby, které při hodnocení současné situace nemusí být zřejmé.

Dle předpokladu zakomponování zjištěných informací z biografie do IP přispěje k tomu, že IP bude lépe vystihovat možnosti k efektivnímu dosahování stanovených

³³ Srov. O'Brien, J. *Plánování zaměřené na člověka* [online]. Dostupné na WWW:<<https://www.kvalitavpraxi.cz/res/archive/005/000635.pdf?seek=1212066361>>.

³⁴ Srov. Rytmus, z. ú. *Hodnoty společnosti* [online]. Dostupné na WWW:<<https://rytmus.org/socialni-sluzby/podpora-samostatneho-bydleni/>>, *Mise, vize a hodnoty SDA* [online]. Dostupné na WWW:<<https://www.sdaus.com/mission-vision>>.

³⁵ Srov. Venglářová, M. *Vztah a komunikace s klientem in: Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008, s. 99-100.

cílů. V případě biografických prvků s pozitivním charakterem můžeme tyto prvky využít jako motivační prostředky pro navození a upevnění nových potřebných návyků a získání nových kompetencí v oblastech sociálního začleňování. Znalost prvků s negativním charakterem by měla dle mého předpokladu pomáhat úspěšněji eliminovat vznik těžkých situací nebo krizových stavů v přímé práci. Příkladem mohou být úzkostné stavy participanta, které jsou vyvolávány dětským pláčem nebo křikem. Dle vzpomínek participanta tato vazba vznikla v dětském věku v neutěšených rodinných podmínkách, kdy participant trpěl úzkostí a bezmocí nad nemožností plačícím dětem pomoci. Budeme-li tento prvek znát a respektovat, pak můžeme plán např. v oblasti hledání práce nebo při plánování aktivit volného času omezit o prostředí, kde by se participant s tímto prvkem znovu setkal a tím ztratil motivaci a ochotu ke spolupráci. V konkrétním případě šlo o odmítnutí práce hospodářského pomocníka v MŠ. V pokročilé fázi spolupráce s klientem může jít naopak o prvek, který bude třeba s pomocí zvládnout tak, aby člověk nebyl v běžném životě omezován.

Praktická část

Smyslem praktické části je analyzovat zapsané biografie, extrahovat z nich důležité prvky, které mohou ovlivnit kompozici IP a příslušný IP o ně může být aktualizován. Charakteristikou kvalitativního výzkumu je individualizovaný přístup k jednotlivým participantům. Navzdory snaze při pořízení biografii, kdy jsem se snažila dodržet stanovený časový rozsah i strukturu dotazování k jednotlivým obdobím, se mi toto až na biografii mladší seniorky nepodařilo. U zbývajících participantů se vzpomínky na jednotlivá období prolínaly a ani okruhy dotazů nebylo možné dodržet přesně. Proto, aby byla zachována aspoň minimální strukturovanost jsem se v každém období snažila doptávat na pět základních okruhů. Těmito byly okruh vztahy s blízkými lidmi (rodina, přátelé, partner), záliby a zážitky, zdraví a širší sociální vztahy (škola a zaměstnání).

Všichni participanti v době pořízení záznamu byli svéprávní a souhlasili s rozhovorem za podmínky, že budou jejich jména i další osobní údaje změněny (např. gender). Byli informováni, že mohou kdykoli od rozhovoru odstoupit a v jeho průběhu nemusí odpovídat na otázky, pokud nebudou chtít. Pro výzkum zůstal zachován pouze věk participanta a obecně popsany zdravotní stav včetně toho, zda užívá nebo

nevyužívá sociální službu. Z výše uvedených důvodů je i Příloha IX *Informovaný souhlas* přiložen pouze jako blanco formulář. Ve třech případech, participant C, D a E, jde o podporované organizaci Rytmus, z. ú. Participant A a B jsou z okruhu osobních přátel a zároveň je participant B i klientem domova seniorů.

3. Vymezení kauz vhodných pro kvalitativní výzkum

Cílem práce je doložit, že je možné sestavit funkční biografii i u mladších lidí a prvky z ní aplikovat do IP tak, aby tento byl efektivní při řešení aktuální situace klienta. Abych mohla ukázat, že kvalita a kvantita při zpracování biografie nezávisí na věku participanta, ale na ochotě ke spolupráci, jeho momentálních možnostech a schopnostech, vybrala jsem pět participantů v různých obdobích dospělosti. Dalším kritériem pro výběr byla možná aktivní přímá spolupráce s participanty. S každým byla předem diskutována možnost, odstoupit od rozhovoru a přípravy biografie. Součástí práce bylo i získání informovaného souhlasu a zajištění anonymizace dat.

Pro srovnání možností mezi aplikací informací biografií jsem záměrně vybrala biografie lidí v různých věkových kategoriích. Podle klasifikace WHO jsou participanti aktuálně v pěti věkových kategoriích, které na sebe vzájemně navazují, a to od období plné dospělosti až po období pravého stáří. Tři participanty v období plné, mladé a střední dospělosti jsou lidé s mentálním handicapem, s nimiž dlouhodobě spolupracuji. Omezení při pořizování biografie u těchto dospělých participantů může být v časové životní lince, která ještě není završena stářím a nedochází k bilancování a přehodnocování života.³⁶ Nicméně pro účely nastavení IP pro řešení aktuální životní situace nepovažuji toto omezení za zásadní, protože v sebraných biografických informacích nejde o časosběrnou kvantitu a časovou posloupnost, ale o postihnutí zásadních momentů v životě klienta. Pro větší přehlednost jsem se pokusila vymezit základní okruhy pro vzpomínky tak, aby byly pro participanty srozumitelné a zároveň mohly být následně při tvorbě IP přiřazeny k jednotlivým oblastem sociálního začlenění. O oblastech sociálního začlenění hovoříme na základě zákona 108/2006 o sociálních službách z roku 2007, který výslovně stanovuje, za jakým účelem je sociální služba poskytována. V návazných materiálech jsou pak Oblasti sociálního začlenění (OSZ) definovány jako nástroj: „..., který umožňuje systematicky formulovat cíle

³⁶ Langmeier, J., Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2.vydání, 2016, s. 234.

služeb ve vztahu ke stanovenému účelu sociálních služeb. Nástroj je určen pro poskytovatele služeb pro osoby v produktivním věku.³⁷ V jednotlivých OSZ jsou následně definovány jednotlivé cíle, které mohou být začleňovány do individualizovaných IP. Tyto cíle jsou specifické, doložitelné a přímo vázané na oblasti sociálního začlenění. Naplňují tak požadavek být efektivní pro řešení situace klienta a zároveň je dle nich možné sledovat efektivitu sociální služby a naplnění jejích cílů (standard kvality č. 1 a 15). Za základní tematické okruhy jsem zvolila vztahy s blízkými lidmi (rodina, přátelé, partner), záliby a zážitky, zdraví a širší sociální vztahy (škola a zaměstnání). Okruh vztahy s blízkými lidmi lze vztahovat k oblasti sociálního začlenění č. 2. Lidé jsou součástí sítě mezilidských vztahů, bod č. 3. Lidé se sami o někoho nebo něco starají. Okruh záliby a zážitky můžeme vztahovat k bod č. 6. Lidé mají volný čas, který má své místo v rámci jejich dne, bod č. 10. Lidé mají zajištěnou autonomii jednání a sebeurčení, bod č. 11. Lidé mají možnost samostatného života. Okruh zdraví se pojí k oblasti sociálního začlenění v bodě 8. Lidé si udržují dobré fyzické a duševní zdraví. Okruh širších sociálních vztahů se váže v sociálním začlenění na bod 1. Lidé jsou zapojeni do aktivit v místě, kde žijí, bod č. 4. Lidé jsou zaměstnaní, bod č. 5.

V této souvislosti považuji v rámci analýzy biografie za důležité osvětlit typ mentálního handicapu u participantů nebo nastínit jejich aktuální mentální možnosti a to tak, aby byla utvořena základní představa o podmínkách tvorby biografie a bylo dostáno možnostem odborného popisu. Podle Durecové jsou odborné definice mentální retardace nejednotné, ale zásadně nejde o nemoc, jde o stav, který je důsledkem zastavení duševního vývoje, jeho zaostáváním nebo jeho neúplností. K hlavním charakteristikám patří významně snížená úroveň rozumových schopností, obtížnější adaptací na běžné životní podmínky. Dále říká: „Lidé s mentální retardací se tedy vyznačují tím, že se pomaleji učí, mají problémy s pamětí, pozorností, abstraktním myšlením a nevyhovují určitému kulturně podmíněnému očekávání toho, jak se má chovat člověk jejich věkové skupiny v daném kontextu. Neosvojili si repertoár chování, který jiní lidé v jejich věku zvládli.“³⁸ Definice podle MKN-10 je *mentální retardace*

³⁷ Johnová, M., Kocman, D. *Oblasti sociálního začlenění (OSZ) jako nástroj formulování veřejného závazku sociálních služeb* in: Pro změnu 2009, sborník z konference, 2009, s. 1.

³⁸ DURECOVÁ, K. *Rozlišení problematiky duševní nemoci a mentálního postižení, posuzování sociálních dovedností jako předmět znaleckého posudku, výběr adekvátních odborníků* [online]. Dostupné na WWW: < <https://www.kvalitavpraxi.cz/000252.pdf?seek=1193048259>>, s. 2.

(duševní opožďení) stav zastaveného či neúplného duševního/mentálního vývoje, který je zvláště charakterizován narušením dovedností, projevujících se během vývojového období, přispívajících k povšechné úrovni inteligence, tj. poznávacích, řečových, pohybových a sociálních schopností.

Důvodem, proč věřím v efektivní dopad biografie v IP pro lidi s mentálním postižením je následující vyjádření lékařky Durucové, s nímž naprosto souhlasím a jde v zásadě o paradigma uplatněné v mé práci: „...lidé s mentální retardací jsou v první řadě lidé, se stejnými základními lidskými právy, potřebami a potenciálem pro jejich naplnění, jako lidé bez mentální retardace. To například znamená, že mají stejný rozsah běžných emocí, stejnou potřebu bezpečí, být respektován či realizovat se, stejné cíle, sny, naděje a aspirace jako zbytek populace. K tomu, aby mohli své potřeby uspokojit a rozvinout svůj potenciál mohou potřebovat určitou podporu, která pomůže zmírnit omezení a znevýhodnění dané jejich stavem. Někteří ji potřebují pouze někdy, v období výraznějšího stresu či krize, jiní po celý život. Někdo pouze v jedné oblasti života, jiný ve všech. Všichni ale především potřebují dostat příležitosti k tomu, aby mohli získávat zkušenosti a mohli se z nich učit vést co nejvíce plný, aktivní a co nejvíce nezávislý život.“³⁹

Dva participanti jsou v kategorii seniorů. Mladší seniorka je plně samostatná bez významných fyzických potíží a v plném psychickém zdraví a celkové pohodě. Starší seniorka je plně závislá na péči v domově seniorů a dle diagnózy trpí stařeckou demencí v rané fázi a chronickým únavovým syndromem. Tři participanti jsou v dospělém věku. U všech je diagnostikován mentální handicap.

Vzhledem k záměrné různorodosti participantů jsem byla v průběhu sběru informací danými možnostmi nucena přehodnotit oproti původnímu záměru snahu o jednotnou formu porízených biografií. Důvodem jsou různé možnosti a schopnosti vybraných participantů v průběhu období sběru informací. Tuto nesourodost se v praktické části pokusím překlenout u každé kauzy formalizovaným shrnutím a zpřehledněním klíčových informací v unifikované tabulce.

³⁹ DURECOVÁ, K. *Rozlišení problematiky duševní nemoci a mentálního postižení ...* [online]. Dostupné na WWW: < <https://www.kvalitavpraxi.cz/res/archive/001/000252.pdf?seek=1193048259> >, s. 1.

4. Výchozí zdroje – práce s informacemi

Přestože v této práci využívám postupy kvalitativního výzkumu, považuji za smysluplné některé dílčí informace uvést v přehledových tabulkách.

Tabulka č. 1 *Přehledová tabulka základních charakteristik participantů* je sestavená tak, aby bylo ze souhrnu zřejmé, že participanté jsou záměrně členy různých věkových skupin a v sociální oblasti mají rozdílné požadavky, potřeby a přání ohledně sociální péče, podpory a pomoci. S ohledem na cíle této práce uvádím také, zda byl sestaven a aplikován IP. Jednotící charakteristikou pro všechny vybrané kauzy je, že do stávajících IP nebyly zakomponovány žádné prvky z historie klienta a ani k nim nebylo přihlíženo. Pokud se některé prvky v IP překrývají se zjištěním v dané biografii, pak se jedná o akceptaci sdělení klienta při rozhovoru nad jeho aktuální situací, aniž bychom znali kontext nebo relevanci těchto sdělení.

Z přímých záznamů biografií budou vybrány ty biografické prvky, které se budou jevit na základě projevu participanta jako klíčové. Tyto klíčové prvky budou vyhodnoceny jako negativní nebo pozitivní opět na základě psychosomatického projevu participanta. Takto identifikované prvky budou u každé kauzy zobrazeny v přehledové tabulce č. 2 *Vybrané biografické prvky* v jednotné struktuře, včetně návrhu, do které oblasti tyto prvky zasahují a jak lze znalost těchto prvků využít v konkrétním IP. Výsledkem analýzy Pro úplnou přehlednost pak bude sestavena celková přehledová tabulka č. 3 *Vybrané biografické prvky – aplikace v IP*, v níž budou propojeny klíčové prvky jednotlivých okruhů z biografie s oblastmi sociálního začlenění v IP.

Tab. 1 Přehledová tabulka základních charakteristik participantů

participant	typizovaný popis věkových stádií dle WHO ⁴⁰	popis	práce na biografii - počet hodin	sestaven IP	aplikován IP
A	participantka v období stárnutí, mladší seniorka, není uživatel sociálních služeb	seniorka 69 let, samostatně žijící ve vlastním bydlení, plná sebeobsluha, sebek péče, žije sama, potřebuje pomoci při udržení sociálních a společenských kontaktů, diskuzi o závažnosti onemocnění, ztrátě samostatnosti a odchodu odmítá	16	ne	ne
B	participantka v období stařeckém, seniorka pravého stáří, uživatelka sociálních a pečovatelských služeb	seniorka 99 let, žije v ubytovacím zařízení pro seniory - DS, vzhledem ke zdravotnímu stavu není schopna sebeobsluhy a sebek péče, v pokoji je sama, mentální schopnosti jsou zachovány, pouze zhoršená paměť, potřebuje pomoc při udržení sociálních a společenských kontaktů, posílit v pozitivním přístupu k životu	28	ne	ne
C	participantka v období plné dospělosti	matka 29 let ze znevýhodněného prostředí, pologramotná resp. má povědomí o písmenech a číslech, ale neumí je použít, je uživatelka podpůrné sociální služby, z rodiny alkoholika, jako dítě zažila aktivitu OSPOD – PSB, lehká mentální retardace	30	ano	ne
D	participantka v období mladé dospělosti	žena v produktivním věku, 36 let s mentálním handicapem, uživatelka podpůrné sociální služby – PSB, psychické onemocnění – Aspergerův syndrom	30	ano	ano
E	participant v období střední dospělosti	muž 50 let v produktivním věku, s kombinovaným handicapem, uživatel podpůrné sociální služby	30	ano	ano

⁴⁰ WHO, *WHO-Definition of An Older or Elderly Person* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.scribd.com/document/190077600/WHO-Definition-of-an-Older-Elderly-Person>>.

4.1 Kritéria výběru zkoumaných dat z jednotlivých biografíí

Pro aplikaci jednotlivých prvků biografie do IP volím následující kritéria. U každého participanta se zaměřím, pokud to bude možné na instalaci jednoho pozitivního a navedení opatření na eliminaci jednoho negativního prvku. Toto omezení volím z následujících důvodů. Prvním důvodem je, že objem 30 hodin práce pro sestavení jednotlivých biografíí je v případě participantů B, C a E nedostatečný vzhledem k mentálním možnostem participantů. Dále vycházím ze své zkušenosti, kdy ne každý zmíněný prvek je zásadní a nosný. Za takový považuji při jednání s klienty pouze takový, ke kterému se opakovaně vrací a akcentují ho v několika souvislostech. Druhým důvodem je dodržení rozsahu této práce a možnosti sestavení aktuálního IP co do rozsahu tak, aby byl participantům srozumitelný a aby splnění cílů bylo dosažitelné.

4.2 Návrh postupu výzkumu

Časová dotace – max. 90 minut jedno setkání, min. 30 minut

Velikost skupiny – jeden participant, jeden tazatel

Prostředí a zázemí – prostor, kde participant žije

Vybavení – tužka, papír, počítač

Metodika setkání a očekávané výstupy – postupnými dotazy a sumarizací jednoduchých vyjádření se pokusíme společně dosáhnout se zúčastněnými následujícího:

- Participant bude schopen si vzpomínat na příjemné i nepříjemné ve svém životě
- Participant se pokusí vyjádřit fakta i emoce svými slovy
- Snahou tazatele bude nepokládat návodné otázky, naopak zaznamenat i neverbální vyjádření

Všechna setkání by měla mít dle možností následující strukturu:

- Přivítání a navození atmosféry pohody a klidu
- Připomenutí účelu setkání a bodu, v němž budeme pokračovat
- Hlavní část

Otevření hlavního tématu – první otázka „Jaké máte vzpomínky na období ...?“

Doplňující otázky

Zopakování aktuálního tématu a účelu

Shrnutí od tazatele, doplnění participantem

- Zakončení – poděkování, ujištění pro příští setkání a připomenutí tématu, rozloučení

Konkrétní postup při sběru biografických informací pro tuto práci se bude řídit následujícími zásadami.

- 1. Pokud mluvím s dospělým člověkem vykám nebo se domlouvám na vzájemném tykání.*
- 2. Sleduji nonverbální projevy únavy nebo nechuti ke komunikaci.*
- 3. Vždy předem vysvětluji, o čem budeme mluvit a co se bude dít.*
- 4. Postupujeme po malých krocích a snažím se vše vysvětlovat i opakovaně.*
- 5. Co nejvíce se přizpůsobuji tempu klienta. Dostatek času a trpělivost jsou pro něj důležité.*
- 6. Mluvím srozumitelně a pomalu. Nepoužívám cizí slova ani dlouhá souvětí.*
- 7. Dávám jednoduché a srozumitelné otázky. Vždy počkám na odpověď – neodpovídám za klienta a nedoplňuji své domněnky.*
- 8. Zbytečně opakovaně se u klienta nedožaduji odpovědi.*
- 9. Vyhýbám se vlastním komentářům.*
- 10. Průběžně si ověřuji, zda klient dobře rozuměl tématu.⁴¹*

4.3 Analýza k jednotlivým biografiím

4.3.1 Participant A

V případě sestavování biografie u participanta A bylo jako v jediném případě možné dodržet plnou strukturu vzorového biografického listu tak, že jsem získala souvislé odpovědi na všechny otázky. Vzhledem k tomu, že participant mluvil pomaleji a do biografických prvků vkládal i dotazy a diskuzi k aktuálním tématům, bylo možné

⁴¹ Srov. *Projekt Cesty k celoživotnímu vzdělání dospělých lidí s mentálním postižením, publikace Zásady úspěšné komunikace s lidmi s mentálním postižením 2009* [online]. Dostupné na WWW: <https://Zasady-uspesne-komunikace-s-lidmi-s-mentalnim-postizenim_ETR.pdf (spmpcr.cz) >.

vyprávění rozčlenit do jednotlivých témat i období. Dotazovanému nevadil počítač a ani okamžitý přepis odpovědí. Participant je bez fyzických a psychických obtíží, které by komunikaci výrazněji ovlivňovaly.

IP v tomto případě nebyl sestaven, protože participant není v žádné sociální službě, ale vzhledem k tomu, že jde o člověka žijícího ve velké vzdálenosti od nejbližší rodiny a ve společné domácnosti s mnohem starším partnerem, lze předpokládat, že s postupujícím věkem bude potřeba nějakou formu sociální péče nebo podpory zajistit.

Z biografického záznamu považuji za klíčovou informaci, že participant odmítá žít v některém hromadném zařízení a je pro něj zásadní vlastní domov a samostatnost. Pokud respektujeme tuto skutečnost, bude muset být IP v případě poskytování sociální péče postaven tak, aby bylo zachováno domácí prostředí a vysoká míra participace daného člověka na sebeobsluze a organizaci vlastního života.

Z dosud zjištěných aktuálních informací jsem pro dílčí návrhy IP vybrala prvky, které jsou uvedeny v tabulce č. 2 a týkají se převážně vztahů, zapojení participanta ve společnosti a trávení volného času. Ostatní oblasti zatím plně zvládá sám a v nejbližší budoucnosti nepřipouští změnu.

Tab. 2 Vybrané biografické prvky – participant A

Participant A		Pozitiva		Negativa	
období	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek	
Dětství	zážitky, zábava	Cestování, pobyt v přírodě.	zážitky, zábava	Těžká práce na statku.	
	vztahy	Vzor maminka, starší bratr František, kamarádka Helena.	vztahy	Ignorace dětí kvůli chudobě.	
Dospívání	zážitky, zábava	Toulání se v přírodě, alternativní hnutí, sny o cestování.	zážitky, zábava	Příchod ruské armády, nesvoboda.	
	vztahy	Maminka, kamarádky z učňáku.	vztahy	Diskriminace kvůli původu, závist.	
Dospělost	zážitky, zábava	Parta vodáků.	širší sociální kontext	Profesní neúspěch díky režimu.	
	vztahy	Plný rodinný život.	vztahy	Usedlý život bez možnosti osobního vyžití.	
Stáří	zážitky, zábava	Šije, má klid žádnou práci.	zážitky, zábava	Chce být až do smrti samostatná.	
	vztahy	Je pyšná na děti, s partnerem je pohoda.	vztahy	Partner se nudí, nemá o nic zájem.	

Při navrhování případného IP lze doporučit jako klíčové oblasti zejména oblast Vztahů a Trávení volného času.

Tab. č. 3 Vybrané biografické prvky – aplikace v IP

Participant A	Pozitiva		Negativa	
Oblast sociálního začlenění v IP	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek
Vztahy a trávení volného času	zážitky, zábava	Cestování, pobyt v přírodě, ruční práce.	zážitky, zábava	Nesplněný sen být zahradníč. nemožnost se realizovat kvůli chudobě.
	vztahy	Styky s kamarády, pohoda s manželem.	vztahy	Mažel nemá zájmy.
	širší sociální kontext	Má kamarádky ze Sokola, ze zájmových k	širší sociální kontext	Stereotyp domova a nudící se partner.
Péče o sebe	zážitky, zábava	Umí si najít svoji zábavu.		
Péče o domácnost	zážitky, zábava	Baví jí domácnost podle různých rad.	zážitky, zábava	Nikdy nechce do domova důchodců.
Péče o zdraví	zdraví	Cítí se dobře. Nechodí k lékařům.	zdraví	Občas nezvadatelná únava.
Hospodaření	vztahy	Hospodaří si sama, ušetří na dovolenou.		

Návrhy pro IP v dílčích oblastech, pokud by byl v budoucnu sestaven.

Trávení volného času

- Cestování
- Aktivní pohyb
- Domácí práce

Návrh

Co děláme společně
- Pomůžeme vyhledat turistickou skupinu pro lidi v seniorním věku, případně i na delší pobyty v zahraničí. - Vyhledáme cestopisné pořady v televizi nebo v rádiu a vytvoříme přehled pro jejich pravidelné sledování. - Pomůžeme zájemce zapojit do výtvarných dílen, případně pracovat na tom, aby se stal lektorem vybraných ručních prací. - Pomůžeme najít doplňkovou dobrovolnou práci v zahradnictví nebo jinou pracovní aktivitu, kde lze pracovat s květinami. - Pomůžeme napojit zájemkyni na Poradnu pro únavu, celostní medicínu pro případnou prevenci nebo další řešení těžkých únavových stavů.

Vztahy

- Setkávání s kamarádkami
- Aktivní partner

Návrh

Co děláme společně jinak

- Pokusíme se navázat kontakt s manželem a najít společné zájmy obou partnerů
- Pokusíme se sestavit vzpomínkové album ze všech fotek, kde jsou kamarádky a případně je společně oslovit (Sokol, učňovské učiliště) a uspořádat společnou akci.
- Pokud by oslovení přineslo oživení kontaktů, společně budeme plánovat výlety po ČR (historické památky, veletrhy, festivaly, výstavy umělecko-řemeslné výroby, divadelní představení atp.) – pokusíme se obnovit síť lidí se stejnými zájmy a tuto síť aktivně udržovat.

Z obsáhlé biografie vyplývá, že si participant momentálně užívá zasloužený odpočinek a nepřemýšlí o zhoršení zdravotního stavu nebo sociální situace. Proto, aby postupem doby nenastalo úplné odloučení od společenského života a pocit osamělosti nebyl intenzivnější by bylo vhodné, vést participanta k pravidelným setkáním, například skrze skupiny zájmových činností, které jsou součástí některé z organizací, které podporují lidi v seniorním věku v rámci sociálních služeb. K této úvaze mne vede vyzorovaný pravděpodobně reálný zdravotní stav, který sice participant nesdělil, ale během rozhovoru si stěžoval na vysokou míru únavy i rychlý nástup únavy při běžných denních pracích v domácnosti, které mohou pravděpodobně souviset s hematologickými problémy, které jsou v biografii zmíněny.

4.3.2 Participant B

Participanta B jsem do své práce zařadila s tím, že mne pověřený pracovník domova, kde je participant ubytován, ubezpečil, že s každým ze seniorů je biografie sestavována. Nicméně při dožádání této biografie jako podkladu pro další zpracování mi bylo oznámeno, že žádný podobný dokument ve složce klienta není. Upozornila jsem pracovníka, že pokud by tato biografie byla vypracována záhy po nástupu participanta k pobytu, bylo by zajímavé sledovat její případnou genezi v delším časovém úseku. I přes větší úsilí pověřených pracovníků však biografie dostupná nebyla.

Na základě tohoto zjištění jsem s participantem uzavřela dohodu, že mohu v rámci našich setkání, která měla být směřována spíše k jeho aktuálním zájmům, zapisovat jeho vzpomínky a případně se dále doptávat tak, aby byla struktura biografie dodržena

alespoň v minimálním možném rozsahu, tj. aby v každém vymezeném období bylo možné nalézt alespoň jeden klíčový pozitivní a negativní biografický prvek.

V prvních pěti setkáních šlo zejména o navázání kontaktu a upevnění důvěryhodného vztahu s participantem. Nicméně již zde bylo možné zachytit dílčí vzpomínky, které procházely skrze více diskutovaná aktuální témata. Participant byl v dobré mentální i fyzické kondici, dokázal plánovat různé pohybové i kulturní aktivity. Postupně však docházelo ke zhoršování zdravotního stavu, které vyústilo v závažnou operaci. Po tomto zákroku jsem participanta dále navštěvovala, ale v návaznosti na jeho aktuální situaci jsem nekladla žádné otázky, spíše jsem se snažila obracet jeho myšlenky od aktuálního bolestivého stavu k budoucnosti případně k příjemným zážitkům v minulosti. Domnívám se, že i v tomto stavu participant využíval zejména krystalickou inteligenci, což se projevilo např. větou: „Takhle mi nikdy zle nebylo. Ale Alžbětka trpěla na zápal plic, v osmi letech, asi tři měsíce.“ Výrok odpovídá dále uvedené definici krystalické inteligence, jak ji uvádí Stuart-Hamilton: „Krystalická inteligence udává množství vědomostí, které člověk získal v průběhu svého života. Obvykle se měří jednoduchými přímými otázkami.“⁴² Na základě takto kusých vzpomínek jsem při sestavení biografie zvolila dále popsaný postup.

Po zbývajícím období, přibližně od listopadu 2021 do ledna 2022 bylo nutné akceptovat těžký zdravotní stav participanta a pečlivě zaznamenávat jakékoli útržkovité vzpomínky. Takto sepsané informace jsem pak třídila do jednotlivých období a k jednotlivým tématům. Přestože jsem participantovi několikrát nabízela, že ukončíme tento typ návštěv, nikdy s tím nesouhlasil, naopak mě povzbuzoval k dalším záznamům, a to i přesto, že v závěru našich setkání byl schopen komunikace již pouze průměrně 5-10 minut a většinou rozhovor směřoval k prožívanému bolestivému stavu.

V případě tohoto participanta jsem identifikovala dvě oblasti, které jsou pro něj důležité a pokud se jeho zdravotní stav zlepší natolik, že bude moci vstát z lůžka a pohybovat se samostatně, rád by v nich byl aktivní. Pokud by byl sestavován IP, měl by být zaměřen na oblast Volného času a oblast Vztahů. Ostatní oblasti jsou zajištěny díky komplexní péči v domově seniorů, pro participanta nejsou důležité a nemá o ně zájem.

⁴² STUART-HAMILTON, I. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, s.r.o., 1999, s. 49.

Tab. 2 Vybrané biografické prvky – participant B

Participant B	Pozitiva		Negativa	
	období	okruh	okruh	Klíčový negativní prvek
Dětství	zážitky, zábava	Cestování, zeměpis.	zážitky, zábava	Nesplněný sen, mít psa nebo kočku.
	vztahy	Sestra Alžbětka, čas s rodinou	vztahy	Tresty za zlobení.
Dospívání	zážitky, zábava	Sport, malování, návštěvy Sokola, vodáctví.	zážitky, zábava	Rozpor mezi potřebou ekonomického vzdělání a malířským talentem.
	vztahy	Vážná známost s Tondou.	vztahy	Traumatické zážitky z návštěvy sestry v nemocnici.
Dospělost	zážitky, zábava	Cestování s manželem.	širší sociální kontext	Bála se, jak to bude po revoluci 1989.
	vztahy	Rodinný život.	vztahy	Neměla děti.
Stáří	zážitky, zábava	Sny, vzpomínky na cestování	širší sociální kontext	Stereotyp domova pro nepohyblivé.
	vztahy	Rozumí si se snachou.	vztahy	Chybí jí stálý nejbližší rodinný kruh.

Pro sestavení IP v rozsahu, který by odpovídal možnostem terénní nebo doplňkové péče, jsem vybrala prvky uvedené tabulce č. 3 s tím, že i v oblasti Péče o zdraví, v tomto případě práci s pooperační bolestí by bylo vhodné přenechat v kompetenci lékařské služby domova.

Tab. č. 3 Vybrané biografické prvky – aplikace v IP

Participant B	Pozitiva		Negativa	
	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek
Oblast sociálního začlenění v IP				
Vztahy a trávení volného času	zážitky, zábava	Cestování, malování, návštěvy Sokola, sport, vodáctví.	zážitky, zábava	Nesplněný sen, mít psa nebo kočku, být malířkou.
	vztahy	Vzpomínky na rodinný život.	vztahy	Chybí jí stálý rodinný kruh.
	širší sociální kontext		širší sociální kontext	Stereotyp domova a stáří na lůžku.
Péče o sebe - oblečení				
Péče o domácnost				
Péče o zdraví			zdraví	Má velké bolesti.
Hospodaření				

V případě participanta B bych vzhledem k aktuálnímu stavu navrhovala pro IP zaměřit se pouze na dvě hlavní oblasti, Vztahy a Trávení volného času. K ostatním oblastem se participant nevyjadřuje a necítí potřebu cokoli na stávajícím stavu měnit.

Návrhy pro IP, pokud by byl dodatečně sestaven.

Trávení volného času

- Cestování
- Aktivní pohyb
- Malování

Návrh

Co děláme společně

- Pomůžeme uspořádat fotky z cest.
- Budeme naslouchat zážitkům z cest a připomínat známá místa na obrázcích.
- Vyhledáme cestopisné pořady v televizi nebo v rádiu.
- Pokud se stav zlepší, naplánujeme vhodný výlet do blízkého zahraničí.
- Na lůžku pomůžeme realizovat malbu na plátno (zajistíme stojan, bary, štětce).
- Pokud to bude možné a bude mít participant zájem, budeme v malování pravidelně pokračovat.
- Dohodneme se na canisterapii s organizací Helppees.

Vztahy

- Překonání samoty
- Najít blízkou osobu

Návrh

Co děláme společně jinak

- Pokusíme se najít 1-2 dobrovolníky na pravidelné povídání.
- Zkusíme se spojit se snachou, zda by společně bylo možné najít nějaké žijící přátele obou manželů (kontakty na lidi ze Sokola, z práce, sousedy).
- Pokusíme se najít s Vlastou více časových rezerv pro návštěvy.

Návrhy na sestavení IP u participanta B se omezují pouze na dvě oblasti. Tyto však v současném zdravotním stavu participanta považují za zásadní. Ostatní oblasti života, jako je Péče o sebe nebo Hospodaření jsou zajištěny díky komplexní péči v pobytovém zařízení. Přestože participant není schopen souvislých myšlenek ani vzpomínek, uchovává si jasné vědomí sebe i některých klíčových detailů ze svého života. A přestože je aktuálně upoután na lůžko a samostatně je nepohyblivý má velký elán a odhodlání dělat věci, které měl v životě rád a které by ji pomohly překonávat stesk po blízkých a samotu. Tento fakt si participant uvědomuje stejně jako možnost nemuset se starat o oblast Hospodaření a Sebepečce. Naopak, participant se upínal k možnosti zajímavých volnočasových aktivit. Vyplnění volného času o aktivity, které naprosto jasně vymezila by také mohlo napomáhat v její rekonvalescenci.

Přestože návrhy zde uvedené jsou pouze dílčí a mohou být v reálném prostředí předloženy pouze jako vhodné podněty, jsem přesvědčena, že i přes svůj omezený záběr jsou zásadní v situaci, v níž se participant v současné době nachází.

4.3.3 Participant C

V případě sestavování biografie u participanta C bylo třeba přihlížet k mentálnímu znevýhodnění, kterým je lehká mentální retardace v kombinaci s emoční nestabilitou a Diogenovým syndromem⁴³. Právě dominantní Diogenův syndrom, u participanta způsobuje, že si neuvědomuje nutkavost hromadění a extrémní nepořádek, bezohlednost ke svému okolí, vlastní osamělost, odmítání pomoci, negativní neopodstatněné představy, neodbytné nutkání utrácet peníze a že se v případě nelibosti přiklání k agresi a nenávisti k okolí. Participant se při rozhovorech typicky pro trpící zmíněným syndromem mnohokrát vracel k emočnímu strádání v dětství, kdy se cítil rodiči zavržený a frustrován díky opilství otce a těžké práci v domácnosti. K často opakovaným tématům také patřilo vyjádření pocitu osamocení, neschopnosti pochopit současnou realitu a najít v ní své místo. Tyto opakující se pasáže jsou ve finálním přepisu rozhovoru vypuštěny. Pokud byla některá z otázek opakována, participant přešel do opozice, stal se podezřívavým a zavedl řeč na některá nevýznamná témata, jako je např. okamžitá potřeba vložit prádlo do pračky. Odpovědi jsou zaznamenány tak, jak byly sděleny s tím, že opakované sekvence jsou vypuštěny pro dosažení adekvátní délky a zachování potřebné výpovědní hodnoty.

U participanta C byl původní IP sestaven pracovníky sociální služby v oblasti podpory samostatného bydlení a to tak, že v přijímacím pohovoru a na následných hodnotících schůzkách byla řešena aktuální situace ohledně praxe samostatného bydlení. V žádném ze záznamů nebyly informace o dětství a dospívání participanta. Aktuální IP, vizte Příloha VI Participant C – IP, byl sestaven podle standardů služby PSB organizace Rytmus, z. ú., se kterou participant spolupracuje. IP se týká hlavních oblastí sociálního začleňování, v nichž může služba participanta podporovat. Mezi ně patří oblast Vztahů s okolím a Trávení volného času, Péče o dítě, péče o domácnost, Péče o zdraví a Hospodaření. Každá tato oblast je v bodech popsána, jaký je současný stav a kde je třeba podpory služby, která na tento momentální stav reaguje.

⁴³ Termín je *Diogenův syndrom* je převzat z textu autora Hadač, Vladimír, Česká a slovenská psychiatrie. www.cspychiatr.cz [online], [cit. 2016-07-03].

Ze záznamu biografie jsem po očištění výpovědi od marginálních témat a témat opakovaných sestavila tab. 2, která zachycuje nejdůležitější pozitivní a negativní klíčové momenty ve sledovaných obdobích.

Tab. 2 Vybrané biografické prvky – participant C

Participant C	Pozitiva		Negativa	
	období	okruh	okruh	Klíčový negativní prvek
Dětství	zážitky, zábava	Nákupy, laky na nehty, sledování TV.	zážitky, zábava	Vynucená péče o sourozence.
	vztahy	Společnost u tety.	vztahy	Opilý otec, nezáměr rodičů.
Dospívání	zážitky, zábava	Parta, diskotéky, pozorování vlaků, nádraží.	zážitky, zábava	Nuda.
	širší sociální kontext	Starost o tetu. Přesvědčení, že bude dobrá máma.	širší sociální kontext	Nevyžádaný kontakt od mužů, násilí.
Dospělost	vztahy	Partner = peníze.	vztahy	Cítí se osamělá, potřeba větší péče ze strany státu.
	širší sociální kontext	Plánuje těhotenství. Plná lednice ji uklidňuje.	širší sociální kontext	Vadí pravidla v institucích. Vnímá nedostatek peněz.

Nalezené klíčové prvky přiřazené k jednotlivým okruhům dále propojují s oblastmi sociálního začlenění, které jsou zařazené do IP, vizte tab. 3.

Tab. č. 3 Vybrané biografické prvky – aplikace v IP

Participant C	Pozitiva		Negativa	
	Oblast sociálního začlenění v IP	okruh	okruh	Klíčový negativní prvek
Vztahy a trávení volného času	širší sociální kontext	Starost o blízkého člověka.	širší sociální kontext	Vadí pravidla v institucích, nevyžádaný kontakt od mužů.
	zážitky, zábava	Sledování TV, diskotéky, pozorování vlaků a nádraží.	zážitky, zábava	Nuda.
	vztahy	Společnost u tety, parta.	vztahy	Opilý otec, nezáměr rodičů, cítí se osamělá, požaduje větší péči ze strany státu.
Péče o sebe - oblečení	zážitky, zábava	Nákupy, lakování nehtů.	širší sociální kontext	Nevyžádaný kontakt od mužů, násilí.
Péče o domácnost	širší sociální kontext	Baví ji vaření, stará se o dítě.	zážitky, zábava	Vynucená péče o další osoby.
Péče o zdraví	širší sociální kontext	Plánuje těhotenství.	zdraví	Vadí vytýkáni chybné stravy pro dítě.
Hospodaření	vztahy	Partner = peníze.	širší sociální kontext	Vnímá nedostatek peněz.

Z tab. 3 vyplývá, že nejdůležitější oblastí pro participanta je oblast Zvládání hospodaření a samostatného bydlení a oblast Péče o sebe a dítě. Tyto oblasti se v zásadě prolínají celou biografií. Nicméně se konkrétní stanovené cíle v aktuálním IP ve většině nepřekrývají s prvky, které je možné nalézt v získané biografii. Pokud dodržíme zásadu srozumitelnosti IP pro participanta a máme takový IP navrhnout, resp. jeho změny, je dobré přehledně oblasti oddělit. Mým návrhem je rozdělit oblast Zvládání hospodaření a samostatného bydlení na okruh Hospodaření a Bydlení. Oblast Péče o sebe a dítě jsem dále rozdělila na okruh Péče o dítě a Péče o sebe.

Příklad úpravy IP ve vybraných oblastech

HOSPODAŘENÍ

- pomoc v hospodaření, aby zbývalo na zaplacení nájmu a na nezbytné výdaje
- materiálně zabezpečit dítě a jeho potřeby
- vyřízení příspěvku na péči

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmusem

- Opatrovník a pracovník služby pomáhají s přehledem běžných měsíčních výdajů a splácením dluhů, s pravidelnými platbami za elektřinu a telefon.
- Vyřízení příspěvků na péči.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmusem

- Do hospodaření je třeba aktivně zapojit partnera.
- Oběma v páru je třeba opakovaně vysvětlovat s jakou sumou a hodnotou peněz zacházejí.
- Do společného rozpočtu by měla přispívat i partnerka.
- Podpora při umírnění pocitu nedostatku pomocí barevných přehledů zůstatků a útrat.
- Podpora při tvorbě finančních rezerv.
- Společné pravidelné prohlídky stavu zásob nezbytných věcí do domácnosti, hraček a oblečení (vytváření seznamu věcí) s vysvětlením, že není třeba utrácet a dokupovat věci navíc, pokud v domácnosti jsou.

BYDLENÍ

- Udržení bytu
- Zakoupení vybavení do kuchyně
- Zařízení a údržba bytu

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmusem

- Podporujeme rodinu v nastavení dobrých sousedských vztahů.
- Seznamujeme rodinu s pravidly pronájmu a s domovním řádem.
- Podporujeme rodiče, aby pro dítě vytvořili harmonické prostředí.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmem

- Motivujeme partnera k aktivitě ve společné péči o domácnost.
- Pravidelně motivujeme participanta, aby prováděl základní úklid domácnosti.
- Příležitostně napomáháme identifikovat, vyřadit a vyhodit nepotřebné nebo rozbité věci.
- Společně si upomínáme některá oblíbená jídla participanta, která jako dítě míval rád u své tety, sestavíme kuchařku pro pravidelné vaření a šetření s potravinami.
- Podle sestaveného jídelníčku z těchto jídel společně nakupujeme 2x týdně tak, aby participant prožíval uspokojení a klid, že je v lednici dostatek potravin a méně podléhal nutkání k utrácení.

PÉČE O DÍTĚ

- propojení se s odborníky k výchově dítěte
- pomoc při plánování druhého dítěte

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmem

- Podpora při aktivním vyhledávání sportovních kroužků pro dítě.
- Podpora při nástupu do mateřské školy.
- Společně hledáme nové organizace, které pomáhají s výchovou.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmem

- Podporujeme participanta v tom, jak smysluplně trávit čas s dítětem, vyhledáváme mateřské a dětské podpůrné skupiny.
- Podporujeme participanta v pravidelných návštěvách dětských skupin, sokolovny, aby se matka i dítě naučili navazovat sociální kontakt.
- Podporujeme matku ve čtení nahlas pro dítě (pohádky přes den i večer).
- Podporujeme a asistujeme při pravidelných návštěvách lékařů, sledujeme kalendář návštěv.

PÉČE O SEBE

- návštěvy v podpůrných organizacích
- pomoc při komunikaci s odborníky a úřady

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmem

- Podpora při hledání neformálních zdrojů podpory – přátelé, sousedi.
- Podpora při řešení problémů v mezilidských a partnerských vztazích.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmem

- Snažíme se s participantem vést racionální a smysluplnou komunikaci tak, aby si zásady takové komunikace osvojil.
- Podporujeme participanta v tom, aby 1x týdně mohl mít půl dne pouze pro sebe, kdy by navštívil manikúru, vlakové nádraží, s kamarády zašel na společné jídlo, mohl neomezeně sledovat TV.
- Společně hledáme přednášky k tématům, která participanta zajímají.
- V rámci běžného denního domácího provozu co nejčastěji diskutujeme o různých kuchařských dovednostech tak, aby si je participant zafixoval.
- Podporujeme participanta v plánování výletů vlakem.
- Podporujeme participanta, aby nastoupil do kurzu kosmetička a tento kurz dokončil.
- Podpora při hledání sourozenců a při komunikaci s nimi.

Vzhledem k tomu, že je pro participanta složité dodržovat základní společenské a hygienické návyky považují za zásadní vedle pomoci při péči o byt a hospodaření (korekce materiálního zabezpečení týkajícího se domácnosti ve vztahu k utrácení, resp. nedostatku peněz na léky a potraviny) i pomoc při seberealizaci participanta. Participant potřebuje nejen podporu v nastavení návyku, pravidelnosti a rozumné míry útraty a materiálního zabezpečení, ale i prožitek vlastního uspokojení na základě splnění některých svých přání nebo aktuální zkušenosti ze situace, na kterou má pozitivní vzpomínky. Úpravy v IP směřují sice k nastavení jistých mantinelů a řádu ale s tím, že je do nastavované pravidelnosti zakomponována složka, která se přímo dotýká kultivace osobnosti participanta. Na základě pozitivních vzpomínek, zde na nádraží a vlaky, které pro participanta znamenají klid a úlevu, jsou plánovány pravidelné aktivity tak, aby by zmírnily tenzi participanta z běžného denního rytmu a umožnily mu tak více směřovat svoji pozornost na dítě a sebeuspokojení.

Ve výsledném aktualizovaném IP by měly být nově zařazeny aktivity, na které má participant příjemné vzpomínky a zapracovány prvky, jejichž důležitost je podložena na základě pořízené biografie. Hlavní úpravou stávajícího IP bylo detailnější rozpracování dříve sloučených oblastí Hospodaření a Bydlení, Péče o sebe a dítě tak, aby co nejlépe odpovídalo potřebám a současným možnostem participanta, reflektovalo jeho pozitivní vzpomínky, přeneslo tuto pozitivitu do současnosti a pomáhalo mu tak postupně k získání větší jistoty v aktuálních sociálních rolích, se kterými se participant obtížně vyrovnává.

4.3.4 Participant D

V případě sestavování biografie u participanta D bylo třeba přihlížet k mentálnímu znevýhodnění, kterým je Aspergerův syndrom. Dle UZIS jde o zásadní omezení dané rozporom mezi dobře vyvinutým intelektem a sociální a emoční nestabilitou. Participant díky tomuto rozporu často zařazuje k odpovědím i jiná vyjádření, zejména sebehodnocení a pojmenovává svoje nedokonalosti nebo úzkosti a to opakovaně. V okamžiku, kdy je nutné otázku opakovat, pokud zůstane bez odpovědi, se participant často cítí nepochopený a může přejít do lehčí agresivity, která je způsobena přecitlivělostí.⁴⁴ I proto je zaznamenaný rozhovor nad vzpomínkami nesouvislý. Odpovědi jsou zaznamenány tak, jak byly sděleny.

U participanta D byl původní IP sestaven pracovníky sociální služby v oblasti podpory samostatného bydlení a to tak, že v přijímacím pohovoru a na následných hodnotících schůzkách byla řešena aktuální situace ohledně praxe samostatného bydlení. V žádném ze záznamů nebyly informace o dětství a dospívání participanta. Aktuální IP, vizte Příloha VII, byl sestaven podle standardů služby, se kterou participant spolupracuje. IP se týká hlavních oblastí sociálního začleňování, v nichž může služba participanta podporovat. Mezi ně patří oblast Vztahů s okolím a Trávení volného času, Péče o sebe v oblasti oblečení, Péče o domácnost, Péče o zdraví a Hospodaření. Každá tato oblast je v bodech popsána, jaký je současný stav a kde je třeba podpory služby, která na tento momentální stav reaguje.

⁴⁴ Termín *Aspergerův syndrom* je převzat z publikace z WWW: <<https://euc.cz/clanky-a-novinky/clanky/aspergeruv-syndrom-priciny-priznaky-a-lecba/>> nebo Přehledy UZIS dostupné na WWW: <<https://www.uzis.cz/index.php?q=klasifikace+nemoc%C3%AD&pg=search#>>.

Ze záznamu biografie jsem sestavila tab. 2, která zachycuje nejdůležitější pozitivní a negativní klíčové momenty ve sledovaných obdobích.

Tab. 2 Vybrané biografické prvky – participant D

Participant D	Pozitiva		Negativa	
	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek
Dětství	zážitky, zábava	Zájem o květiny.	zdraví	Jídlo špenát.
	vztahy	Babička, výlety se strýcem.	vztahy	Rozčilování otce.
Dospívání	zážitky, zábava	Hudba.	zážitky, zábava	Bojí se tmy.
	širší sociální kontext	Baví ji vaření, praxe ve škole.	širší sociální kontext	Nemá kamarády, společnost.
Dospělost	vztahy	Žije bez rodičů.	vztahy	Rodičovská kontrola, osamělost.
	širší sociální kontext	V práci ji chválí a práce ji baví.	širší sociální kontext	Neví jak se dál vzdělávat, bojí se nudy.

Nalezené klíčové prvky přiřazené k jednotlivým okruhům dále propojují s oblastmi sociálního začlenění, které jsou zařazené do IP, vizte tab. 3.

Tab. č. 3 Vybrané biografické prvky – aplikace v IP

Participant D	Pozitiva		Negativa	
	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek
Oblast sociálního začlenění v IP				
Vztahy a trávení volného času	zážitky, zábava	Zájem o květiny, hudba.	širší sociální kontext	Nemá kamarády, společnost, neví jak se vzdělávat, bojí se nudy.
	vztahy	Babička, výlety se strýcem, žije bez rodičů.	vztahy	Rozčilování otce, rodičovská kontrola, osamělost.
	širší sociální kontext	V práci ji chválí a práce ji baví.	zážitky, zábava	Bojí se tmy.
Péče o sebe - oblečení				
Péče o domácnost	širší sociální kontext	Baví ji vaření, praxe ve škole.		
Péče o zdraví			zdraví	Jídlo špenát.
Hospodaření				

Z tab. 3 vyplývá, že nejdůležitější oblastí pro participanta je oblast Vztahů a Trávení volného času. Tato oblast byla správně v původním IP zařazena na první místo, tedy jako prioritní, nicméně nezmiňuje žádný z prvků, který participant uvádí jako důležitou vzpomínku v biografii. Z důvodů přehlednosti pro participanta je mým návrhem tuto oblast rozdělit na oblast Vztahů a Volný čas. Dalším důvodem je to, že vzhledem k identifikovanému handicapu participanta bude snazší pokračovat v již navázaných vztazích (babička, strýc), posílit je a tím získat i díky komunikaci s blízkými lidmi a vytváření vztahové sítě částečnou výplň volného času. Na základě získané zkušenosti a nabytí větší jistoty v komunikaci lze předpokládat, že i navázání vztahu v jiných volnočasových aktivitách bude pro participanta efektivnější a angažovanost v nich bude po delší časové období.

Příklad úpravy IP v oblasti Vztahy a Trávení volného času

VZTAHY

- Chtěla bych vážnou známost, ale nevím jak na to
- Chybí mi kamarádka se společnými zájmy
- Se sestrou Pavlou si moc nerozumím
- Ráda bych se zase vídala s babičkou a strýcem
- S kolegy v práci by se mi líbilo trávit víc času, povídat si

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmem

- Ohledně vztahů se 1x za dva týdny radím s poradkyní pro vztahy Dorkou z Rytmu a chci v tom pokračovat.
- O vztazích se mohu také poradit telefonicky s Petrem (psychologem).
- Bylo by fajn, kdyby se našla partáčka s podobnými zájmy, jako mám já – procházky, fotografování, lehký pohyb venku.
- Pro sestru Pavlu sepíšeme pár bodů, které by pomohly zlepšit naše spolubydlení a zlepšit náš vztah (manuál Jak na spolubydlení).

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmem

- Společně domluvíme návštěvu u babičky a asistent mne k ní doprovodí.
- Společně domluvíme návštěvu u strýce a asistent mne k němu doprovodí.
- Za pomoci asistence dohodnu schůzku s rodiči, kde se zeptám, proč táta tolik křičí a pokusím se s mámou domluvit, že mi svoje návštěvy v bytě vždy oznámí dopředu a dohodneme se, zda je návštěva možná.
- S doprovodem půjdu na vánoční večírek a oslavu narozenin kolegyně (nebudu odmítat účast z důvodu cesty domů po setmění).

TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

- Se sportem vzpomínám na své dětství a začátek školních let
- Možná by se mi líbilo trénovat atletiku, chodit tancovat nebo turistické procházky
- Cvičím doma rehabilitační sestavu na záda
- Baví mne jezdit vlakem na výlety
- Ráda fotím. Fotkám se věnuji s AČV Medialog

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmusem

- S Rytmusem se pokusíme najít pohybovou aktivitu, která mi bude vyhovovat - např. turistické vycházky v nějaké podobné věkové skupině.
- Pro cvičení doma znovu nastavíme hlasitost a zkusíme zlepšit dechový rytmus.
- Podíváme se na to, co má umět nový mobil tak, aby vyhovoval poměr cena x výkon.
- Zkusíme realizovat módní přehlídku pro Rytmus, do příprav zapojíme co nejvíce žen, které znám, a budeme na tom pracovat intenzivně.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmusem

- Spolu s asistencí budeme hledat kurz k pohybové aktivitě, kde by byl spojen pohyb s hudbou.
- Na návštěvě u strýce navrhnu tip na výlet do přírody tak, aby s námi mohly jet i jeho děti.
- Sdělím rodině, že si jako dárek k Vánocům nebo narozeninám přeji nový atlas květin.
- S doprovodem navštívím botanickou zahradu a pořídím si domu rostlinu v květináči, na lodžii mohu pěstovat bylinky. O rostliny se budu pravidelně starat.
- S pomocí asistence si do mobilu nahraji alba oblíbených zpěváků K. Gotta a Abbu a naučím se hudbu z těchto souborů pouštět.
- Dle dohody se pokusím chodit včas.
- Pokud přijdu pozdě, dle dohody se omluvím, případně omluvu zavolám předem.
- Pokud se mi něco nechce, řeknu to přímo vybranému blízkému asistentovi, nebudu si hledat výmluvy.

Vzhledem k tomu, že participant spolupracuje se službou v oblasti podpory samostatného bydlení a velmi mu záleží na tom udržet si samostatnost a tuto schopnost deklarovat i svému okolí, je třeba vzít v úvahu i zjištění v oblasti Péče o domácnost a Péči o zdraví. V oblasti Péče o domácnost je třeba udržovat pozitivní vztah k pravidelným činnostem v domácnosti, k nimž patří i vaření. Participant potřebuje podporu v nastavení návyku a pravidelnosti, tak jak je v IP zmíněna např. měsíční kontrola funkčnosti domácnosti s ohledem na to, že jakékoli překážky nebo problémy participanta od návyků a pravidelnosti odrazují na dlouhá období. Nově je tedy třeba v IP této oblasti zařadit podporu při pravidelném vaření s tím, že IP bude jasně deklarovat, že podporovatelé vědí

o negativním vztahu ke zmiňované potravíně, zde konkrétně ke špenátu, a případně budou dále monitorovat další oblíbené nebo neoblíbené potraviny, neboť tato oblíbenost, resp. neoblíbenost může být determinující faktor pro činnost participanta a v důsledku jde o překážku při posilování kompetence samostatnosti a dodržování pravidelných činností. V oblasti Péče o zdraví ošetříme zjištěný negativní prvek tak, že podpoříme participanta v rámci racionální výživy vytvoření přehledu oblíbených jídel a potravin.

V případě Hospodaření je na zvážení a vzájemné diskuzi participanta a služby, zda negativně vnímaná kontrola ze strany rodičů nesouvisí se správou financí participanta. Dle porovnání výsledků zachycených v biografii a aktuálního IP je oblast podchycena dostatečně.

Ve výsledném aktualizovaném IP by měly být nově zařazeny aktivity, které jsou preferované participantem a informace, jejichž důležitost je podložena na základě pořízené biografie. Hlavní úpravou stávajícího IP bylo detailnější rozpracování dříve sloučených oblastí Vztahů a Trávení volného času tak, aby co nejlépe odpovídalo potřebám a přáním participanta, reflektovalo jeho pozitivní vzpomínky, přeneslo tuto pozitivitu do současnosti a pomáhalo mu tak postupně k získání větší sociální jistoty v samostatném životě.

4.3.5 Participant E

V případě sestavování biografie u participanta E byl rozhovor omezen tím, že participant se od raného dětství potýká s následky DMO. Podle Šiškové jde o onemocnění zejména s postižením hybnosti, které je způsobené neprogresivním poškozením nezralého, vyvíjejícího se mozku.⁴⁵ Participant je kvadruplegik odkázaný při pohybu na vozík, na kterém se sám velmi obtížně pohybuje. V komunikaci se projevují výpadky paměti jak dlouhodobé, tak i krátkodobé. Tyto způsobují, že participant hovoří v krátkých větách, témata spolu často nesouvisí, neboť je zařazuje tak, jak si postupně vzpomíná. Vzhledem k lehké mentální retardaci ne všem otázkám participant vždy rozumí. Participant je emočně vyrovnaný a stabilní. Odpovědi jsou zaznamenány tak, jak byly sděleny, a přiděleny k odpovídajícím okruhům biografie tak, jak byly během doby sebrány. Odpovědi u jednotlivých otázek tedy nejsou řazeny chronologicky, ale tematicky. Chronologie je dána pouze strukturou biografie.

⁴⁵ ŠIŠKOVÁ, D. Dětská mozková obna. *Revision & Assessment Medicine/Revizni a Posudkove Lekarstvi*, 2011, 14.4.

U participanta E byl původní IP také sestaven pracovníky sociální služby v oblasti podpory samostatného bydlení a to tak, že v přijímacím pohovoru a na následných hodnotících schůzkách byla řešena aktuální situace ohledně praxe samostatného bydlení. V žádném ze záznamů nebyly informace o dětství a dospívání participanta. Aktuální IP, vizte Příloha VIII, byl sestaven podle standardů služby, se kterou participant spolupracuje. IP se týká hlavních oblastí sociálního začleňování, v nichž může služba participanta podporovat. Mezi ně patří oblast Vztahů s okolím a Trávení volného času, Péče o sebe a o domácnost. Konkrétní podpora v oblastech je popsána spíše obecně a podobně jako u předchozích dvou participantů C a D reflektuje pouze současný stav. Ze záznamu biografie je zřejmé, že oblast Seberealizace v IP zcela chybí, přestože je pro klienta oblastí zásadní.

Ze záznamu biografie jsem sestavila tab. 2, která zachycuje nejdůležitější pozitivní a negativní klíčové momenty ve sledovaných obdobích.

Tab. 2 Vybrané biografické prvky – participant E

Participant E		Pozitiva		Negativa	
období	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek	
Dětství	zážitky, zábava	Cestování, pobyt u moře nebo v autodílně.	zdraví		
	vztahy	Táta, sestra.	vztahy	Vzteklost, naštvanost a nepohoda s okolím kvůli napominání a poučování.	
Dospívání	zážitky, zábava	Velké hobby - Boccia.	zážitky, zábava	Bojí se nudy doma u rodičů.	
	širší sociální kontext	Pomoc nerodinných příslušníků s realizací vlastních přání a snů.	širší sociální kontext	Nedůvěra rodiny v jeho plány.	
Dospělost	vztahy	Podpora od táty a sestry.	vztahy	Nerozumí ženám.	
	zážitky, zábava	Velké hobby - Boccia.	zážitky, zábava	Chybí mu cestování.	
	zdraví	Nemá prášky na vztek.	zdraví	Intenzivní bolesti zad a nohou.	
	širší sociální kontext	Baví ho práce se dřevem, povídání s kamarády.	širší sociální kontext	Chce pracovat za peníze.	

Nalezené klíčové prvky přiřazené k jednotlivým okruhům dále propojují s oblastmi sociálního začleňování, které jsou zařazené do IP, vizte tab. 3.

Tab. č. 3 Vybrané biografické prvky – aplikace v IP

Participant E	Pozitiva		Negativa	
Oblast sociálního začlenění v IP	okruh	Klíčový pozitivní prvek	okruh	Klíčový negativní prvek
Vztahy a trávení volného času	zážitky, zábava	Hraní Boccia.	širší sociální kontext	Chce pracovat za peníze, nechce se vracet do domu rodičů.
	vztahy	Podpora táty, sestry, kamarádké vztahy.	vztahy	Mámě všechno vadí, nevěř, že můžu žít samostatně, táta je unavený, sestra má práci s péčí o děti.
	širší sociální kontext	Baví ho práce se dřevem, pobyt v autodílně.	zážitky, zábava	Málo příležitostí k cestování.
Péče o sebe				
Péče o domácnost				
Péče o zdraví	zdraví	Nemá prášky na vztek, umí vztek a nepohodu zvládnout.	zdraví	Intenzivní bolesti zad a nohou.
Hospodaření				

Z tab. 3 vyplývá, že nejdůležitější oblastí pro participanta je oblast Vztahů a Seberealizace. Tato oblast je v původním IP zmíněna v rámci doprovodu participanta tam, kam potřebuje. Nicméně není této oblasti dále věnována dostatečná pozornost. Ohledně vztahů naopak IP zmiňuje cíl najít si kamarádku/partnerku, který se zdá dle pořízené biografie dlouhodobě neaktuální. Participant upřednostňuje spíše posilování již navázaných přátelských vztahů.

Z důvodů přehlednosti pro participanta navrhuji opět tuto oblast rozdělit na oblast Vztahů a Seberealizace. Dalším důvodem je to, že vzhledem k identifikovanému handicapu participanta bude stejně jako u participanta D snazší pokračovat v již navázaných vztazích (sestra, Josef), posílit je a tím získat i díky komunikaci s blízkými lidmi a vytváření vztahové sítě částečnou výplň volného času. V případě rodiny je na místě uvažovat o vyladění vztahů s maminkou. Protože participant nemá problémy s navazováním přátelských vztahů jeví se jako vhodné podpořit ho více v jeho konkrétních zájmech a zálibách a tím zajistit větší množství podporujících a souznících lidí v jeho okolí, kdy členy této sítě spojuje stejný okruh zájmů.

Příklad úpravy IP v oblasti Vztahy a Seberealizace

VZTAHY

- Hledám partnerku

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmusem

- Podaný inzerát na seznamce, hledám partnerku/kamarádku.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmusem

- Spolu s rodiči budeme hledat řešení, jak vylepšit podmínky k pobytu na chalupě a lepší přístup do vody.
- Domluvíme pravidelné schůzky s Tondou a případně přespání u participanta v bytě, tak aby si sestra mohla odpočinout.
- Společně s mámou budeme pracovat na tom, aby uvěřila v participantovu samostatnost a schopnost žít sólo, participant bude zvat mámu na návštěvy, s pomocí asistence připraví jednoduchá jídla a společné stolování.
- Společně vytvoříme seznam kamarádů a uspořádáme oslavu narozenin.
- Aspoň 1x za měsíc navštíví participant s některým z kamarádů zajímavé místo, restauraci, kino, nebude odmítat jejich pozvání na jiné akce.

SEBEREALIZACE

- Návčik čtení a psaní
- Chci mít přehled o tom, kdo chodí na asistence, koho mám čekat
- Cvičím doma rehabilitační sestavu na záda
- Potřebuji podporu při vymýšlení programu

Původní návrh

Co děláme společně s Rytmusem

- Rytmus mne doprovází, kam potřebuji.
- Pomáhá mi řešit funkčnost vozíku.
- Podporuje mne při plánování jídla a nákupů.

Navrhované doplnění na základě zjištění ze zpracované biografie

Co děláme společně s Rytmusem

- Spolu s asistencí budeme hledat všechny příležitosti k tréninku a k účasti v boccia (přihlásím se do oddílu s pravidelným tréninkem 1x až 2x týdně).
- Společně najdeme nějakou možnost, jak zařídit pobyt u moře a pak tento pobyt opakovat 2x ročně.
- Domluví se s Josefem, zda mu může víc pomáhat v autodílně.

- Ve spolupráci s Rytmusem se budu pít po dílně, kde pracují se dřevem s výhledem na placenou práci.
- Pokud zjistím, že mám zrovna chvíli, zacvičím si 10-ti minutovou sadu cvičení na úlevu zad (pravidelně ráno před vstáváním, večer před usnutím).
- Ve spolupráci s Rytmusem budu mít plán krátkých výletů – aspoň 1x měsíčně.
- Budu mít přehled, kam mohu s vozíčkem k moři a za jakých podmínek.
- Od táty se naučí připravit „činu“ tak, aby mohl kamarády pozvat na večeri
- S podporou se naučí tři jednoduchá jídla, kde nebude potřeba kečup. Asistenti budou ze záznamu schůzek vědět, že tuto potravinu nekupujeme a nepoužíváme do jídel.

Vzhledem k tomu, že participant spolupracuje se službou v oblasti podpory samostatného bydlení a velmi si váží své nové samostatnosti a nezávislosti na rodičích, snaží se také spolupracovat v oblasti Péče o domácnost a Péči o zdraví. V oblasti Péče o domácnost je třeba udržovat pozitivní vztah k pravidelným činnostem v domácnosti, k nimž patří zejména úklid včetně úklidu koupelny a WC. Participant potřebuje podporu v udržení pozitivního přístupu k domácím pracím. Jako vhodný prostředek je neustálá komunikace o potřebě pečovat o domácnost ve vazbě na udržení si samostatného bydlení. V IP by bylo vhodné zmínit pravidelné uklízení s podporou tak, aby si participant propojil získanou svobodu s běžnými návyky při péči o domácnost, nikoli aby úklid považoval za věc, která není důležitá a je odvislá od jeho nálady.

V oblasti Péče o zdraví je třeba se více zaměřit na vybavení domácnosti, které je částečně limitováno ochotou rodičů investovat do nových funkčních věcí. Vzhledem k narůstajícím bolestem zad a nohou je žádoucí, aby měl participant podporu v prosazování nákupu nové anatomicky vhodné postele a zařazení většího počtu hodin rehabilitace i za cenu méně hodin práce ve chráněné dílně, kde ho pobyt většinou nebaví. Pravděpodobně by se i zmírnila nechuť participanta do dílny docházet, resp. snížil by se tlak z neúspěchu při hledání nové placené práce. V této souvislosti považuji za klíčový vztah s Josefem a jeho ochotu předávat v autodílně drobnou práci participantovi. Tento krok vede k posílení potřebného přátelského vztahu a participantova sebevědomí ohledně schopnosti pracovat a případně vydělávat peníze.

Hlavní úpravou stávajícího IP bylo detailnější rozpracování dříve sloučených oblastí Vztahů a Seberealizace tak, aby co nejlépe odpovídalo potřebám a přáním participanta. Se znalostí toho, co je pro participanta motivační, toho, co ho baví a co má rád, bude možné dále rozvíjet některé další kompetence, jako je například čtení, psaní a počítání,

k nimž během letitého nácviku získal averzi a efektivně nedošlo dosud v těchto činnostech k posunu, nicméně jsou to důležité kompetence pro oblast Hospodaření a samostatného bydlení.

4.3.6 Shrnutí

V praktické části této práce jsem se pokusila analyzovat biografie, na jejichž sestavení jsem pracovala společně s participanty od srpna 2021. Původní záměr dodržet doporučený rozsah 30 hodin v komunikaci, přesnou strukturu biografického záznamu podle vzoru Procházkové a souslednost odpovědí se mi podařilo pouze ve spolupráci s participantem A s tou výhradou, že participant měl svoji představu, jak by měla výsledná biografie vypadat. Participant byl v době pořízení biografie bez fyzických a mentálních omezení a jenom částečně připouštěl možnost změn, které sebou přináší vyšší seniorní věk.

Participant B ve stádiu pravého stáří, kde se již projevovala ztráta fluidní paměti a náhlá změna fyzického zdravotního stavu ani přes svoji vůli a ochotu ke spolupráci nedokázal udržet pozornost a kontinuitu svých myšlenek a vzpomínek. A přestože by v tomto případě bylo možné v biografii detailněji rozpracovat období stáří, v praxi se prokázalo, že participant není schopen dostatečně reflektovat svůj věk díky fyzické bolesti a celkové nespokojenosti se svým zdravím a současnou situací. Pobyt v domově seniorů a upoutání na lůžko vnímal spíše jako postih a nesvobodu.

U participantů s mentálním znevýhodněním se částečně dařilo dodržovat stanovený rozsah komunikace i požadovanou strukturu odpovědí. Nicméně i zde bylo třeba v praxi reagovat na aktuální možnosti a situaci. V komunikaci s participanty C, D a E bylo možné vyzorovat některé společné charakteristické rysy. Na počátku každého setkání bylo třeba připomenout, o jakou činnost se jedná a jaký je její cíl, protože se zcela vymykala rutině v dosavadní spolupráci. Dále bylo třeba opakovat, že se nejedná o jednorázovou činnost, ale že jde o řadu setkání, která se budou vždy týkat vzpomínek. Pro participanty bylo obtížné chápat, že je třeba zaznamenat události z minulosti.

Druhým společným charakteristickým rysem bylo okamžité propojování vzpomínek se současností. V některých propojeních bylo možné najít přímou vazbu mezi konkrétním biografickým prvkem a detailem ze současného života. V některých

tato návaznost naopak zcela chyběla a konkrétní vzpomínka nijak nesouvisela se současnou situací nebo prožíváním.

Jako třetí charakteristický rys komunikace by bylo možné označit opakování určitého souboru témat specifických pro každého z participantů. Soubor témat u každého participanta obsahoval vzpomenuté pozitivní i negativní biografické prvky. K jeho ustálení a opakování došlo ve všech případech mezi pátým až desátým setkáním. V dalších návazných setkáních byl tento soubor častěji nahrazován aktuálními tématy.

Vzhledem k výše vypořizovaným charakteristikám komunikace a potřebám této práce jsem přistoupila k redukci záznamů rozhovorů tak, aby opakovaná témata byla zaznamenána pouze jednou, a to pro období, k němuž se vztahují. Témata současná jsem v biografii nezaznamenala, protože ta jsou součástí aktuálních IP.

Výstupy ze setkání jsem se z prvotního záznamu pokusila sumarizovat podle jednotlivých stanovených období života se snahou, nalézt konkrétní pozitivní i negativní prvky v každém z nich. Navzdory na základě výše popsané nesourodosti výsledných biografií jsem díky analýze dokázala v každé z biografií nalézt několik negativních i pozitivních biografických prvků, které se v rozhovorech opakovaly. Kritérium opakování je právě to, které indikuje důležitost prvku v životě jedince.

U participantů A a B jsem se při výběru klíčových prvků k zařazení do práce s IP soustředila na období od dětství až do dospělosti. U participantů C, D a E vzhledem k neukončenému období dospělosti, jsem se ve výběru orientovala spíše na období mládí a dětství, abych se při přípravě aktualizace IP vyhnula jitření čerstvých negativních zážitků, které ještě nemusí být zcela ve stádiu překonaných zážitků, nemusí být dostatečně reflektovány a ve vědomí přeneseny do oblasti zkušeností. Z upravených zápisů biografií vyplývá, že vzpomínky z prvních období života si participanté pamatují ve větším množství než z období dalších. Konkrétní vybrané biografické prvky jsem se snažila připojit k jednotlivým oblastem sociálního začleňování v nichž lze uplatnit podporu zařazenou v PSB. Tabulka č. 2 u každého participanta zobrazuje vybrané prvky podle období a jde tak o stručnou výběrovou sumarizaci detailu z pořízené biografie. Tabulka č. 3 pracuje se stejnými prvky, ale je strukturována dle potřeby zařazení zjištěných prvků do standardně strukturovaného IP, tedy podle oblastí sociálního začlenění, které IP primárně v přímé práci s klienty řeší.

U participantů A a B v seniorním věku nebyl dostupný žádný IP, který by mohl být upraven nebo aktualizován o nové informace. Návrhy, které jsem vypracovala, jsou tedy pouze dílčí s tím, že mohou být využity jako základ pro případnou tvorbu IP. U obou participantů je zřejmé, že materiální stránka života a zdatnost fyzického těla nejsou stěžejními tématy, která by byli ochotni intenzivně a radikálně řešit v rámci podmínek v nichž se aktuálně nacházejí. Naopak u obou jsem zaznamenala silné odhodlání vrátit se do dětství a mládí skrze oblíbené činnosti, které jim dosud nebyly umožněny nebo v nich byli z určitých důvodů omezeni.

V případě participantů C, D a E jsem využila aktuální sestavené IP z podpůrné služby, kterou využívají, a na příkladu relevantních vybraných oblastí jsem se snažila původní návrh IP aktualizovat o nové poznatky získané v biografii. Sumarizace biografických prvků mi byla jednoznačně nápomocna v udržení přehlednosti důležitosti jednotlivých prvků a v jejich přiřazení k jednotlivým oblastem podpory.

Pro participanta C jsem díky analýze vytypovala čtyři důležité oblasti, v nichž by bylo možné uplatnit zjištěné biografické prvky. Prvními z těchto oblastí jsou oblasti Hospodaření a samostatného bydlení. Z obecných vyjádření v dosavadním IP o pomoci s přehledem běžných měsíčních výdajů jsem na základě biografie rozšířila návrh IP o konkrétní pravidelné činnosti (např. kontrolu stavu potravinových zásob), které svojí podstatou jednoznačně souvisí s nedostatkem v dětství a strachem z něj. Pokud se zaměřím na zmírnění tohoto strachu díky pravidelnými kontrolám stavu zásob, pak mohu cílit na přerámování této oblasti díky zjištěním nové skutečnosti, že participant může svoji situaci racionálně ovlivnit, bude znát postup, jak to udělat, a bude moci tak postupně odbourat strach, který ho blokuje v dosahování nové kompetence v hospodaření a ve vedení domácnosti. Podobný vývoj by mohl díky úpravě IP nastat i v oblasti vedení domácnosti, kdy je třeba oživit pozitivní zážitky společného jídla, a to nastavením nové činnosti, zde konkrétně podporovaného společného vaření oblíbených jídel z dětského období. Nákupy pro společné vaření pak znovu podpoří participanta v osvojování si nových dovedností, které se týkají účelného a šetrivého nakupování, které dosud nezvládá. Stejně tak v oblasti Sebepěče a Seberealizace odhalil zápis biografie dosud neznámé zájmy a záliby participanta, které mu v minulosti napomáhaly ve zmírňování pocitu psychického nátlaku vytvářeného okolím a přinášely celkové zklidnění. Konkrétní návrhy k vyhledání nových

společenských kontaktů, např. setkávání s lidmi z mateřských skupin, se spolužáky, byť plynou z oblasti volnočasové, dle prvních zkušeností napomáhají participantovi překlenout zažitý pocit sociálního vyloučení a ostychu a pomáhají mu postupně nalézt zdravou sebejistotu, nevyjadřovanou agresivními projevy jako dosud, ale postavenou na běžné a obvyklé mezilidské interakci. Nově navrhované aktivity by měly přispět k překonávání zažitých vzorců komunikace.

V případě participanta D bylo možné zaměřit se na základě analýzy biografických zjištění na oblast Vztahů a Trávení volného času. Výchozí verze IP sice obsahovala konkrétní činnosti, které by participanta podpořily v jeho osobním rozvoji, ale omezily se v oblasti Vztahů pouze na řešení vztahu partnerského a vztahu se sestrou. V obou případech navrhované aktivity buď neproběhly nebo nepřinesly uspokojující výsledek. Jmenované oblasti byly pravděpodobně zanedbány z neznalosti situace ve vztazích s dalšími blízkými příbuznými nebo s oblíbenými kolegy z práce, kteří by mohli tvořit základní síť pozitivních vztahů participanta. Ve volnočasové oblasti jsem díky nově zjištěným biografickým prvkům mohla rozšířit možnosti aktivit o ty, které jsou participantovi blízké, ve kterých se orientuje a skrze jejich znalost může navázat lehčeji kontakt s okolím. Konkrétně jde o účasti v turistických a pohybových kurzech, kde by participant mohl uplatnit znalost map, cestopisů, turistických průvodců a v případě tanečního kroužku znalost hudby. Díky podpoře v pěstování bylinek a květin by pak mohl o svých výsledcích diskutovat s kolegy z práce, kteří se o podobné téma také zajímají. Přestože se opět pohybujeme v oblasti seberealizace a volnočasové náplně, jde o nácvik srozumitelné komunikace s okolím v reálných situacích. Schopnost komunikovat s jinými dospělými tak, aby vyjádření participanta dávala smysl, by měla napomáhat i v posílení vlastního sebeuvědomění a hodnoty, které by participant mohl dále uplatnit ve vztahu s rodiči, zejména s otcem, při další fázi osamostatnění, např. získání vlastní platební karty k peněžním prostředkům, které plynou z participantova zaměstnání.

Tak jako v předchozích dvou případech i v případě IP participanta E jsem mohla na základě zjištění z biografie oddělit dvě zásadní oblasti, k nimž se participant E v současné době upíná a které byly ne zcela přesně specifikovány. Bylo možné je významně obohatit o zaznamenané detaily. Jedná se o oblast Vztahů a Seberealizace, které jsou v tomto případě na sebe těsně vázány. Dle záznamu vzpomínek jsou pro

participanta i v současné době důležité již dříve navázané přátelské vztahy s lidmi ze širšího rodinného kruhu a kamarády ze školy. V podstatě se žádná ze vzpomínek ani aktuální komentář netýkal potřeby navázat nějaký nový partnerský vztah se ženou. Proto považuji za důležité aktivně pracovat na posílení již stávajících vztahů, kdy například přátelství se švagrem Josefem může přinést větší výplň volného času činností, která participanta baví a posléze, při získání větší obratnosti se může tato činnost přeměnit i v práci za odměnu. V aktuálním IP byly také zcela pominuty zájmy participanta, které, jak bylo možné zaznamenat, jsou dlouhodobé, ale v posledních letech nerealizované. V návrhu pro doplnění stávajícího IP tedy kladu větší důraz na rozpracování teze *doprovázíte mne, kam potřebuji* tak, že konkretizují aktivity, které se váží k hraní a soutěžení ve hře boccia a k cestování. V praxi, kdy jsem mohla některé z aktivit s participantem již realizovat, se tento postup jeví jako nosný a jako překlenovací most pro motivaci participanta zvládat nácvik pro něj složitějších úkonů, jako je psaní (resp. podpis), čtení nebo zapamatování si pravidelných činností (úklid WC a umyvadla) a činností nezbytných (zamykání bytu).

Se všemi participanty probíhala spolupráce v přátelské atmosféře a za plného vzájemného respektu. I přes některé komunikační obtíže nebo zdravotní problémy byli všichni ochotni vracet se ke vzpomínkám a absolvovat několik setkání i přesto, že se některým z nich zdálo, že se vracíme stále ke stejným tématům a bylo pro ně náročné tento pocit překonat. Cílem při sestavování předkládaných biografí však nebylo získat ucelený obraz o minulosti jednotlivce, ale zjistit dostatečné množství biografických prvků, negativních i pozitivních, které může poskytnout první sběr informací a které bude možné využít pro aktualizaci IP, které dosud životní historii člověka nezohledňovaly. Získaná zkušenost z pořizování biografického záznamu ukazuje na potřebu opakování sběru vzpomínek v delším časovém úseku a případné pořizování doplňujících záznamů do biografie i z jiné komunikace, která přímo necílí na vzpomínky, ale kde se tyto historické prvky objevují mimochodem a spontánně.

Závěr

V úvodu mé práce si kladu za cíl popsat a shrnout možnosti, jak a zda lze využít biografii i v přímé sociální práci s lidmi s mentálním handicapem, kteří využívají terénní podporující službu pro samostatné bydlení, přestože jsem si vědoma, že se biografické metody v současnosti využívají především v pobytových službách pro lidi v seniorním věku. Tato konkrétní idea se zrodila v praxi, kterou vykonávám pro organizaci Rytmus, z.ú., kde mám možnost dlouhodobě spolupracovat s klienty s mentálním znevýhodněním v různých věkových kategoriích. Nicméně je možné v zahraničí dohledat studie na podobné téma již v 90. letech 20. století, které v rámci orální historie pracují s mentálně postiženými lidmi. Konkrétně jako příklad lze jmenovat Jana Walmsleyho, který ve své studii vyjadřuje paradigma, na kterém je vystavěna i moje práce. Pracuje s předpokladem, že vzpomínání na minulost je běžnou součástí lidské duševní činnosti a je to něco, co lidé dělají po celý svůj život, vědomě i nevědomě.⁴⁶

V souladu s platnou legislativou a aktuálními požadavky na kvalitu sociálních služeb každý z *case manažerů* v naší organizaci vypracovává pro přidělené klienty individuální plán a řídí se principy metody *Plánování zaměřené na člověka*. Přestože je možné díky této metodě jednoznačně respektovat a poznat osobnost člověka, není v realizačním procesu této metody dostatečný prostor pro poznání a prozkoumání historie jedince života a získat tak holistický obraz člověka, včetně jeho emočního hodnocení jednotlivých klíčových prvků minulosti. Za významný nástroj pro získání tohoto obrazu považuji biografii podle Procházkové, kterou ve své práci využívám. Samozřejmě v praxi bylo třeba respektovat mentální omezení participantů a přizpůsobit práci s informacemi aktuálním možnostem.

V praktické části této práce jsem se snažila analyzovat a vyhodnotit jednotlivé sestavené biografie primárně těch lidí, kteří nedošli do období stáří, mají určité mentální znevýhodnění a formálně pro ně byl sestaven IP, který reaguje na momentální situaci klienta a snaží se o její řešení. Pro srovnání s biografiemi, které výše popisuji, jsem se pokusila vypracovat i dílčí oblasti biografie pro dva participanty v období stáří, pro něž by mělo sestavení biografie být typické.

⁴⁶ Welmsley, J. Life History Interviews with People with Learning Disabilities in: Health and Welfare, 1995, 23/1, s. 10

Na základě analýzy jsem ve všech zapsaných biografiích dokázala rozklíčovat nosné pozitivní i negativní biografické prvky, které se více či méně promítají i v současném životě participantů, případně mají vliv na budoucí postoje a představy o dalším prožívání. Vzhledem k tomu, že ani u jednoho z participantů v seniorním věku nebyl sestaven IP jsou návrhy pro případné sestavení IP dílčí tak, aby co do rozsahu byly odpovídající i návrhům u skupiny participantů s mentálním znevýhodněním, kdy jsem o dílčí návrhy rozšířila stávající IP. U této zmíněné skupiny se mi IP podařilo z mého pohledu významně obohatit a konkretizovat o ty biografické prvky, které mohou být motivační, a zároveň upozornit na prvky, které mohou být v přímé práci s klientem limitující. Prakticky jsem byla schopna některé úpravy ověřit i při práci s klienty a lze konstatovat, že aplikace vybraných prvků do IP významně přispěla k efektivitě práce sociálního pracovníka. Konkrétně na příkladu participanta E lze ukázat, že se podařilo aktivovat širší rodinu při plánování výletů a dovolenkových pobytů. Díky odborné asistenci v autodílně se podařilo participanta E zapojit do činnosti tak, že vykonává čistící práce za dohodnutou odměnu. Participant E pozitivně kvitoval i upuštění od snah seznamovat ho s partnerkou a připravovat ho na partnerský život. Zejména splnění přání participanta týkajících se cestování a práce za odměnu jsou pro něj motivující k tomu, aby cvičil psaní a čtení a tím posiloval své kompetence potřebné k samostatnému životu. Stejně tak i v dalších dvou případech participantů C a D došlo k významnému posílení položek IP, jejichž podstata spočívá v detailu minulosti a které pozitivně působí na osobnost klienta. Zjevné akceptování těchto biografických prvků napomohlo zlepšení komunikace s klientem a slouží jako přemostění pro motivaci získávání nebo posílení nových kompetencí potřebných ke zvládnutí současné situace.

Z výše uvedeného uvozují významné zjištění, že kvalita a kvantita zpracované biografie nezávisí na věku participanta, ale na ochotě ke spolupráci, jeho momentálních možnostech a schopnostech. Dále závisí na důvěře a kvalitě vybudovaného vztahu s klientem, na soustavné práci při doplňování detailů k příslušným období a na schopnosti naslouchajícího zaznamenávat detaily z historie člověka i z běžného rozhovoru a tyto dále analyzovat, vyhodnocovat a aplikovat do aktuálního IP. Pokud nelze takto pracovat a zaujmout k práci požadovaný postoj, pak nastává situace jako v případě participanta B, kdy je promárněno období relativně dobré schopnosti a

ochoty sdílet již prožité. A ani dodatečné sestavení, byť dílčí biografie, nemá pro daného člověka žádný efekt.

Dle předpokladu zakomponování zjištěných informací z biografie do IP přispělo k tomu, že IP lépe vystihuje možnosti, motivace i limity jedince na cestě při dosahování stanovených cílů v IP. V případě biografických prvků s pozitivním charakterem jsem tyto prvky využila jako motivační prostředky pro navození a upevnění nových potřebných návyků a získání nových kompetencí v oblastech sociálního začleňování. Znalost prvků s negativním charakterem by měla napomáhat se negativním prvkům v přímé práci vyhnout, případně lze s těmito prvky pracovat dlouhodobě se snahou o jejich přerámování, protože tyto mohou být výrazně limitující v úspěšném seberozvoji jedince a v rozvoji jeho kompetencí. V rámci doby zpracování tohoto tématu jsem měla možnost si ověřit v praxi efektivitu některých nově aplikovaných prvků v IP. Jednoznačným efektem bylo vymanění se ze stereotypu přímé práce s konkrétním člověkem. Díky znalosti biografických prvků došlo také k určitému vyladění ve vzájemné komunikaci, vzájemnému hlubšímu porozumění a posílení vzájemné důvěry mezi klientem a sociálním pracovníkem.

V rámci této práce mohu konstatovat, že pro přímou sociální práci je výhodné pro poskytovatele i uživatele mít zmapované klíčové prvky ze života jedince jak v přítomnosti, tak i v minulosti. Díky znalosti negativních prvků ze života jedince je možné minimalizovat překážky na cestě klienta k sociální zdatnosti a omezit tak limitující vlivy ve vzájemné spolupráci. Prvky pozitivní nám pomáhají motivovat klienta k dosahování vzájemně odsouhlasených cílů, které vedou k jeho spokojenému a naplněnému životu a tím i k řešení neuspokojivé situace, pokud se v ní právě nachází.

Dle předpokladu zakomponování zjištěných informací z biografie do IP přispělo k tomu, že IP lépe vystihuje možnosti a limity klienta, s nimiž sice pracujeme v přítomnosti, ale jejich kořeny lze nalézt v minulosti. Za významný přínos pro práci sociálního pracovníka v přímé práci považuji možnost poznat vedle současné situace a postojů i historii klienta a seznámit se s jeho identifikací a emočním hodnocením některých klíčových prvků z jeho minulosti. Sestavený IP a přímá práce pak mohou být konkrétnější a s vyšší mírou individualizace a jsou podloženy přímými vyjádřeními klienta.

Lze konstatovat, že v praxi při péči o klienta v terénní sociální službě je přínosné na základě detailní znalosti proběhlého životního období pořídit záznam biografie a na jejím základě sestavit účinný, efektivní a akceptovatelný IP. Takto sestavený IP je dobrým základem pro to, aby byla zájemci poskytována individualizovaná, přiměřená a efektivní péče, tak jak ji deklarují organizace, zde konkrétně organizace Rytmus, z. ú.. Detail zachycený v biografii nám je schopen v každém případě jasně identifikovat, které pozitivní a negativní prvky v životě klienta hrají zásadní roli. Vědomým zapracováním těchto prvků do IP, resp. každodenní práci s nimi, pak lze předejít případným blokům v jednání klienta nebo mohou napomáhat při řešení těžkých situací s klientem. Z pohledu sociálního pracovníka můžeme tyto prvky předem ošetřit např. v rámci našeho chování vůči klientovi a můžeme být připraveni na jeho specifické chování nebo požadavky.

Za další důležité zjištění pro mou praxi považuji to, že největší efekt při práci s biografií přináší zpracování emočně nebo fakticky silných momentů v životě, které nemusí být nutně vázány na období mladé dospělosti nebo dětství, jak uvádí různí autoři. Spíše jde o intenzivní prožitek nebo zkušenost, která v paměti zůstává a má vliv po celou dobu života a může jít o prožitky z různých období života. Nicméně z pořízených záznamů u jednotlivých participantů je zřejmé, že nejvíce vzpomínek se váže k období dětství bez ohledu na věk participanta, kdy je biografie pořízena.

Přestože se zdá, že nejlépe fungoval záznam biografie u participanta A co do rozsahu, plnosti odpovědí a jejich návaznosti, je třeba podotknout, že i v tomto případě vzhledem k postojům participanta a jeho odmítání institucí nebyly zatím informace využity proto, aby napomohly člověku udržet kvalitní sociální kontakty a zamezily blížící se osamělosti. Nicméně období mladšího seniorního věku a období předchozí jsou pravděpodobně vhodnější k postupnému sběru biografických informací, aby bylo možné je postupem doby doplňovat a pracovat s nimi, než jsou období pozdější. Pomocí časosběrné metody pak může být mnohem jednodušší vypracovat IP i pro lidi, kteří vzhledem k věku nemají v určitém momentu života již dostatek fyzické ani psychické síly, aby poskytli potřebné množství relevantních informací pro zkvalitnění péče o jejich osobu, jako tomu bylo u participanta B.

To, že u všech třech participantů ze skupiny s mentálním znevýhodněním bylo možné sestavit biografii v maximálním rozsahu, který umožnila délka spolupráce a

možnosti participantů, a bylo možné aplikovat negativní i pozitivní biografické prvky aspoň ve dvou oblastech sociálního začlenění, potvrzuje moji prvotní domněnku, že vytvoření biografie jako takové má smysl i v případě, že jedinec nevstoupil nebo neprochází obdobím senia a že lze biografii sestavit i s lidmi s mentálním znevýhodněním, které jim stále ještě umožňuje usilovat o samostatnost a individuální privátní bydlení s podporou služby PSB. Za zásadní zjištění považuji také to, že v případě jedinců, u nichž je jakkoli omezena mentální činnost, bude potřeba pro vypracování komplexního obrazu historie klienta, zde biografie, více kolové cyklické dotazování a s opakováním témat, resp. otázek, neboť k jednotlivým odpovědím se často připojují některé další detaily, které dříve zmíněny nebyly. Moje výše uvedená praktická zjištění se ve většině shodují s Ryanovou⁴⁷. Tato shoda je také v tom, že dotazování je třeba modifikovat dle aktuální situace a průběžně vyjednávat o dalším postupu, ale také v tom, že pro tazatele je oporou sepsaná struktura dotazování, ať už je to biografie nebo jiný typ záznamu informací. V mém případě byl vzor záznamu biografie podle Procházkové dobře modifikovatelný a využitelný, aniž by byla narušena základní struktura dotazování.

Výsledkem výše uvedeného postupu, který vyžaduje dlouhodobou spolupráci a pozornost pracovníka, pak může být komplexní obraz historie klienta, který bude účinně napomáhat při sestavování IP. Přímá sociální práce potom může být efektivní pro klienta tak, že podporující bude lépe seznámen s průběhem celého dosavadního prožívání klienta a jejich spolupráce bude harmonická a jednoznačnější.

Závěrem se domnívám, že vytvoření biografie pro lidi před obdobím stáří a s mentálním handicapem má smysl, protože biografie je nástrojem, jehož analýzou lze získat informace o životě klienta a detailní pohled na něj ve formě klíčových biografických prvků, které významně ovlivňují současné i budoucí situace klienta a které mají také nepopiratelný vliv na spolupráci klienta a podporujícího pracovníka. V souladu se studií Ryanové jsem si ve své práci potvrdila, že *pro skupinu dospělých s mentálním handicapem je znovuzískání vlastní historie důležitým krokem k pochopení a přijetí vlastní identity, že toto znovuzískání této historie je důležité pro to, aby lidé mohli zasadit svůj život do širšího kontextu a uvědomit si ho, a to i přes možné námitky, že se může jednat o historii, která není ani tak jejich vlastní jako jejich okolí, které*

⁴⁷ Ryanová, J., Thomas, F. The Politics of Mental Handicap, Free Association Books, s. 85.

*jedná za ně, s nimi nebo proti nim*⁴⁸. Jsem přesvědčena, že je užitečné pro organizace v sociální oblasti propojovat funkční nástroje, v tomto případě biografii a proces *Plánování zaměřené na člověka* tak, aby bylo možné na straně sociálních pracovníků si vytvořit co nejvíce komplexní představu o člověku, kým tento člověk před námi byl, kdo je a kým může být, a pracovat tak v jeho prospěch ve vzájemném vyladění a efektivně pro celou společnost.

⁴⁸ Tamtéž, s. 85

Seznam literatury

Prameny

Standardy kvality sociálních služeb jsou právním předpisem závazným od 1.1.2017, znění kritérií Standardů je v příloze č. 2 vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., prováděcího předpisu k zákonu 108/2006 Sb., o sociálních službách.

ČESKO, 2006. Zákon č. 108/2006 ze dne 1.ledna 2007 o sociálních službách. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. Částka 37, s. 43-44 [cit. 2017-04-2]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf.>

Literární zdroje

BÖHM, E. *Psychobiografický model péče podle Böhma*. Praha: Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3197-4.

BÖHM, E. *Psychobiographisches Pflegemodell nach Böhm*. 4. Auflage. Wien: Maudrich, 2009. ISBN 978-3-85175-911-2.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*..Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-0139-7.

DVOŘÁČKOVÁ, D. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4138-3.

HAUKE, M. *Pečovatelská služba a individuální plánování*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-7534-0.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOLASOVÁ V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-9102-9.

CHLOUPKOVÁ S. *Jednání se zájemcem o službu sociální péče od A do Z*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-467-84.

JOHNOVÁ, M., KOCMAN, D. *Oblasti sociálního začlenění (OSZ) jako nástroj formulování veřejného závazku sociálních služeb* in: Pro změnu 2009, sborník z konference, 2009.

LANGOVÁ, J. 2014. *Využití biografie klienta v individuálním plánování* [online]. České Budějovice: jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 84 s. [cit. 2017-05-13]. Zdravotně sociální fakulta. Dostupné z http://theses.cz/id/vuffle/BP_-_Langov.pdf.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2.vydání, 2016. ISBN 978-80-247-1284-0.

MAHROVÁ G., VENGLÁŘOVÁ M. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-6644-7.

PROCHÁZKOVÁ, E. *Biografie v péči o seniory*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-1008-7.

PROCHÁZKOVÁ, E. *Práce s biografií a plány péče*. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3186-8.

Projekt Cesty k celoživotnímu vzdělání dospělých lidí s mentálním postižením, publikace Zásady úspěšné komunikace s lidmi s mentálním postižením.

RYAN, J., Thomas, F. *The Politics of Mental Handicap*, Free Association Books, 1987.

SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-8018-4.

STUART-HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, s.r.o., 1999. ISBN 80-7178-274-2.

ŠIŠKOVÁ, D. Dětská mozková obrna. *Revision & Assessment Medicine/Revizni a Posudkove Lekarstvi*, 2011, 14.4.

ŠPATENKOVÁ, N., BOLOMSKÁ, B. *Reminiscenční terapie*. Praha: Galén, 2011. ISBN 978-80-7262-711-0.

Kolektiv autorů *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Praha, 2011.

VENGLÁŘOVÁ M. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2170-5.

WALMSLEY, J. *Life History Interviews with People with Learning Disabilities Health and Welfare*, 1995. 23/1, s. 71-77 Published by: Oral History Society.

On-line zdroje

Britannica, tittle Biography, [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW: <[https://www.britannica.com/art/biography-narrative genre](https://www.britannica.com/art/biography-narrative-genre)>.

DURECOVÁ, K. *Rozlišení problematiky duševní nemoci a mentálního postižení, posuzování sociálních dovedností jako předmět znaleckého posudku, výběr adekvátních odborníků* [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW: <<https://www.kvalitavpraxi.cz/res/archive/001/000252.pdf?seek=1193048259>>.

HADAČ, V. *Česká a slovenská psychiatrie*. www.cspsychiatr.cz [online], [cit. 2016-07-03].

O'Brien, J. *Plánování zaměřené na člověka* [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW: <<https://www.kvalitavpraxi.cz/resarchive/005/000635.pdf?seek=1212066361>>.

Projekt Cesty k celoživotnímu vzdělání dospělých lidí s mentálním postižením, publikace Zásady úspěšné komunikace s lidmi s mentálním postižením 2009 [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW:<https://Zasady-uspesne-komunikace-s-lidmi-s-mentalnim-postizenim_ETR.pdf (spmpcr.cz) >.

RYTMUS, z. ú. *Kvalita v praxi* [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW: <<https://www.kvalitavpraxi.cz/aktuality/ochrana-prav/profil-na-jednu-stranku-ve-skole/>>.

RYTMUS, z. ú. *Metodické listy* [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW:<<https://www.kvalitavpraxi.cz/dokumenty//>>.

SMULL, M. *The Importance of Stories (Význam příběhů)* [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=ToHvUVxnGhU&list=PL54D76E8F5CC10> >.

SMULL, M. *Naslouchat, učit se, jednat, výběr z textů M. W. Smulla o základním plánování životního stylu, sebeurčení a organizačních změnách*, přeloženo a publikováno Quip – Společnost pro změnu člověka [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW:<<https://rytmus.org/wp-content/uploads/2020/11/Naslouchatucit-se-jednat-Smull.pdf>>.

Sociologická encyklopedie 2018 [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR 2018 [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW:<<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w>>.

WHO, *WHO-Definition of An Older or Elderly Person* [online], [cit. 2022-02-22]. Dostupné na WWW: <<https://www.scribd.com/document/190077600/WHO-Definition-of-an-Older-or-Elderly-Person>>.

Seznam zkratk

DS – Domov pro seniory

IP – Individuální plán

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

PCP - Plánování zaměřené na člověka (Person Centered Planning)

PSB – Podpora samostatného bydlení

z. ú. – zapsaný ústav

Seznam příloh

- Příloha I. Participant A - plný záznam rozhovoru
- Příloha II. Participant B - plný záznam rozhovoru
- Příloha III. Participant C - plný záznam rozhovoru
- Příloha IV. Participant D - plný záznam rozhovoru
- Příloha V. Participant E - plný záznam rozhovoru
- Příloha VI. Participant C – IP
- Příloha VII. Participant D - IP
- Příloha VIII. Participant E - IP
- Příloha IX. Informovaný souhlas Participantů
- Příloha X. Biografický list jako výukový materiál pro sběr biograf. dat
- Příloha XI. Standardy kvality sociálních služeb a biografická péče
- Příloha XII. Seznam vybraných studentských prací k využití biografie v péči o seniory

Přílohy

Příloha I. Participant A - plný záznam rozhovoru

Biografický list paní Marie

participant	typizovaný popis věkových stádií dle WHO	práce na biografii - počet hodin	sestaven IP	aplikován IP
A	participant v období stárnutí, mladší seniorka, není uživatel sociálních služeb	16	ne	ano
popis	senior 69 let, samostatně žijící ve vlastním bydlení, plná sebeobsluha, sebezpečí, žije sama, potřebuje pomoci při udržení sociálních a společenských kontaktů, diskuzi o závažnosti onemocnění			

Záznam byl pořízen v roce 2021 (ve věku 69 let)

Jak by se charakterizovala jedním slovem - SYMPATIE

Jméno - Marie

Místo narození – na vesnici v obci Předboř, v domě rodičů 1952

Rodiče

Jméno otce – František

Povolání – zemědělec

Jeho zájmy, radosti – otce zná pouze jako starostlivého a pracujícího, přísného vychovatele

Otec byl věřící katolík.

Otec pocházel z Předboře, z pěti dětí. Vzdělání měl základní. Rodina obhospodařovala větší statek (koně, krávy, prasata).

Jméno matky – Kristýna

Povolání – žena v domácnosti, v zemědělství

Její zájmy, radosti – vyšívání ubrusů, oltářní dečky do kostela, šití oblečení, četba, klavír

Matka byla věřící katolík, praktikující.

Matka pochází z vesnice z Nadějova, ze čtyř sester. Vzdělání měla základní. Rodina obhospodařovala malé hospodářství.

Dětství

Kde jste se narodil/a?

M: Narodila jsem se v rodině se čtyřmi dětmi. Širší rodina se stýkala jedenkrát za rok na církevní výročí jinak ne. Všichni byli zemědělci, muselo se pracovat a nebyly peníze na cesty. O příbuzných dnes nevím nic. Novou rodinu jsem měla až s manželem ve městě. Vím, že jsem se narodila za bouřky a silného deště. Máma byla ráda, že jsem holka. Táta rád nebyl. Někdy to bylo fajn, hlavně o svátcích kolem stolu, když hořely svíčky a zpívalo se. Ale to bylo málo. Spíš jsme jen pracovali, brzo vstávali.

2/a Sourozenci

M: Byla jsem třetí dítě. Nejlepší vztah jsem měla s nejstarším bratrem a s mladší sestrou Martou. Nejstarší bratr František se narodil 1932, další bratr Jaromír se narodil 1936. Marta se narodila 1954. Nikdy jsme si nehráli společně. Vlastně na to nebyl ani čas. Kluci pracovali míň než já, Marta byla malá. Musela jsem být k ruce mámě.

2/b Musel/a jste se starat o sourozence?

M: Samozřejmě musela, starala jsem se o Martu od jejího jednoho roku. Starší bratři mi s ní moc i nepomáhali. Jenom František byl takový vždy po ruce a ptal se mě, jak se mám a jestli je mi dobře. Jednou jsem mu plakala v náručí, ale on mi říkal, že se jednou budu mít moc dobře a všechno se mi to vrátí. Byl opravdu moc hodný. Škoda, že brzo umřel.

3. Zvláštní vlastnost

M: Nemám zvláštní vlastnost a blbě se mi o sobě mluví. Jsem pracovitá, myslím si, že jsem velký dobrák až možná hlupák, snažím se všem vyhovět a někdy i na svůj úkor.

4. Zvláštní nadání/zručnost

M: Myslím si, že zvláštní nadání nemám. Ale jsem velmi zručná, naučím se jakoukoli manuální práci. Nejvíce mě vždycky bavilo háčkování, šití, pletení. Od 10 let jsem si mohla šít oblečky na panenku a na malou sestru na šlapacím šicím stroji. V dospívání jsem šila i pro své kamarádky. Škoda, že dcera není tak zručná, možná by se jí to hodilo.

5. Oblíbené dítě/kamarád

M: Moje oblíbená kamarádka byla Helena a kluci z vedlejšího statku. Ostatní děti se se mnou nekamarádily, protože jsem měla jen jedny boty a neměla jsem nikoho v Praze. Ale děti jsou vždycky nemilosrdné, podle doby. Helena se pak odstěhovala, tak jsem se kamarádila se sestrou. Stejně jsem měla nejradši nejstaršího brácha Frantu. Měli jsme se rádi, moc mi pomáhal a vyprávěl mi, co četl v časopisech o světě. Číst mě nebavilo, ale jeho jo, tak mi vyprávěl i cestopisy. To bylo krásný.

6. Oblíbené jídlo/pití

M: K mým oblíbeným jídlům patří v dětství pečené bramborové placky a svíčková z králíka. K pití jsem měla oblíbené bílé kafe z melty. Každoročně jsem se těšila na pouťové horácké koláče. Máma je pekla pro celou vesnici. Některým jenom chutnali, ale jiný věřili, že jsou posvěcené. Mně prostě chutnali. Jednou jsem snědla jeden celý sama a máma se jen smála.

7. Oblíbené vůně

M: K mým oblíbeným vůním patří rozkvetlé louky a rozkvetlé jabloně. Pamatuji si mýdlo s jelenem.

8. Oblíbená píseň/hudba

M: Mám ráda country nebo lidovky typické pro lokalitu. Co určitě ne je dechovka.

9. Krajina domova/oblíbený obraz

M: Obraz z dětství, to je zvláštní. Když jsem se starala o koně, přišla za mnou do stáje matka a plakala, že nastala měnová reforma a že jsme na mizině. K dalším obrazům patří šedý kůň, který táhne těžké klády z lesa do kopce.

Těšila jsem se na nové šaty a to že se vidím v zrcadle, jak mi to sluší. Dále si pamatuji na pout', kde mne starší bratři kupovali turecký med, slanečky, mejdlíčka – tabulky ze sladkého tuku.

10. Oblíbená činnost

M: K mým oblíbeným činnostem patřilo šití, běhání po lese, starost o králíky. Milovala jsem plavat v řece, v zimě bruslit na ledu nebo se klouzat. Někdy jsem si zalezla na půdu. Měli jsme krásnou, s velkými trámy a bylo tam vždycky teplo. Měla jsem tam malý koutek a poklady ve staré plechové skřínce. Taky pár obrázků zpěváků, od tety korále a naušnice s granáty. Sedávala jsem na starém polštáři u malého okénka. Měla jsem přehled, kdo chodí po statku, jestli jsou zvířata klidná. Z kuchyně jsem cítila, co bude k jídlu. Když rodiče nebyli doma, sedávala jsem tam dlouho a vymýšlela si různé příběhy nebo pohádky. Představovala jsem si, jak budu žít, až budu dospělá. Někdy jsem si tam háčkovala i ozdoby do vlasů nebo jsem pletla ponožky. Táta o tom nikdy nevěděl, máma asi ano, ale nikdy mě nerušila, vždy mě jen volala na schodech. Dávala mi úkoly, kdy jsem musela na půdu něco donést a pak jsem tam mohla zůstat.

11. Povinnosti doma

M: Jak to říct. Bylo toho hodně. Tolik moje děti nikdy nepracovaly, ale asi to tehdy jinak nešlo. K povinnostem doma patřilo mytí nádobí, donést dřevo a uhlí, kydání hnoje, stlaní slámy, kosení trávy srpem, sbírání ovoce, péče o zeleninovou zahradu, povlíkání postelí, žehlení, praní a starost o mladší sestru. Někdy se mi to líbilo, ale někdy ne. Bylo toho moc. Málo jsem spala a někdy jsem ani nemohla, dokud jsem nedodělala práci. Byla jsem unavená. Často mi tekla krev z nosu a několikrát jsem měla zlomenou ruku. Nikdy jsem tolik unavená nebyla.

12. Ve škole

M: Ve škole mě bavilo všechno kromě matematiky. Nejvíce mě bavily pracovní praktické předměty. Nesnášela jsem tresty bitím rákoskou přes ruce a klečení na hrachu, tahání za vlasy. To dělal jeden učitel. To byl hroznej blbec a nervák. Hrozně se mi líbily mapy, i ty starodávný s obrázkama. Představovala jsem si, že tam všude cestuju. Brácha mi jednou přivezl i leporelo Prahy. To bylo něco. Vzala jsem ho do školy a děcka, jak se o něj tahaly, tak ho zničili. Tak to jsem obřečela. Ráda jsem se učila to, kde co je, jako hory, řeky a tak. Pak jsem ze zkoušení dostala čtyřku a výprask a vykašlala jsem se na to. Baval mě tělocvik. Nesnášela jsem čtení. To až později. Kamarádů jsem moc neměla. Buď mi přišli hloupí nebo namyšlený. A neměla jsem na to čas. Do školy i ze školy jsem chodila na minuty kvůli zvířatům. Jiný děcka nemusely tolik pracovat. Někdy se mi chtělo ve škole i spát.

13. V dalším vzdělávání

M: Po základní škole jsem musela na zemědělské učiliště z nařízení národního výboru, protože rodina nebyla v JZD a v KSČ. Nesměla jsem opustit okres. Na učiliště jsem dojížděla vlakem do Jihlavy. Vstávala jsem ve 4 hodiny ráno. Nejvíce se mi později líbilo na internátě ve Velkém Meziříčí. Jezdili jsme na statek, kde jsme se učili kompletní starost o statek a o domácnost. Ale máma dělala něco jiného. Jí to fungovalo, produkovala dostatečně i na odvody. JZD to nefungovalo a měli všude hroznej nepořádek. Tohle jsem nikdy nepochopila.

14. Ostatní

M: Chtěla jsem jít na zahradnické učiliště do Znojma. Chtěla jsem být zahradnicí. Učila jsem se průměrně, ale to by stačilo. Asi jsem se měla víc prosadit. Ale jsem jinak vychovaná, tenkrát to bylo jinak než dnes, na prvním místě byla obživa a rodiče.

15. Co bylo dovoleno ve volném čase?

M: Když něco bylo, směla jsem s ostatními dětmi běhat po okolní přírodě, koupat se v rybníku nebo se učit. Ono se toho na samotě nic moc dělat nedalo. Chtěla jsem i malovat, ale měla jsem jen uhel nebo tužku. Tak jsem toho nechala.

16. Co bylo zakázáno ve volném čase?

M: Nesmělo se nadávat, ztěžovat si, museli jsme poslouchat na slovo, žádná vulgární slova.

17. Výchova všeobecně

M: Tatínek byl velmi přísný, nediskutoval, vyžadoval poslušnost na první slovo, jinak jsme byly děti bity. Matka se nás zastávala, ale musela se ovládat a být diplomatická. Plavat a bruslit jsem se učila sama od kamarádů. Na prvním místě byl statek a starost o obživu. Obživu si rodina zajišťovala pěstováním brambor, obilí (sklizen a mletí, skladování mouky a krup v pytlích), chov krůt, slepic a králíků, skladování mléka, vajec, příprava tvarohu a másla. Kromě obživy jsme museli plnit dodávky pro stát. Všichni jsme pracovali od malička, asi od čtyř let. Do školy jsme museli a museli jsme mít dobrý prospěch, jinak zase hrozil výprask. Taky jsme museli umět hodně modliteb a teď už neumím žádnou. Raději vzpomínám na mámu. Brala nás na výlety za příbuznými a cestou nám kupovala maličkosti. To táta nikdy neudělal. Museli jsme poslouchat na slovo a dělat věci bez chyb a bez řečí.

18. Náboženství

M: Byla jsem hned po narození pokřtěná, dále pak biřmovaná a mám i první přijímání. Měla jsem už jako dítě pocit, že je to jen nějaká pohádka, ale museli jsme celá rodina držet církevní svátky a slavit je. Nejsem asi úplně věřící, ale určitě je někde něco, co je větší než člověk. Je to zvláštní, nikdy jsem nikoho nepřivedla do kostela, ale moje děti jsou věřící. No, třeba jim to pomáhá. Ať si každé dělá, co chce.

19. Hobby/zájmy

M: Když bylo ošklivo, tak jsem šla v kuchyni, co bylo třeba. Za hezkého počasí jsme lítali s děckama po vesnici. Jinak na nic dalšího nebyl čas, musela jsem do školy a starat se o rodinu, obživu a hospodářství. V rámci pasení krav jsme se vozily na krávách. Bavilo mě sekání kopřiv a jejich krouhání do šrotu. Když jsem měla hlad, brala jsem si tajně ovoce ze zahrady. Když bylo hodně práce, byla k snídani polívka a chleba. Jenže to taky znamenalo, že se málo prodalo a bude hlad. Bavilo mě rozebírat hodiny, ale ty musely zase zpátky šlapat, jinak by mě táta seřezal. A musela jsem to stihnout, než přišel z pole. Když už byla jen máma, mohla jsem si rozebrat i rádio. Stejně tam bylo vlastně nic. Později jsme s bráchou Františkem opravovali mlátičku i traktor. Máma říkala, že bych měla raději vyšívat a šít, než být smradlavá od benzínu. To nebyla taková zábava. Brácha to vždycky opravil.

20. Příjemné vzpomínky

M: Vzpomínám si, že jsem v 10 letech dostala nový kabát. Ve 12 jsem měla nový účes, nové šaty do školy a kabelku. Byla jsem šťastná, když dostala kožené boty a brusle, později kolo a po starším bratrovi jsem dostala lyže. To, že jsme chodili na rybník a na kopec, bylo to nejkrásnější v dětství. To byla svoboda a volnost. Chodili jsme se psem na dlouhé procházky, Pak i s vlčákem od bráchy. Byl voják psovod na hranicích. Občas mi dovezl i žvýkačky a čokoládu. Táta Frantu neměl rád, protože ho zklamal, že není švec. Prej se zaprodal bolševikovi. Ale Franta se nezaprodal, říkal, že by ho jinak zastřelili. Tak nevím. Asi to bylo tehdy těžký. Já bráchu měla moc ráda. Chodili jsme na dlouhé procházky, brácha vyprávěl o městě. Nutil mi knížky, ale to mi nic neříkalo. Asi dvakrát mě vzal do kina. Připadala jsem si dost důležitě. Takovýho jsem chtěla manžela.

21. Negativní vzpomínky

M: Špatnou vzpomínku mám na zbití od otce, když jsem nechtěla pracovat venku na mraze. Měla jsem roztrhané body, mrzly mi nohy, ale on mě nutil k tý práci. Pak jsem měla zápal plic. Ani mi nedovolil si lehnout do postele, musela jsem

zůstat na tvrdé lavici vedle kamen. Koupat jsem se mohla jenom jednou týdně. Takto jsem si představovala středověk, o kterém nám vyprávěli ve škole, a záviděla jsem sousedce, která jezdila do Prahy. Bylo mi z toho na nic. Přisahala jsem, že moje děcka se budou mít líp. A že nikdy nebudu s člověkem, co mlátí děti. Já ho strašně nesnášela, a ještě víc potom, co mlátil i mámu. Nakonec umřel a žádná škoda. Tyran. S mámou pak bylo líp a byla pohoda, dokud jí nezačli vydírat komunisti.

Mládí

1. Volba povolání

M: Komunistická strana mi z důvodů původu rodiny nařídila jít pracovat do zemědělství. Ale máma naštěstí měla rozum a poslala mě na učiliště do Jihlavy, obor zemědělec mechanizátor. No a já si pak přála jít na zahradnickou školu, ale máma nedovolila, abych bydlela na internátu a daleko od rodiny. Musela jsem jezdit domů a pomáhat na statku. Pak mi začlo být fuk nějaké povolání, ale chtěla jsem si vydělávat a jít pryč, do něčeho moderního. Stáje už mi lezly krkem.

2. Svobodná rozhodnutí

M: Sama jsem si mohla rozhodnout o tom, zda budu dále pokračovat. Samozřejmě jsem šla dál na roční nástavbu zemědělec chovatel a k maturitě. Ale protože jsem toužila se dobře oblékat a koupit si nové boty a výbavu, skončila jsem se vzděláním a šla do JZD. Pak jsem se vrátila domů a znovu jsem pracovala pro rodinný statek. Nevím, jestli to bylo dobrý. Ale možná to bylo moje vlastní rozhodnutí. Je to dávno, už si to moc nevzpomínám. Už bych to ale nechtěla vracet.

3. Svoboda

M: Viš co, já vlastně nevím, co to je. Teď je svoboda a všude je chaos a nepořádek. Když jsem byla mladá, tak jsme takové slovo snad ani neznali. Nevím.

4. Povinnosti

M: Ze začátku jsem musela pomáhat na statku, než nám ho vzali. Musela jsem se starat o mladší sestru, pomáhat matce se živobytím, protože komunisti trvali na velkých odvodech z produktů. Musela jsem dělat co bylo třeba. Nestihla jsem se toho moc naučit. Škoda. Nemohla jsem moc dělat, máma se bála, aby nebyla ohrožená rodina. Byla to blbá doba.

5. Idoly a vzory

M: No líbilo se mi hnutí Hippies, ale byla jsem vychovaná poslouchat, takže na nějakou vzpuru jsem fakt nemyslela. Vzor nebo idol? To nevím. Asi žádnéj. Možná máma, protože rozuměla statku a hospodářství. Dokázala si se vším poradit a nepotřebovala nikoho. Ani komunistů se nebála. Věděla, že jíst se musí a měla toho svého Ježíše.

6. Aktivní činnost v klubech, svazech, oblasti kultury, sportu, politiky

M: Vzhledem k tomu, že jsem žila na vesnické samotě, neměla jsem žádné možnosti. S holkama z okolí jsme chodili k ohni, když byli v okolních lesích trampové, nebo jsme zpívali u zvoničky. Na internátu byla nuda. Nikam se nesmělo. Maximálně na nějaké přednášky o socialismu. Někdy byl bazén. Já se nechtěla upsat straně, takže jsem ani neměla žádné příležitosti. To bylo jen pro ty s průkazkou. Někdo chodil do hospody, ale to nemám ráda, takže taky nic. Chodili jsme někdy na skály a tam jsme kouřili. To byla romantika. Kouření nikomu nevadilo, propagovaly se partyzánky, tak to bylo v pohodě.

7. Ukončení školy

M: Nebyla jsem ve škole bůhvíco. Školu jsem ukončila v průměru, ale učitelé mě přemlouvali k dalšímu studiu. Jenže já husa jsem chtěla peníze, abych se mohla lépe ustrojít (měla jsem jednu sukni a jedny boty). Šla jsem za výdělkem. To byla asi největší životní blbost.

8. Radost z práce/povolání

M: První práce mě nebavila, ale v JZD jsem musela odpracovat tři roky učiliště, které za mne údajně JZD platilo. Když jsem tam nechtěla pracovat, JZD matce vyhrožovalo, že ji budou soudit pro zpronevěru. Nemám slov, jak je nazvat. Máma byla udřená a nakonec jí stejně všechno vzali. Měli jsme mlátičku i traktor, na to by se jezeďáci nikdy nezmohli. Stejně všichni před převratem dělali u našich jako nádeníci. A mělo dobrý platy, stravu a bydlení zadarmo. Máma si stejně nechala pro sebe všechny znalosti o statku i o zvířatech. Nakonec to přežila jenom proto, že chodila do kostela a hrozně věřila, že ji Ježíš pomůže. Já tomu zase tolik nevěřila, tak jsem utekla z vesnice do města. Bylo to trochu lepší než hnůj ve chlívě. Bavila mě technologie obrábění a ty stroje, ale měla jsem špatný původ a rodinu. Takže z toho nebylo nic. Až po sametový revoluci jsem si mohla podat jeden zlepšovák. Jako důchodce jsem byla uznávaný odborník a vydělávala jsem si víc, než kdykoli před tím. Je to zajímavý, jak se ty věc mění. Ještě nedávno mne přemlouvali, jestli bych nešla pomoci s jednou zakázkou, že to ty mladý moc neuměj, mají moc zmetků. Jenže já už na to vůbec nevidím a klepou se mi ruce. Je to pozdě.

9. První láska

M: Kluci po mně koukali, to jo, ale já chtěla najít někoho z města, abych unikla z venkova. Viděla jsem u mámy, co je to za dřinu. Věděla jsem co mě čeká v JZD. Asi jsem se nikdy moc nezamilovala, přišlo mi to jako nesmysly. Přála jsem si, aby chlap byl hodnej, nemlátil mě, nosil peníze a abych porodila zdravý děti. Takový romány jsem nikdy nečetla. Spíš mě bavily cestopisy. Slávka taky. Tak to byla naše láska. Snili jsme o tom, že třeba někdy uvidíme Amazonku a severoamerický indiány.

10. Co bylo, bylo

M: Vzpomínám si na ohromnou dřinu v JZD. Ráno ve čtyři vstát, kydat, dojit. A pořád dokola. Nejhorší bylo, že jsem dělala na svém, ale ukradli to komanči. Co bylo dobré v roce 1968, že jsem mohla na zájezd na Brněnské veletrhy. Co bylo hrozné, byl příjezd ruské armády. Bála jsem se. Máma vyprávěla, jaký hrozný to

bylo za války, že pořád někdo vyžíral a ona že byla sedřená. Měla jsem obavy, že bude válka. Šokující pro mne byly odhalené zbraně. Do dnes jsem na KSČ naštvaná, že jsem nemohla dál studovat. Sice se mi podařilo po třech letech nucené práce v JZD utéct do Jihlavy do podniku Tesla, kde jsem vydržela 27 let na kovolisoavně, ale taky to nebyl med. Snažila jsem se doplnit si technické vzdělání. V podniku probíhala běžně ostrakizace vesnických lidí zejména ze statku a nekomunistů. Byla jsem si vědoma lži, které režim propaguje, ale nechtěla jsem s tím mít nic společného. Největší pochoutkou pro mne a sestru byl koňský točený salám. Marta ho nesnášela opečený, ale já jo. A ještě jsem si pochutnávala na hermelínové pomazánce, na chlebičku. Narozeniny jsme tak běžně slavili. Koupili jsme červenou svíci a chlebičky.

Dospělost

11. Povinnosti/pracovní úkoly

M: Měla jsem představu, že dospělou tedy samostatnou budu, když odejdu z gruntu od mámy. Ve městě jsem se cítila samostatně až s příchodem do fabriky. Práci jsem se naučila a zvládala ji. Bohužel jsem měla špatný původ, ze statku, tak jsem pracovala na nejtěžší pracovní pozici. S prací jsem jezdila na exkurze, aby si všichni uvědomili, že naše pracoviště je za trest. Byli jsme se jednou podívat ve vězení a i tam to bylo lepší. Sice mi bylo tehdy do breku, ale rozhodla jsem se to nevzdat. Nakonec jsme tam byli dobrá parta. Prostě už jsme byli tak nízko, že nám nemohl nikdo ublížit ani nic vzít. Vlastně to bylo dobré. Aspoň než mi ukradli zlepšovák a nutili nás pod výhrůzkama vstoupit do partaje. Když jsem zametala ten dvůr, měla jsem ho zametený dokonale. Stejně nemohli nic, protože to co jsem se naučila jako obráběcí technolog jsem uměla jenom já, takže mě čas od času zase museli povýšit a dát mi pořádnou práci, aby jim ten podnik úplně nezkrachoval.

Směje se.

12. Svatba

M: Svatba se moc nepovedla. Všichni se opili a přesně to nesnáším. Že se lidi nedokáží bavit. Prostě jsem otěhotněla, tak jsme se vzali. Ale měli jsme se rádi, to jo. Ale děda byl takovej samotář, tak bylo lepší spolu mlčet. Byl hrozně hodnej, i když nemluvil. Snažil se vydělávat peníze, starat se o děti. Bral je na lyže a do bazenu. Hlavně že byl doma klid.

13. Manželství

M: Po svatbě jsme se Slávkem žili jako novomanželé na statku, pak v podnikovém bytě. Mateřská byla pouze půl roku. U dětí jsme se museli střídat na noční, ranní a odpolední směně. Děcka jsem dávala hned jak to šlo do jeslí a do školky. Slávek byl trochu lepší technolog, tak odjel na roční opakovanou stáž do Afriky. Ale všechno bylo v pohodě. Vždycky jsme si vyšli vstříc a podporovali se. Nevím, co je taková ta láska z románu, ale nám stačilo, že jsme se nehádali. Pomáhali jsme si. Vycházeli jsme si vstříc. Děda mě nutil hrát šachy, ale nakonec z toho sešlo, protože jsem to vůbec nechápala a byla to hrozná nuda. Nevím, co ho tolik bavilo.

14. Přátelství

M: Někteří kamarádi byli z práce a ze Sokola. V Sokole jsem potkala partu, která si sama vyráběla lodě, tak jsem se k nim přidala. Parta si stavěla kajaky a cvičili jsme na rybníku. V partě vznikly páry. S kamarádkama Věrou a Marií jsme pak vozily kočárky a spolu s celými rodinami jsme jezdily na vodácké zájezdy a kempování. Celkem bylo v partě asi 40 lidí, ale já s dědou jsme patřili ke stálému jádru. Scházeli jsme se s dětmi na „Mikuláše“ a na „pomlázku“. To byly krásný roky. A komunisti nám mohli ... Tohle bylo fajn, to teď asi moc není. Marii už umřela a Věrka nemůže chodit. Děcka se rozutekly do světa. Ale na tohle vzpomínám moc ráda. To bych chtěla zažít ještě jednou. Sice totáč, ale my byli asi šťastný. Ach jo. Byli tam kluci, co hráli na kytary, někdy bylo i pět, šest kytar najednou. Zpívalo se. Potřebuji ty písničky někde sehnat na počítač. Hrát na kytaru neumím, tak aspoň tak. Měla jsem vlastně za kamarádky jen ty dvě holky, pak už nic. Ale bylo to krásný.

Někdy se kamarádit snažila i dědova sestra, ale pořád jí leželo v žaludku, že máme barák a ona ne. Tak jsme se už potom nesnažili.

15. Děti

M: Děti mám dvě. První byla dcera Drahuše. Druhý byl syn Kamil. Na obě děti jsem se těšila. Těhotenství bylo u obou normální. Jméno u obou vybírala věřící babička. Dceru jsme pokřtili na přání sestry a babičky, já sama bych to nedělala. Bibli jsem četla jenom jednou, ale někde psali, že si mají děti vybrat samy. Jenže to nešlo. Děcka brzo odešly, každý po svém. Žijí v jiném městě, starají se o své rodiny. Někdy jezdí, ale nestíhají, tak si voláme. Chtějí, abych s nimi jezdila na dovolené, ale copak tady můžu nechat barák. Nikdo sem nechce. Je to veliký a kdyby to někdo vykradl, hrůza. Musím tady zůstat. Snad vnučka říkala, že až dostuduje, tak sem půjde. To bych měla radost. Ale jo, jsou hodný, mají svůj život, jsou samostatný, co by člověk chtěl. Asi bych si vyčítala, kdybych je k něčemu nutila. To raději umřu sama. A mám tu Azora.

16. Potraty

M: Žádné nebyly. Ani v okolí nevím o žádném.

17. Úmrtí dítěte

M: O ničem nevím. Žádné nebyly. Ani v okolí nevím o žádném.

18. Ostatní vztahy

M: Moc ráda vzpomínám na sourozence. Zvlášť blízký byl nejstarší bratr, který mi vždy pomáhal, jak fyzicky, tak psychicky. Pomáhal mi utajit před rodiči i to, že kouřím. On si mohl kupovat cigarety, byl voják, tak mi vždycky nechal jednu krabičku. Františka jsem měla moc ráda, škoda se nechal utrápít. Vlastně to byl jedinej pořádněj kamarád. Raději pojď od toho pryč, moc se mi po něm stýská.

Pláče.

19. Zdravotní problémy

M: V dospělosti jsem byla chudokrevná a velmi slabá. Trpěla jsem na infekce krve, takže jsem chodila po půl roce na kompletní transfuze krve. Nejhorší byl žlučníkový záchvat. Ale s ničím dalším jsem k doktorům nehodila a ani nechci. Jak seš u doktora, je s tebou amen. Musíš na kontroly, brát prášky, a pořád tě někdo někde sekýruje. To fakt na starý kolena nechci.

20. Zdravotní omezení

M: V dospělosti se mi začla hodně zhoršovat krev, málo červených krvinek. Cítila jsem se hodně unavená, hlavně v zimních měsících. Dávali mi několikrát transfúzi, ale to stejně nepomohlo. Lepší je být zdravěj. Teď je to lepší, když můžu odpočítvat. Dávám si červený víno. To na to pomáhá.

21. Volný čas

M: Když jsem měla chvíli volného času, ráda jsem šila oblečení na děti. Jedenkrát týdně jsem chodila cvičit do Sokola. V zimě mám ráda běžky, v létě vodu. Večer si občas sednu k oknu, a dívám se na západ slunce. Měla jsem ty chvílky ráda, v klidu jsem si dala kafe a zakouřila si. Teď je to blbý, protože mi doktor kouřit zakázal kvůli srdci. No tak sedím u okna a koukám na stromy na zahradě. Některý ještě sázal děda. Něco je dobrý a něco ne. Mám ráda ten klid. Někdy taky chodím do klubu důchodců, ale rozčilují mne tam, jak pořád štěbetají. Snad jen ty výlety jsou dobrý, jsou za pár kaček a vidíš spoustu věcí. Někdy je i oběd.

22. Životní negativa

M: Hrozně mi vadili komunisti a všeobecná závist. Kolegyně v práci záviděla dětem, že se dostaly na gymnázium a na vysokou školu. Když jsem vrátila přihlášku do KSČ, že se přihlásit nechci, byla jsem přeřazena na podřadnou práci. Zametala jsem dvůr ve fabrice. Komunisti mi vyhrožovali, že zavřou manžela a děti vyhodí ze škol. Dbala jsem na to, aby děti měly vynikající prospěch. Chodili namydlený, vyžehlený a s našitým oblečením jako ze žurnálu. Ale představ si, že i tohle se dá závidět. Ta kolegyně z práce chodila za mnou na dvůr na cigáro a vždycky říkala, jakej mám klid, při tom ona mě nechala přeřadit. Ale asi už

umřela, před dvěma rukama. Teď už je to jedno, ale dávej si pozor na kamarády v práci, to není nikdy dobrý.

23. Víra, kultura, sport, zájmy, politika

M: Bavila nás country hudba, koncerty od Matušky. Politika byla na nic, tak jsme to nechali plavat. Měli jsme partičku na vodu. Chodili jsme do hor. Když už byly děti, braly jsme je s sebou. Ale poslouchat ty komunistický kecy, to se nedalo a bylo to všude. Já nejsem žádný disident, mám ráda klid, tak jsme se do ničeho nemontovali. Moje maminka nás furt nutila, ať chodíme do kostela, ale copak to šlo? Co by ty děti říkaly ve škole? Nevím, politika i náboženství je blbost.

24. Ztráty v dospělosti

M: V dospělosti nic. Bylo to fajn. Ze začátku jsme ještě jezdili na závody v kánoích aspoň do Jugoslávie a do Bulharska. Pak nám to zadrželi. Vzhledem k původu a nestrannosti jsem už pak nemohla cestovat. To byla asi nejhorší ztráta. No jo, mohli jsme do Krkonoš a na Slovensko, ale jinam ne. Ten můj zlepšovák chtěli koupit Němci, ale to taky nešlo. Je to škoda. Ve strojírenství jsme byli světová špička.

25. Co bylo, bylo

M: Ty se asi ptáš na totalitu, vid'. No, jsem ráda, že už je totalita pryč. Nebavilo mě shánět banány a oříšky a pořád se někoho doprošovat, jestli děcka vezmou na školy nebo na tábor. Děda si nedal říct, pořád proti nim něco měl a pořád to musel říkat nahlas. Jednu chvíli jsem se dost bála, tak jsem začla dělat pokladníka v ČSTV, ale holce to nebylo nic platný. Chtěla na Karlovku na historii, ale nevzali ji. U mladýho to bylo to samý. Chtěl na automechanika a musel na pekaře. A co těm děckám pak chceš říkat? Ale je to pryč, teď se maj dobře. Vydělávaj velký peníze, oba.

Stáří

1. Odchod do penze

M: No počkej, až ti bude přes šedesát, taky se budeš těšit. Těšila jsem se a moc. Tak těžkou práci, co jsem měla, jsem už nezvládala a byla jsem často nemocná, víš, nějaké chřipky a píchalo mne u srdce. Někdy bych ještě chtěla k soustruhu. S dědou jsme byli jediní dva v Jihlavě, kdo uměl udělat i ty nejmenší součástky bez chyby a z výkresu. Jenže ty ruce jsou teď na nic.

2. Ztráta povinností

M: Víš jak se mi v důchodu ulevilo. Na konci práce jsem se cítila hodně unavená. Byla jsem ráda, když jsme se dostali s manželem k rekonstrukci domu. Pak, po té rekonstrukci, jako důchodce jsem znovu nastoupila k manželovi do práce. Museli jsme to nějak zaplatit, tu rekonstrukci.

3. Nové úkoly, povinnosti

M: Jéje, já už žádný nechci. Teď, když už jsem pořád doma, starám se už jenom o domácnost. Někdy 6 let jsem se starala o druhou vnučku, ale ta je už v pubertě a už mne nepotřebuje. Ach jo, nikdy se nestaví, jen na narozeniny. Prý nemá čas. Tak ji nechávám, tak to chodí.

4 Nové plány

M: Jediné, co teď plánuji a to mám teď hodně ráda, je jezdit do lázní na koupele pod otevřeným nebem. Nikam jinam se mi nechce. Kultura mi stačí v televizi. Někde se drbat do divadla a je tam moc lidí. Dcera mě zve na dovolenou k moři, ale ležet a opejkat se, mě taky nebaví. Jsem spokojená.

5 Nové role

M: A co tím myslíš? Ani ne, žádný nechci. Cítím se jako paní v domácnosti. Nově jsem prababička, ale to je jen málo. Ale nestěžuju si. Chtěla bych je vidět víc, ale jsou daleko a ta pandemie s tím taky mává. Tak mám aspoň tu televizi a psa.

Jde se o psa postarat.

6 Životní bilancování

M: Víš ty co, jsem spokojená. Zdraví funguje. Školy už jsem oželela, Univerzita třetího věku, no to jsi blázen. K čemu by to teď bylo? Líbí se mi, že si můžu pomaličku šít a vyrábět si různé věci. Teď je to fajn i v televizi. Dávají pořad Všechno, co mám ráda a tam různě vyrábějí. To dřív nebylo. Už mám i tavící pistoli.

Probíráme výtvary z poslední doby.

7 Zvláštnosti v současnosti

M: Přejde mi zvláštní, že mne celý život někdo poznává a okolí ví, kdo jsem. Já si pamatuji jen svoji rodinu a pár sousedek. Tak nevím, jak o mně můžou všichni vědět. Při tom na mně nic není, jsem obyčejná babka. Ani nic nemám. Chodím jen na nákup do Alberta. Tak ti nevím. Ani se nikomu nepodobám. Sestra už je dávno mrtvá a stejně žila v Košicích s tím svým obejdou.

Krčí rameny a kroutí hlavou.

8 Zvláštnosti stáří

M: Stáří je zajímavý. Každý den tě něco překvapí. Večer jdeš spát a ráno tě něco bolí, nebo nevíš co je za den. Ale jinak nic. Umíraj ti kamarádi. S ostatníma se vidíš už jen na pohřbu.

Chvilé ticha, má slzy v očích.

9 Které životní období bylo pro Vás nejšťastnější?

M: Nejlepší to bylo, když děti dokončily školy, mají dobré zaměstnání a daří se jim v osobním životě. Asi když mi bylo 60 let. Dcera se podruhé vdala, to bylo taky něco. Ten první byl násilník a grázl. A jak si dovoloval. Byl tady poprvé a už nás stěhoval do důchodáku, že tu bude podnikat a ani pozdravit neuměl. Bože. Fuj.

10 Co bylo v životě zvláště obtížné?

M: Strašně lituji, že jsem nemohla studovat a že jsem nemohla uplatnit svoje zlepšovací návrhy na obráběcích strojích. Teď už je to zbytečný a těžký. Nakonec jsem dala přednost rodině, ale to že jsem nestudovala, to mne mrzí. Ale nelituji toho. Nakonec to bylo hezký, i když jsme nemohli ani do Maďarska k Balatonu. Představ si, že mi ty zlepšováky ukradli ty šmejdi komunistický. Jo, abych nekecala, dostala jsem stovku a výlet na Karlštejn.

Směje se.

11 Co ještě zůstává?

M: Tak tohle je dobrý. Víš, čeho se bojím, že nevím, jestli a jestli vůbec mě děcka pohřbí. Pořád melou o kremaci. Ale říkat jim nic nebudu. Asi mi to bude jedno. Stejně by zase byli naštvaní, že to bude drahý, i když jim pořád říkám, že mám našetřeno.

Dlouho mlčí (cca 5 minut).

12 Odchod a loučení

M: Nepřemýšlím o tom. Až to přijde, tak to přijde. Nemám na takové myšlenky čas. A proč to zkoumáš? To taky někoho zajímá?

13 A co bude dál?

M: To si ani nepředstavuji. Žiji ze dne na den. Nepředstavuji si nic světoborného. Asi je mi to spíš jedno. Podívej se na to, jsou války, nemoci, kdyby o tom člověk přemýšlel, tak se zblázní. A já chci svůj klid. Škoda, že děda tu není, aspoň jsme to mohli probrat spolu. No jo no.

14 Je Vám 5 let.

M: Jo, jo, kdyby mi teď bylo 5 let, těšila bych se do školky, na hraní si a na zpívání písniček a na kamarády. Ty děti se teď maj. I do školy bych se těšila. Učila bych se, co mě baví. Teď máte možnosti, když nejste líný. Ale si toho nevážíte.

15 Co bylo, bylo

M: Teď jsem ráda na světě. Mám pravnučky, šiju a nemusím se dřít. Dělán si, co chci. To víš, že mě všechno bolí, ale každé bude staréj. Ale mám klid. Kdybys věděla, jak jsem se hrozně nadřela. Ráno vstávat ve čtyry, jako malá holka jít podojit a vykydat. Když jsem byla v Tesle, tak zase stát u mašiny osm hodin a nemoci si dojít ani na záchod. To si neumíš představit. Ale dožila jsem se. Zaplat' pánbůh, že chodím, vidím a dýchám. Podívej se na ty ruce. Měla jsem se víc šetřit. Teď nemůžu ani plíst a pořádně ani šít. Ale to už nespravím.

16 Datum přijetí do pobytové služby: není ve službě.

M: Pokud nebudu muset, nikdy tam nepůjdu, jestli myslíš duchod'ák. Mám ráda svoji svobodu a ne, aby mě někdo sekýroval na starý kolena. No to je hrozná představa.

17 Současné aktivity seniora

M: Chodím s důchodci na vlastivědné vycházky, pracuji na zahradě, starám se o dům. Co určitě neudělám, jako to dělají ostatní babky, že si sednu na lavičku na náměstí a budu „krafat“ a kritizovat s dalšími důchodci všechno co se mihne nebo politiku. Nemám na to čas. Musím se starat o šití, o vaření a o zahradu. Jsem ráda, když se ráno vzbudím. Mladý tam můžou a starý tam musí.

V Jihlavě v září 2021 zaznamenala Radomíra Lorko. Záznam byl proveden v rozsahu 16 hodin a byl pořízen s písemným souhlasem paní.

Příloha II. Participant B - plný záznam rozhovoru

participant	typizovaný popis věkových stádií dle WHO	práce na biografii - počet hodin	sestaven IP	aplikován IP
B	participant v období stařeckém, seniorka pravého stáří, uživatelka sociálních a pečovatelských služeb	30	ano	ne
popis	senior 99 let, žije v ubytovacím zařízení pro seniory - DS, vzhledem ke zdravotnímu stavu není schopna sebeobsluhy a sebepečce, v pokoji je sama, mentální schopnosti jsou zachovány, pouze zhoršená paměť, potřebuje pomoc při udržení sociálních a společenských kontaktů, posílit v pozitivním přístupu k životu			

S participantkou byly v počátku spolupráce dohodnuty návštěvy v rozpětí jedné hodiny maximálně dvakrát v týdnu, a to pro celé období od září 2021 do ledna 2022. Zpočátku participantka aktivně spolupracovala, nicméně zhruba od listopadu 2021 se stav participantky radikálně zhoršil po prodělané operaci. Rozhovor participantku unavoval, často měnila témata, zajímaly jí jiné věci z okolí než kladené otázky. Při návštěvách často usínala nebo upadala do melancholických stavů, které ústily do plačtivých stavů a naříkání.

Ohledně obsahu biografie jsem se i z útržkovitých vzpomínek snažila pořizovat záznamy během celého období. Odpovědi u každého tématu jsou tedy všechny zaznamenané, které participantka sdělila v průběhu celého období.

Dětství

Kde jste se narodil/a?

Narodila jsem se v Horažďovicích. Tatínek s maminkou se o mě a sestru starali krásně. To byl krásný život. Byly tam lesy. Hodný lidi.

2/a Sourozenci

Měla jsem sestru Alžbětku. Už umřela. Já už bych chtěla být s ní. Alžbětka měla lokýnky. Alžbětka byla naše mimi.

2/b Musel/a jste se starat o sourozence?

Starala se maminka. S Alžbětou jsme si hrály. Bylo to krásné. Nosily jsme bílé šaty. Černé lakovky.

3. Zvláštní vlastnost

Mám ráda všechny lidi. Jsem zdvořilá. Hodně jsem cestovala. S manželem jsme jezdili po celém světě.

4. Zvláštní nadání/zručnost

Byla jsem šikovná na sladké. Na vánoční svátky jsem pekla dvacet druhů cukroví. Nikdy nic nezbylo. Krásně zdobené. Hvězdičky. S čokoládou.

5. Oblíbené dítě/kamarád

Nu, Alžbětka. Jiné nebyly. Měla jsem ji nejradši. Nikdy se nevdala. Já jo. Děti jsem vyvdala. Alžbětka mi pomáhala. Pořád. Prala. Šila.

6. Oblíbené jídlo/pití

Mám ráda řízek s bramborovým salátem. Svíčkovou, ale poctivou. Alkohol jsme nikdy nepili. Jen aperitiv. A šampaňské o Vánocích. Toník vařil na všechny svátky. Milovala jsem šklubánky s mákem. Bramboračku. Od něj. Alžbětka tak vařit neuměla. Od ní štrůdl. Nikdo takovej neuměl.

7. Oblíbené vůně

V kuchyni zásadně citron a vanilku. Pro ložnici levanduli. Já jsem si kupovala spíše kořenité vůně. V létě mám ráda vůni lesních jahod. Na jaře fialky. Ty mi nosil manžel. Teď už jsem je dlouho necítila. Zase bych chtěla.

8. Oblíbená píseň/hudba

No vážná hudba, vážná. Chodili jsme do opery. V neděli jsme poslouchali Dvořáka, Bacha nebo Vivaldiho. Písně národní. Talinskej rybník.

9. Krajina domova/oblíbený obraz

Maminka vyšívala. Tatínek kouřil doutník. Sestra má bílé šaty. Pod vánoční stromeček jsem dostala krásnou obrázkovou knížku. Broučci. Někdy bych si ji zase přečetla. Od Toníka jsem dostala Bibli. Tu velkou.

10. Oblíbená činnost

Teď už nic. Klid. Spánek. Dříve cestování. Hodně jsem četla. Všechny. Dumase, Verna, ruské básně. Puškina. Dostojevského.

11. Povinnosti doma

Všechno. Byla jsem doma. Napřed jsem pracovala v kanceláři. Pak jsem byla doma. Tonda si to přál. Všechno jsem dělala.

12. Ve škole

Nebavilo mě to. Možná jen zeměpis a přírodopis. Na to si člověk mohl sáhnout. Někdy jsem zlobila, honili jsme se s ostatními. Pak jsme byli po škole, klečeli jsme. Když jsme špitali, dostali jsme rákoskou. Přes ruce.

13. V dalším vzdělávání

Šla jsem do kurzu psaní na stroji a těsnopisu. Nebaví mě se učit.

14. Ostatní

Někdy jsme s maminkou jezdili k tetě do Příbrami. Maminka s tetou povídaly, já jsem dostala sladkosti. Pak maminka vždycky moc plakala. S tatínkem jsme chodili na ryby. Musela jsem tiše sedět. Malovala jsem si obrázky do písku. Někdy jsme chodili na houby do lesa. Jednou jsme zůstali do tmy. Moc jsem se bála. Že už se nevymotáme. Ale tatínek šel najisto.

15. Co bylo dovoleno ve volném čase?

Chodila jsem na dvorek. S Alžbětou. Měly jsme panenky. Hrály jsme si na školu, na obchod, na kadeřnictví ale i na princezny.

16. Co bylo zakázáno ve volném čase?

Nesmělo se křičet a běhat po ulici. Nebo házet míčem, když viselo prádlo. Tatínek nesnášel čtení, dokud nebylo umyté nádobí a podlaha. Každý den.

17. Výchova všeobecně

Maminka byla laskavá a hodná. Tatínek taky, ale chtěl pořádek a řád. Napřed jsme musely do školy, pak pracovat a pomáhat doma mamince. Pak byla zábava. Za zlobení jsme někdy klečely. Musela jsem cvičit každý den na housle. Alžbětka na flétnu. Jednou jsem odmouvala, ale dostala jsem řemenem. To moc bolelo. Ale pak už nikdy.

18. Náboženství

Rodiče byli v Československé církvi. Já nic. Je to nesmysl. Ale v Ježíška věřím. Musí být.

19. Hobby/zájmy

Plavali jsme v rybníce, v zimě jsme tam bruslili. Ráda jsem vyšívala nebo pomáhala mamince. Taky četla. Cesty do Příbrami byly fajn. Hlavně ty sladkosti.

20. Příjemné vzpomínky

Tatínek nás bral na výlety. Maminka měla svačinu v košíku.

21. Negativní vzpomínky

Nikdy jsme nesměly mít pejska nebo kočičku. Prostě nic. I když jsme byly hodné a pomáhaly. Rodiče to vždycky slíbili, ale nikdy jsme pejska nedostali. Ani od sousedů jsme nesměli přivést.

..

Mládí

1. Volba povolání

Šla jsem na obchodní školu. Ale chtěla jsem být malířkou. Ale tatínek chtěl něco pořádného. Uměla jsem psát na stroji a těsnopis. To byl rád. Ještě jsem chodila malovat do ateliéru a hlásila jsem se do soutěží. Ale to tatínek nesměl vědět.

2. Svobodná rozhodnutí

To nevím. Zamilovala jsem se do Tondy.

3. Svoboda

No po tý revoluci. Začali jsme cestovat a nemuseli jsme to nikomu hlásit. Ani podepisovat papíry, že se vrátíme. Mohli jsme si chodit kam jsme chtěli. Ale moc to nešlo. Nebyly peníze. Ani moc možností. Až po tý revoluci. Ale svobodně si myslím pořád. Přemýšlím si. Představy a sny jsou svobodné.

4. Povinnosti

Musela jsem pomáhat mamince v domácnosti. A poslouchat tatínka. Dobře se učit.

5. Idoly a vzory

Vždycky jsem chtěla žít jako tatínek s maminkou. Jinak nikdo. Každý má svoje mínus.

6. Aktivní činnost v klubech, svazech, oblasti kultury, sportu, politiky

Chodila jsem cvičit do Sokola. Tam byla parta. Byla jsem pro domácnost. Chtěla jsem hezký domov. Spíš jsem byla doma a pekla. Aby byl Toník spokojený. Chodila jsem do divadla. Ale aktivní ne, to jsem nebyla. Chodili jsme do opery. Politika je svinstvo. To mě nezajímalo. Sport jen v Sokole. V létě jsme jezdili na kánoe.

7. Ukončení školy

No ukončila jsem. Bylo tablo. A poslední zvonění. Měla jsem trojky. Ale byla jsem hezká.

8. Radost z práce/povolání

Nic jsem nečekala. Bylo mi to jedno.

9. První láska

Tonda. První a poslední. Měla jsem štěstí.

10. Co bylo, bylo

Vy se ptáte pořád dokola. K mládí. No taky jsem byla divoká. Aby tatínek nevěděl. Maminka věděla, ale nechtěla jsem jí trápit. Byla vždycky moc hodná. Alžbětka byla dost nemocná. Skoro pořád byla v nemocnici. Bylo mi jí líto. Maminka skoro pořád plakala. Chodili jsme do nemocnice. Často. Tatínek nikdy nechodil. Když jsme se vrátili, vždycky spal. Hrozně chrápal. Ale to se nesmělo říkat. Maminka pak dlouho seděla v kuchyni a moc plakala. Já jsem jí četla. Měla ráda, když jsem četla francouzsky. Asi tomu nerozuměla, ale líbilo se jí to. Pak mi dala pusku do vlasů a šlo se spát. Tak to chodilo.

Když mě tatínek vzal na ryby, někdy dlouho mlčel. Ale někdy mluvil o Aristotelovi a Platonovi. Hovořil o jejich filozofii. Abych si to představila. Někdy říkal, že je škoda, že umřeli. Že by lidstvu pomohli. Moc jsem tomu nerozuměla, ale hezky vyprávěl. Přála bych každému takového tatínka. Bylo to takové tajemné.

Moji maminku bych každému přála. Byla laskavá a milá. Byla s námi. Všechno bylo pro nás, celá její starost. Ráda chodila tancovat. Když šli, byla šťastná a dlouho na to vzpomínala. Krásně vyšívala. A krásně zpívala. V létě u otevřeného okna zpívala a šila. To jsem milovala. Celé dny. Ani jsem nikam nemusela.

Dospělost

1. Povinnosti/pracovní úkoly

Nějaké papíry. Pracovala jsem na úřadě. Už ani nevím, co to bylo. Čísla a papíry. Hlavně, že tam byl Tonda.

2. Svatba

Byla hezká. Jako každá. Ale stála moc peněz.

3. Manželství

Měli jsme krásné. Toník byl úžasnej člověk. Byla jsem jeho jediná. Říkal mi krásná. Byla jsem menší. Měl to rád. Jako by mě ochraňoval. Báł se o mě. Jeho první žena umřela. Tak se všeho báł. Musela jsem zůstat doma. Měl jednoho synka. Ale nechtěl, abych se dřela. Měla jsem pomocnici. Zařídil všechno. Toníček byl milej člověk. Na hory bral i Alžbětku. Žila s námi, pomáhala. Ale nemusel ji brát. Hledal jí

i ženicha, ale on moc kouřil, a to Alžbětka nechtěla. Ale přátelili se. Chodili spolu na kávu a do kina. Jednou jeli i na výlet. Na Opočno. Alžbětka toho pána odmítla, ale vídali se dál.

4. Přátelství

Jenom s Alžbětkou. Všechny ostatní se urážely. Tonda říkal, že byl kamarád můj tatínek. Ale jinak nikomu nevěřil. Žili jsme si sami. Chodili jsme do divadla, do opery. Jezdili jsme na hory a později i do světa.

5. Děti

Téma bylo vynecháno, protože paní děti mít nemohla a téma je pro ni velmi bolestivé.

6. Potraty

Téma bylo vynecháno, protože paní děti mít nemohla a téma je pro ni velmi bolestivé.

7. Úmrtí dítěte

Téma bylo vynecháno, protože paní děti mít nemohla a téma je pro ni velmi bolestivé.

8. Ostatní vztahy

Pak později jsem měla ráda snachu. Je hodná. Připomíná mi Alžbětku. Ale má moc řečí. To Alžbětka neměla. Jen se usmívala. Bože, holčička moje. A Toníček je taky pryč. Chtěla bych být už zase s nimi.

9. Zdravotní problémy

Jako dospělá? Nic. Byla jsem šťastná. Občas mi tlouklo srdce. Moc. Ale tak jsem si na chvíli lehla, odpočinula. A bylo to dobré. Spíš synek marodil. To bylo pořád něco. Zápal plic, zánět mozkových blan, zlomené ruce, nohy.

10. Zdravotní omezení

V dospělosti ne. Možná vysoký tlak. Ale nikdo to neměřil.

11. Volný čas

Jak jsem říkala, byla jsem doma. Chodila jsem se synkem na vycházky nebo do parku. Občas jsme šli do kina. Toník pracoval dlouho. Moc dlouho. Někdy se podařilo jít i na koncert. Když jsem byla sama tak jsem četla, vyšívala a poslouchala rádio. Dívala jsem se z okna do zahrady a snila o pralese, jaké to tam je. Tam Tonda nikdy nechtěl.

12. Životní negativa

Někdy bylo málo peněz. Někdy synek zlobil. Bála jsem se, co přijde po revoluci.

13. Víra, kultura, sport, zájmy, politika

S Toníčkem jsem milovali cestování. Toník byl strojírenský inženýr. Takže nám to šlo. Jezdili jsme po světě. Jižní Amerika. Čína. Vietnam. Pak později Rusko, Japonsko i Mexiko. Jinak jsme byli doma. Četli jsme a poslouchali rádio. Chodili jsme na půlnoční. Ale Velikonoce jsme neslavili.

14. Ztráty v dospělosti

Synek se na nás vykašlal. Na návštěvu posílal jenom ženu. Nevím proč. Asi si se Toníkem nepohodli. Nikdy o tom nikdo nemluvil. To mě moc mrzí. A už se to nedozvím. Je to pryč. Bolí to pořád. Snad to byla jediná tajnost, co měl Tonda přede mnou.

15. Co bylo, bylo

Bylo nám hezky. Tak už nikdy nebude. Bez Toníčka a bez Alžbětky mě to tu nebaví. Ještě nedávno tu byli, ale teď. Nikomu se nedovoláš, nikdo nepromluví. Babky si melou, co chtějí. Sestřičky nemají čas. Pořád jen příště, příště. Ale co když už se nevzbudím. Příště nebude. Aspoň tohle. Tady se vymluvím. Tak to pěkně sepište. Napište, že jsem se měla hezky.

Stáří

4. Odchod do penze

V domácnosti penze není. Tam se musí pracovat pořád. Tak nevím. Někdo říkal, že je to těžký, že je to nuda. Jak člověk nikam nemusí, tak si přijde zbytečný. No asi ano. To nevím. Sem jsem si chtěla vzít obrazy z našeho, ale to se nesmělo. Mám tu jen Toničkovu podobiznu. Ani křeslo kde seděl tady není. Prostě nic. Mám tu jen své ručníky. Ty musí prát Vlasta. Jinak nic. No rádio. Ale to nic neznamená. Chybí m naše obrazy a koberce. A koupelna. Krásný kachlíky. To tady není. Jen umakart. Ale to je jedno. Stejně nikam nejdu.

5. Ztráta povinností

Já měla povinnosti pořád. I pohřeb. I Toníčka. I Alžbětku. Teď je řada na mě. A kdo se postará?

6. Nové úkoly, povinnosti

Už nic. Nesmím se počůrat. Někdy to nestihnu. Prej plínky. To nikdy.

7. Nové plány

Aby mě nebolelo tělo. Bolí to moc. Ať to nebolí. Musím si zavolat doktora.

8. Nové role

Senior v důchodáku?

9. Životní bilancování

Měla jsem se hezky. Ale už chci být s Toníčkem a s Alžbětkou. Tady už nic. Nebaví mě to tu. Pořád jídla dokola. Otočit na posteli. Cestování a zážitky. K čemu. Někdy si vzpomenu. Spíš ne. Spíš se mi to plete.

10. Zvláštnosti v současnosti

Že nemůžu chodit. Otáčí mě v posteli. Nevím kdy je den, kdy je noc. Někdy spím, někdy ne.

11. Zvláštnosti stáří

Jsem stará, nemám to ráda. Když jsem běhala a cestovala, bylo to lepší. Teď nic. Jen ležím. A koukám. Nikdo mě neposlouchá. Nesnáším brambory a pořád je mám. Nesnáším cibuli a pořád ji mám v jídle. Nikoho to nezajímá. Když se vařilo doma, každý respektoval toho druhého a nedělal co nemá rád. Tady nic. I cibulová pomazánka. Tak to opravdu nechápu. Chtěj to mít rychle hotový. Pak to tak vypadá. Nedá se to jíst. Říkám to. A stejně nic. Tak mám k večeři jen jablko. Skoro pořád. Snídaně to samý. Kdyby v kaši byl aspoň med. Ale nic. A kafe je studený, a jenom když je tu ta Ukrajinka. Jinak je jenom čaj. Jak v blázinci. No fuj. Když si vzpomenu.

12. Které životní období bylo pro Vás nejšťastnější?

Dospělost s Toníčkem. Když jsme cestovali, užívali jsme si. Ochutnávali jsme jídlo v každé zemi. I alkohol, kávu. Toníček miloval památky. Já s ním. Chodili jsme a chodili. Viděli jsme spoustu památek. Někdy jsme sedli do auta a jeli se vykoupat jen tak na nahato. Občas jsme s Alžbětou chodily do Slávie na kávu. Občas v neděli na mši k Salvátorovi nebo do galerie. Tam často nic moc nebylo. Bylo to za komunistů. Ale byla tam obrazy. Tak aspoň tak.

13. Co bylo v životě zvláště obtížné?

Pochovat Toníčka a Alžbětku. Chybějí mi. Měla jsem jít já.

14. Co ještě zůstává?

Nic. Už není nic.

15. Odchod a loučení

Není s kým. Jsem sama. Už abych umřela. Není to nic moc. Pořád dokola. Zima. Tma. Někdy slunce. Večeře. Vykoupat.

16. A co bude dál?

Tak snad vám to vyjde, ta vaše práce. Pozdravujte je. Já už nic nechci. Aby nebyla zima. To je hrozný. Chtěla bych otočit postel. Brzy by měl přijít pan doktor. A říkala

jsem i o kněze. Ale zatím nikdo nejde. Možná přijde snacha. Chodí jen někdy. Nemá čas. Ještě pracuje. Už by nemusela.

17. Je Vám 5 let.

To si nepamatuji. Chtěla bych, aby mi maminka zase četla pohádku. Tatínek, aby vyprávěl o filozofii. A trochu sladkostí. Z Příbrami.

18. Co bylo, bylo

Už jsem tu dlouho. Je toho moc. A k čemu to bylo. K ničemu. Jsem tu sama. Je tu zima a pořád tma. Všechno bolí. Už bych chtěla být s Toníčkem a s Alžbětkou. Tady je smutno. Pořád prášky, otočit na posteli.

19. Datum přijetí do pobytové služby: 2011

20. Současné aktivity seniora

Poslouchá televizi. Ráda si pochutná na chlebu se šunkou. Chvilé, kdy nic nebolí jsou ty nejlepší.

V Praze v listopadu 2021 zaznamenala Radomíra Lorko. Záznam byl proveden v rozsahu 30 hodin a byl pořízen s písemným souhlasem paní.

Příloha III. Participant C - plný záznam rozhovoru

Prvotní záznam biografie – participant D

participant	typizovaný popis věkových stádií dle WHO		práce na biografii - počet hodin	sestaven IP	aplikován IP
C	participant v období plné dospělosti		30	ano	ne
popis	matka 29 let ze znevýhodněného prostředí, pologramotná resp. Má povědomí o písmenech a číslech, ale neumí je použít, uživatelka podpůrné sociální služby, z rodiny alkoholika, jako dítě zažila aktivitu OSPOD – PSB, lehká mentální retardace, obsedantně kompulzivní porucha, dyskalkulie, emoční labilita				

Vzhledem k věku participantky bude počet hodin přibližně rozdělen mezi tři období po 10 hodinách s tím, že vždy bude snaha o dodržení minimálního stanoveného počtu 30 hodin na zajištění dostatečného rozsahu biografie. Rozložení hodin může být ve výsledku jiné, protože určité období může být pro participantku významnější, nevýznamné nebo vzpomínky na něj mohou být zatěžující. V případě této participantky jsem zvolila dvouhodinové intervaly jednou týdně. Tuto frekvenci je participantka schopná zvládat, protože je komunikativní a intenzivní práce je založena na vybudované vzájemné důvěře z předchozích období. Některá setkání probíhala v rámci služby, některá byla speciální pro biografické účely. Názvy setkání v tabulce byly přiřazeny až následně dle získaného obsahu a zhodnocení ve druhém čtení.

1. Setkání 1/1/1 – Dětství - zážitky

Úvodní popovídání, připomenutí tématu dnešního setkání.

T: Dokážeš si vzpomenout na dobu, kdy jsi byla holčička.

Když jsem byla dítě, nebylo to moc dobrý. Všude to bylo daleko. Táta se válel v posteli. Ségra řvala. Brácha řval. To ti mám povídat všechno?

(u lidí s mentálním handicapem je třeba znovu vysvětlit, proč a o čem se bavíme cca 10 minut).

T: Na co si ještě si vzpomeneš?

To je pořád dokola. Už jsem říkala. Táta se válel v posteli. Děcka řvaly. Máma furt někde lítala. Nebyla doma. Jenom někdy. Musela jsem pořád dělat. Někdy jsem taky utekla a pak jsem spala u tety. Tam jsem dělat nemusela. S tetou jsme si zkoušely laky. Nosila jsem jí. Líbil se nám hodně červeněj.

T: Jaká byla teta?

Vožralá. Bylo u ní pořád dost lidí. Některý chlapi na mě sahalí.

T: Nebylo to nepříjemné? Proč jsi se tam vracela?

Dávala mi najíst. Na nic se neptala. Neřvaly tam děcka. Nemusela jsem nic dělat. Občas jsem dostala i pivo nebo víno. Bylo tam teplo. Doma nikdy teplo nebylo. Táta smrděl.

T: Co ti u tety nejvíc chutnalo?

Já nevím. Asi polívka a nějaký maso. Některý víno bylo sladký, to bylo taky dobrý.

T: To víno jsi pila jako dítě?

No. Říkali, abych byla hezká, ne? Pak se tancovalo. To mě bavilo. Proč to potřebuješ vědět?

T: Nepotřebuji, budu ráda, když si vzpomeneš na něco dalšího?

Jednou nám chcípily slepice. Tak jsme je šli zakopat. (smích)

T: A jak to bylo v létě o prázdninách?

Do školy jsem moc nechodila. Všichni říkali, že je to zbytečný. At se starám o děcka. Nebavilo mě to. V létě bylo vedro. To nesnáším. Seděla jsem doma nebo s děčkama. Někdy jsme byli u pumpy. Stříkali jsme na sebe vodu.

T: Jak to bylo ve škole?

Co furt máš se školou!!! Psát i číst umím, tak co.

T: Měla jsi třeba ráda Vánoce?

Ne. Dostala jsem něco po mámě, nějaký hadry. Stromeček byl u tety.

T: Co paní učitelky? Měla jsi nějakou oblíbenou?

Ne. Jednou jsme jeli na výlet. Nechtěla mi dát peníze na limonádu. Bych je vrátila, ne.

T: Proč jsi nedostala peníze od rodičů?

Tata je v prochlastal. Máma nebyla doma. Nikdo nic neměl. Porád jsem se musela doprošovat. To nesnáším. I teď. Furt se musím doprošovat. Mám právo a furt nic. Furt se doprošuju.

T: Co tě ve škole nejvíc bavilo? Z toho co jste se učili??

Nic. Nic si nepamatuju. Někdy jsme četli. To bylo dobrý. Ostatní nic.

Rozloučení – poděkování za vzpomínky a ujištění o dalším setkání (čas a téma).
Měla jsem se učit počítat. Teď bych vydělávala. Seděla v teple. Něco psala a byly by prachy.

2. Setkání – Dětství – škola

T: Co děti ve třídě?

Blbý. Někdy jsme s rvali. Jeden se furt chlubil, že má tátu doktora. A že smrdím.

Někdy nám sahal na prsa. Ale dostal o bráchy. (smích)

T: Měla jsi nějakou kamarádku?

Kateřinu. Měla tlustý brejle. Všichni se jí smáli. Byla tlustá, já ne. Někdy jsme si měnily boty. Měla krásný copy. Chodily jsme do krámu. Měla hodně peněz od mámy. Nakupovaly jsme laky a tak. To bylo fajn. Rovnaly jsme je podle barev. A pak jsme se vzájemně natíraly.

T: Co jsi měla zakázáno?

Nesměla jsem k tetě. Stejně sem chodila. Táta mě nedohonil. Máma to nevěděla.

A chlastat. Ale to neviděli. Ožralá jako táta jsem nikdy nebyla. Někdy chodily nějaký ženský a vyptávali se na tátu s mámou. Nesměla sem s nima mluvit. Někdy jo, někdy ne. Nevíš co chtěly?

T: A co jsi mohla, jakou jsi měla zábavu.

Musela sem prát na děcka. Byly malý. Někdy uvařit brambory. No sem říkala. S Kateřinou jsme si lakovaly nehty. Tetě se to líbilo. Bavilo by mě to dělat. Můžu to dělat? Sedět v salonu a lakovat?

T: Nevím, jestli to půjde. Záleží na tom, co musíš umět než tě do takového salonu vezmou?

Umím to dobře. Tetě se to líbilo. Můžu se ještě něco naučit. Zjistíš to? Hlavně kolik berou? Nebudu dělat zadarmo. Dělají to všichni Vietnamci a koukej jak se maj. Já můžu taky. Jen si lakovat nehty.

T: Co jsi dělala po škole, když po tobě rodiče nic nechtěli, když jsi měla volno?

Koukala jsem na televizi. Poslouchala jsem rádio. Chodila jsem do krámu. Jen tak. Dívat se. Někdy jsem si něco vzala. Třeba knoflíky. Šlo to.

T: Co jsi s nimi dělala?

Nic. Líbily se mi. Chtěla jsem je mít. Měla jsem laky a knoflíky. Některý jsem dala Kateřině. Některý potřebovala teta. Máma nikdy. Ikdyž je měla vorvaný.

3. Setkání – Dětství – rodina

T: Jak si pamatuješ tátu a mámu, když jsi byla dítě?

Táta furt chrápal. Byl vožralej a smrděl. Nic neříkal. Šla jsem vždycky k tetě a pak už tam nebyl. Máma chodila domů. Někdy. Umejt děcka. Vařila jsem já, ty brambory. Teta nosila jídlo. S mámou se bavily. Smály. Někdy jsem se dívala tátovi do kapes pro peníze. Někdy měl, někdy ne. Víc ne. Máma mě někdy pohladila po hlavě. Říkala, že se musím snažit. ??? Teta byla lepší. Dávala mi najíst. V jejím domku nikdo neřval.

T: Jak si pamatuješ tetu?

Měla červenou pusku a nehty. Vždycky. Pučovala jsem jí ty laky. Taky jsem jí je nosila z krámu. Měla krátký sukň. Ty nemám. Mám tlustý nohy. Říkala, že prsa jsou důležitý. ??? Pamatuju si jenom to jídlo. Vždycky měla maso. Měla ledničku. Někdy jsem si mohla vybrat co budu jíst. Měla tam všechno. Vybírala jsem si rohlíky a maso. Uzený nebo vařený. Nikdy se neptala. A neporoučela.

T: A co sestra a bratr. Vzpomeneš si, jestli jste si spolu hráli?

My sme si nehráli. Nebavilo mě to. Byli malí a furt řvali. Někde lezli. Když byli velký chodili se mnou za tetou. Už tolik neřvali. Taky jim to chutnalo. Spolu chodili do školy s nějakou paní. Já nemusela. Dostávali spoustu věcí. Já nic.

T: Měla teta děti?

Ne. Žádný. Starala se o nás. Někdy kupovala i boty. S mámou se smály. Na tátu řvala, že je lempl. (smích)

T: Poviš mi ještě něco o tetě?

Už umřela. Ale na mě byla hodná. Taky jsme se spolu smály. Měla vždycky dost. Kupovala mi boty. Dobře vařila. Někdy nám dávala ochutnat víno. K narozeninám mi dala krátkou sukni. Škoda.

4. Setkání – Dětství – zážitky

T: Chceš ještě dnes mluvit o tom, jak jsi byla malá?

Nic si nepamatuju. Už jsem ti to řekla. Chodila jsem za tetou. Už na to nemám čas. Teď je malej Patrik. Nikam nemusí chodit. Jsem s ním furt.

T: Dávala ses na televizi? Co tě bavilo?

Zprávy. Co se děje ve světě. Vaření.

T: Rozuměla jsi tomu?

No, líbí se mi cizí státy. Maj se tam dobře. Vaření je taky dobrý. Všechno je rychlý. A dobrý.

T: Měla jsi oblíbené hračky?

Ne. Měla jsem ty laky. Blbnuli jsme s pumpou. Honili jsme se kolem. S bráchou a se ségrou. Přála jsem si mít šaty jako v televizi. Nějaká herečka je měla. Červený.

T: Co tě jako dítě štvalo?

Že táta smrdí a máma není doma. Nebo se stará jen o děcka.

5. Setkání – Dětství – kamarádi

T: Pamatuješ si nějaké kamarády ze školy?

Kateřinu. Nějakej lakomej kluk. Ten kopal holky. Asi Kateřina byla kamarádka. Chodily jsme spolu do krámu. Dál nevím. Moc jsem tam nebyla.

(pauza)

T: Jak jsi prožívala prázdniny?

Prázdniny??? Chodili jsme do krámu. Brácha a ségra byli doma a rvali se. Já někdy s nima. Ale to byla nuda. Chodila jsem k tetě. Někdy jsem jí pomáhala vařit. Uměla jsem brambory, rejži, kolínka, špagety. Maso ne. To dělala vona. Ještě párky. Když bylo teplo, jedli jsme venku. Chodili psi a žebrali. Jeden byl hezkej. Černej. Hodnej. Někdy jsem chodila s ním po lese. Ne v zimě. Měla jsem mokré boty. Táta pak zuřil. Čokla doma nechtěl. Tak jen když bylo teplo jsem s ním byla.

Chodila jsem daleko. Někdy i ke kolejm. Kolem byly maliny. Ty mám ráda. Ted nikde nejsou. Chtěla sem je pro malýho.

6. Setkání – Dospívání - zážitky

T: Vzpomeneš si na dobu, kdy jsi byla slečna? Kdy jsi chodila do praktické školy?

Spíš sem tam nechodila. Už jsem říkala. K jednom narozeninám jsem dostala sukni a triko s nápisem.

(pauza)

T: Pamatuješ si nějakou kamarádku?

Kamarády? (směje se) chodila jsem s nima ven, na pivo. Kouřili jsme. Dávali mi cigó. Tak normálně. Všichni to dělali. Nedělali sme co si myslíš. Dělali to všichni. Já ne. Táta říkal, že nic nemaj.

T: Chodili jste na rande? Nebo do kina, plavat a tak?

Ne. Nebyly prachy. Sedávali jsme na nádraží. Kouřili. Kluci pouštěli magič. Jednou se šli v noci koupat. Nahý. Byla jsem tam. Nešla jsem.

T: Říká ti něco slovo svoboda?

Můžu si dělat, co chci. Někdy jo, spíš ne. Furt sem někdo chodí a vykládá co mám dělat. Už toho mám dost. Pracuj, uklízej, mluv na Patrika. Furt, furt něco.

T: Přemýšlela jsi někdy o tom, co budeš dělat jako dospělá?

No, teď sem, ne. Co dělám? Nic. Nic mě nebaví. Starám se o kluka.

T: A jakou práci sis představovala, když jsi byla holka? Věděla jsi, proč se učíš? Čím se chceš živit?

Nevím. Žádnou. Táta byl furt vožralej a chodil někam uklízet. Měl prachy. Tak asi taky. Uklízet. Nebavili jsme se. S klukama sme se bavili, kde sebrat prachy. Bejt v balíku. Někdo už dělal.

T: A co tě bavilo, písničky, zpěváci, divadlo, sport?

Někdy jsme chodili na diskotéky. Zachlastat. Kouřit a kecat. Někdy byla sranda. Některý brali i drogy. Pak se porvali a tak. Jednou přijeli policajti a televize. S houkačkama. Šla bych se naučit něco s těma lakama. Seženeš to? Zeptej se, jaký maj prachy. Zadarmo to dělat nebudu.

Jednou jsme byli v kině. Na zábavě. Českej film. Už si to nepamatuju. Byla to nuda. Chodili sme na ty diskotéky. Tancuju dobře.

7. Setkání – Dospívání – přátelé a rodina

T: Měla jsi nějakou první lásku?

S jedním. Byl to debil. Jenom hulil. Chrápali jsme spolu. S tátou chlastal. Táta říkal, at se ho držím. Ale von chodil s dalšíma. Jeden se mi líbil. Ale ten chodil s nějakou jinou. Z nějaký diskotéky se se mnou vychrápal. To bylo všechno. Byl dost hnusnej potom. Dal mi facku, že nesmím ceknout.

T: Vzpomínáš si na jiné lidi kolem tebe?

Teta byla nemocná. Dost. Pořád ji vozili do nemocnice. Chodila sem tam. Nosila sem tam šunku. Měla ji ráda. Jinak nikdo. Brácho utekl někam do Německa. Ségra nevím. Prej se vdala. Myslím si, že dělá šlapku. Někdy sem viděla tátu. Málo. Někdy mámu. Pokaždý měla novýho. Furt poučovala. Vlasy, nehty, voblečení.

8. Setkání – Dospívání - škola

T: No a čím ses vyučila?

To nevím. Ničím. Mám papír ze školy, že je konec.

T: Co ses v té škole naučila?

Trochu vařit, uklízet. Nějaký papíry na poště. Počítat. To už asi neumím. Hlavně sem potřebovala k dítěti, ale to nic. To umím od děcek. Škola je na nic. Co potřebuje mě učíš ty, ne? Prát a umývat, ne?

S Patrikem jsem chodila na nácvik k miminům. Prej nic neumím. Neumím se postarat o děcko. Já. Starala jsem se o bráchu a ségru. Prej neumím. Pořád něco měli. Umím. Umím se starat. Patrik nemá zuby, žádný děcko je nemá. A mluví. Málo, ale se mnou jo. Tak co.

Na co chodit do školy, když pak stejně musím chodit ještě jinam.

9. Setkání – Dospívání - zábava

T: Chodila jsi třeba tancovat? Co tě bavilo?

Říkám byla sem na tý diskotéce. Kecali sme s lidma. Hodně. Když bylo léto, chodila sem na nádraží. Někdy sem si lehla na takovej beton a poslouchala vlaky. Radši

sem chodila sama. Když byl kluk, furt na mě sahal. Nesnáším to. Když sem nechtěla začal nadávat. To dělaj všichni.

T: Kdo ti nádraží ukázal?

Nikdo. Našla sem ho sama. Nikoho bych tam nevzala.

T: Jela jsi někdy někam vlakem?

Ne. Nebyly peníze. Kam?

T: Potkávali jste se s rodinou? Třeba i s více lidmi?

Uklízela jsem u táty. Nikdo tam nechodil. Brácha se ségrou byli pryč. Zůstávala jsem u tety. Jednou jsem mohla přespat u Kateřiny. Chodily jsme spolu v noci po městě. Někdy sme chlastali, řvali a bouchali do popelnic. Spíš jsme si lakovaly nehty. I na nohách.

10. Setkání – Dospělost - zážitky

T: Teď už jsi dospělá, to víš. A jaké velké zážitky máš za poslední dobu? Třeba co se stalo nedávno.

(tváří se našťavaně)

Zase nechtěli Patrika ve školce. Prej je nemocnej. To snad vím já, kdy je nemocnej. Budu si na ně stěžovat. Taky říkali, že bije děcka. Ale on nebije. Kopou ho. Je chytrej, tak jim to vrací.

T: Kdo je Patrik?

Proč se ptáš, víš to. Patrik je moje děcko. Narodil se. Teď jsou mu čtyři. Je chytrej. Ví si rady. Hraje si. Furt se jim něco nelíbí. Ty plíny už nemá.

T: Co děláš, když je Patrik ve školce?

Chodím. Různě nakupuju. Hledám slevy. Teď byla akce na maso. Mám ho plnou lednici.

(klientka mi ukazuje zásoby v lednici a dál rozvíjí myšlenku o tom co musí uvařit)

T: Co děláš jiného, když nenakupuješ?

Starám se o Patrika. Chodíme na hřiště.

T: Co děláš jiného, když nejsi s Patrikem? Když jsi sama?

Nakupuju do domácnosti. Musím. Prací prášky, pytlíky, ponožky. Různě.

T: Co děláš, když nenakupuješ a nejsi s Patrikem?

Dívám se do výloh. Chodím do nákupáku. Dívám se. Někdy sedíme s Martinem v KFC. Kecáme.

T: Co bys chtěla dělat sama pro sebe?

(otázku nechápe, opakuji a vysvětluji) Mám se starat o děcko, tak se starám. Co ještě? Chodím na schůzky. To už je moc. Nic nestíhám. Někdy si posedím v KFC. Jen po důchodu. Chce to prachy. Kde se dají sehnat? Kde je sháníš ty?

(pauza, dívá se z okna)

Abych měla klid. Ne furt do práce, do práce. Chod'te si sami. Já nejsu žádná uklízečka. Umím vařit. Dneska. Dneska vařím rejži a maso. Tak co. Uklízet nebudu. Uklízej si sama.

T: Chodíte třeba do kina nebo sportovat, na procházky?

Ne. Furt to říkám, že nemám prachy. Musím koupit Patrikovi boty. Jsou mu furt malý. Taky chce autíčka. Do kina nepudu. Máme doma televizi. Puštěnou furt. Od rána. Na mobilu mám internet. Podívej.

(klientka mi ukazuje nový mobil a soubor písniček, které poslouchá)

V kině už sem byla. Je to nuda.

11. Setkání – Dospělost – vztahy (rodina, partner)

T: Co bys řekla o vztahu s rodiči?

Táta už není. Mámu sem neviděla asi rok nebo dva. Mě to nezajímá. Teď se bavím s váma. To mi úplně stačí.

T: Co sestra a bratr?

Brácha někdy volá. Je pryč. Prej má velký prachy.

T: Máš v současné době partnera?

Martin je taky partner? Tak jo, mám. Je to Patrikův táta. Musí dělat. Aby bylo. Kluk furt něco potřebuje. Já nic. Mám všechno z Charity. Někdy i jídlo. Ale kluk furt něco do školky. Martin ho má rád. Někdy chodíme do KFC. Kecáme. Musí mi dávat peníze. Bydlíme spolu na bytě. Nechce žádný zvíře. Já bych chtěla ke klukovi psa. Ale on nechce. Furt mám je vařit, vařit. Leze mi to krkem. Jako táta. Furt vařit. Aspoň nesmrdí a nechlastá.

T: Jsi ve vztahu spokojená? Co spolu prožíváte?

Chtěla bych jinýho. Víc peněz. Někdy chodíme s klukem na nádraží na vláčky. Martin umí vlakem. Jeli jsme. Někam na hrad. Už si to nepamatuju. Furt jen maká nebo spí. Někdy kecáme v tom KFC. O vánocích přinesl hodně dárků. Dostala jsem mýdlo a hodinky.

V posteli nevím. Líbí se mi jinej. Martin je táta od malýho, tak musí chodit.

Někdy se hádáme pro peníze. Je lakomej. Dělá málo. Doma vždycky bylo. Chtěl děcko tak má živit. Já se taky starám. Vařím. Uklízím. Chodím s klukem. Von nic. A ještě vy. Pořád chodíte a ptáte se. Pak zase někdo jinej. Pak nemůžu stihnout nakoupit. A vy nepomáháte. Tahám to sama.

12. Setkání – Dospělost - zdraví

T: Jak jsi na tom se zdravím? Cítíš se v pohodě?

Bolej mě ruce. Pořád prádlo. Žehlit. Vařit. Je toho moc. Patrik musí do školky. Jinak nic nestihnu. Nic mi není. Chci ještě holčičku. Musím na gyndu. Ale je tam protivná doktorka. Musíš jít se mnou.

T: Říkáš, že hodně vaříš? Co to je? Je to hodně pracné? Nebo ti to chutná?

Vařím. Párky. Maso se zeleninou. Jako teta. Pak z toho je polívka. Tu má Patrik rád. Já si беру to maso. Někdy rejži, někdy brambory. Je to práce. Maso mi chutná. Zelenina moc ne. Ale taky to sním. Musím. Aby to jedl kluk.

Chtěla bych vařit něco jinýho. Víc. Ale všechno je složitý. To bych chtěla dělat. Někde v jídelně. Taky bych si donesla svoje domů. Nemusela bych to vařit tady. Kdy mě vezmou do té jídelny.

Ráno dělám kaši. Dávám med. Cukr není zdravěj. Patrik má vypadaný zuby. Z koly. Doktorka furt něco má. Chutná mu to. Tak co. Večer si dělám čaj. Jenom čaj. Ted už nechlastám. Kvůli klukovi. Čaj černej. S citronem. Když mám. Někdy se štávou. Pak už Patrik spí. Je klid. Někdy hrozně řve. To nesnáším. Když mám čaj, je klid.

13. Setkání – Dospělost – práce

T: Jakou bys chtěla práci?

Starat se o děcka. Nebo tu jídelnu. Už jsem měla. Utírala sem stoly. Ale chci vařit. Chodím různě. Ale nic se jim nelíbí. Prej chodím pozdě. Jak pozdě? Až je kluk ve školce tak du. A dělám.

T: Musíme zjistit co pro to udělat. Chceš se něco nového naučit?

Jako zase škola? To ne. Vařit umím. Základní jídlo, těstoviny, rejži. Umím to ukázat. Nebudu nikam chodit. Potřebuju prachy. Ale nechci utírat stoly. Vaření mě baví. U děcek mi vadí, že řvou. Furt.

T: Co by sis přála dělat?

No říkám. Tu jídelnu. Doneseš si domu a nemusíš vařit. Šetríš.

T: Jaký plat si představuješ? Který by ti stačil?

Asi 30 tisíc a víc. Všechno je drahý. Musím nakupovat do školky. Klukovi.

(delší pauza, přemýšlí)

A chci novou kuchyň. Teta měla taky. Já mám právo na peníze. Každý má. Stát se má postarat když je děcko. Dávaj málo. Furt chodím a furt říkám. Stejně nedaj. Jiným jo. Mně ne. Můžu se na to vykašlat, ještě dělat. Ať si dělá, kdo chce.

Pořadí setkání*	Počet hodin** Plán/reálně uskutečněné	Období	Klíčový pozitivní prvek	Klíčový negativní prvek
1/1/1	2/10/2/2	Dětství - zážitky	Společnost u tety	Opilý otec, nezájem o její osobu, osamocení
1/2/2	2/10/2/4	Dětství - škola	Nakupování laků na nehty	Vynucená péče o mladší sourozence, nesvoboda
1/3/3	2/10/2/6	Dětství - rodina	Možnost si vybrat oblíbené jídlo u své tety – blízkého člověka	Opilý otec, nezájem o vlastní osobu
1/4/4	2/10/2/8	Dětství - zábava	Sledování TV pořadů o cestování a vaření	Nepřítomnost rodičů
1/5/5	2/10/2/10	Dětství - kamarádi	Návštěvy obchodů s kamarádkou	Rozčilování otce, ignorace přání dítěte
2/1/6	2/10/2/2	Dospívání - zážitky	Sdílení dobré nálady v partě, diskotéky	Nedostatek peněz na zábavu, nuda
2/2/7	2/10/2/4	Dospívání - přátelé	Starost o tetu	Zážitek prvního násilí od muže
2/3/8	2/10/2/6	Dospívání - rodina		
2/4/9	2/10/2/8	Dospívání - škola	Myslí si, že je dobrá matka - intuitivně	Nudí ji představa se pořádně něco učit
2/5/10	2/10/2/10	Dospívání - zábava	Má ráda zvuk vlaků a nádraží	Nechtěné dotyk od mužů
3/1/11	2/10/2/2	Dospělost - zážitky	Je spokojená, když má plnou lednici	Vadí požadavky na docházku do práce a dodržování dohod v mateřské škole

3/2/12	2/10/2/4	Dospělost - rodina	Chce žít po svém	Rodiče nevidá, cítí se sama
3/3/13	2/10/2/6	Dospělost - partner	Je spokojená, když jí partner dává peníze	Partner má málo peněz
3/4/14	2/10/2/8	Dospělost - zdraví	Těší se na druhé dítě	Vadí jí, když někdo vytkne nepestrou stravu pro dítě
3/5/15	2/10/2/10	Dospělost - práce	Má sebedůvěru plynoucí z dovednosti vaření	Akcentuje nedostatečnou péči ze strany státu

*3/4/14 záznam označuje k jakému období setkání patří 3/, kolikáté setkání pro dané období to je 4/ a kolikáté setkání ze všech celkem 14

**4/10/2/4 záznam označuje kolik hodin bylo věnováno z období 4/10, skutečnost při rozhovoru /2 a /4 celkový součet hodin

Pracovní poznámky k zařazení do IP

Nácvik Sociální dovednosti – Péče o domácnost – je přesvědčená, že to dělá správně – schází jí osobní podpora v tom, že dělá něco správně

Seberealizace – Péče o sebe skrze dekorativní kosmetiku – v IP se potřeba a záliba klientky nezohledňuje

Interakce s okolím – participantka klade nerealistické požadavky na své okolí, vytváří vlastní realitu, která přináší nesoulad a kolize do jejího života

Orientace v čase - vynechává některé úseky ze svého života, popírá potřebu dochvilnosti, určuje sama vhodný čas

Nácvik čtení – participantka čte pouze příležitostně, pokud ji něco zajímá – recenze k filmům, knihy o zvířatech

Seberealizace – participantka je reálně negramotná, odmítá si pořídit cokoli pro své uspokojení ze strachu, že jí to bude vyčítáno s ohledem na dítě.

V Praze, srpen 2021 až leden 2022 zaznamenala Radomíra Lorko. Záznam byl proveden v rozsahu 30 hodin a byl pořízen s písemným souhlasem participanta.

Příloha IV. Participant D - plný záznam rozhovoru

Prvotní záznam biografie – participant D

participant	typizovaný popis věkových stádií dle WHO		práce na biografii - počet hodin	sestaven IP	aplikován IP
D	participant v období mladá dospělosti		30	ano	ano
popis	žena v produktivním věku, 36 let s mentálním handicapem, uživatelka podpůrné sociální služby – PSB, psychické onemocnění – Aspergerův syndrom				

Vzhledem k věku participantky bude počet hodin přibližně rozdělen mezi tři období po 10 hodinách s tím, že vždy bude snaha o dodržení minimálního stanoveného počtu 30 hodin na zajištění dostatečného rozsahu biografie. Rozložení hodin může být ve výsledku jiné, protože určité období může být pro participantku významnější. V případě této participantky jsem zvolila dvouhodinové intervaly v rozpětí 2-3 dnů. Tuto frekvenci je participantka schopná zvládat, protože je komunikativní a intenzivní práce je založena na vybudované vzájemné důvěře z předchozích období. Některá setkání probíhala v rámci služby, některá byla speciální pro biografické účely. Názvy setkání v tabulce byly přiřazeny až následně dle získaného obsahu a zhodnocení ve druhém čtení.

14. Setkání 1/1/1 – Dětství - zážitky

Úvodní popovídání, připomenutí tématu dnešního setkání.

T: Dokážeš si vzpomenout na dobu, kdy jsi byla holčička.

Dokážu. Měla jsem ráda zmrzlinu a nenáviděla jsem školu. Proč tě to zajímá?

(u lidí s mentálním handicapem je třeba znovu vysvětlit, proč a o čem se bavíme cca 10 minut).

T: Na co si ještě si vzpomeneš?

Já nevím. Se ségrou jsme se schovávali ve skříni. A vždycky byl hnusnej špenát. Dělalo se mi špatně, prostě ho nenávidím. A teď to s tebou vařit taky nebudu. Já ti na to kašlu. Máma mi to furt nutila to bylo strašný.

T: A co nějaké dobroty?

Jo, jo. Já nevím. Asi zmrzlina. Ta zase pořád někde kapala a máma se zlobila, že jsem upatlaná. Fuj. Já nevím. (pauza se zamyšlením, pohledem do prázdna cca 10 minut) A to se musíme furt bavit o jídle?

T: Ne, budu ráda, když si vzpomeneš na něco dalšího?

No jo no, já nevím. Jezdili jsme pořád k babičce na chatu. Nutili mě jíst, hodně jíst. Hlavně o vánocích. Nemám je ráda. Ale půjdeš se mnou nakupovat ty dárky, musíš na mě mít čas. Oni nikdy neměli čas. Ségra se mi smála, že jsem tlustá a teď se jich taky bojím. Nechci být doma ani na chatě. Ségra celý vánoce jedla a byla hubená. Já sem musela uklízet a byla jsem pořád tlustá. Nechci to tak.

T: A jak bylo na chatě třeba v létě?

To bylo dobrý. Máma ani táta tam nebyli, byli v práci. Byla sem jenom s babičkou. Pořád jsem jedla knedlíky, žádněj špenát. A mohla jsem si přidávat. Když jsem to snědla, dostala jsem pytlík bonbonů nebo čokoládu. Teď čokoládu nesmím.

T: Kousek můžeš.

Radši ne. Už budou ty vánoce a zase budu tlustá. Budu doma. Budu si vařit saláty.

T: Vánoce a jídla se nemusíš bát, už jsme se o tom radili s lékařem na klinice.

No jo, ale já nechci.

Pauza (Jana krájí zeleninu)

T: Co léto na chatě, co si pamatuješ?

Chodily jsme se ségrou do řeky. Byla studená a plavaly jsme. Baví mě plavání.

Ségra byla hodně opálená. Kašle na mě. Je mi smutno. Někdy to viděl táta a strašně nadával. Nechtěl abysme chodily do řeky.

T: Proč?

Naproti se koupali cikáni.

T: A tobě to vadilo?

Ne. Teď mi to taky nevádí. Chci se hezky oblíkat. Nosila jsem sukni s puntíkama. Chtěla bych takovou i teď. Měla sem tašku a v ní knížku o kytkách. Některý jsou i tady před barákem. Jetel, kopretina..... Babička nám z nich dělala věnečky. Tančily jsem se ségrou. Dělalý jsme víly. Ty taky tancuješ? Taky budu tancovat. To se mi líbí.

Už se chci najíst. Už si můžu jíst, jak chci. Nesnáším ten špenát, ale salát je dobrej.

Když jsme byli v mámou ve Španělsku, jedla jsem hodně masa a salámy. Ještě sem chodila do školy. Tam se mi nikdo nesmál.

A nezapomeň si natrhat ty kytky před barákem. S babičkou jsme z nich dělaly salát. Taky ho budu dělat.

Rozloučení – poděkování za vzpomínky a ujištění o dalším setkání (čas a téma).

15. Setkání 1/2/2 – Dětství – škola

T: A co škola?

Tu nemám ráda. blbě se mi čte a nechci číst. Počítám peníze. tomu rozumím. učitelka byla zlá, pořád nás k něčemu nutila a nadávala.

Moc se mi líbilo učení o zvířatech a kytkách. Doma jsme měli kočky. Ségra je pořád tahala za uši a za ocas, ale já jsem je měla ráda.

T: Co jsi měla zakázáno?

Nesměla jsem chodit sama ven, pořád jen se ségrou. Hrála jsem si s kočkama. táta mi zakázal kamarádit s klukama, nevím proč, nic jsem neprovedla. Když mě viděl, že se bavíme vždycky jsem dostala výprask. Ale jak jsem měla ráda ty zvířata, třeba hady ne, ne, ty ne, tak jsme měli potom novou a hodnou učitelku. Chodila s náma do parku. Dovolila mi sbírat kytky.

T: A co jsi mohla, jakou jsi měla zábavu.

Chodili jsme tajně do řeky. v zimě jsme se klouzali na ledu a jedli jsme sníh. Ale zimu ráda nemám. všude je břečka.

(dlouhá pauza, klientce se nechce mluvit cca 15 minut)

Táta pořád chodil do školy a řval na učitelku. Ale ona mě měla ráda. Ty seš taky taková učitelka. Chtěla bych mít kočku nebo psa.

Někdy jsme byli v zologický. Byli tam sloni, super, a žirafy, taky super. Pak jsem si mohla dát limonádu. A není to ted drahý, že ne. A dají se tam vydělat peníze, to by mě bavilo? Seženeš mi tam práci?

T: Nevím, jestli to půjde. Záleží ještě na tom, co o zvířatech víš?

Vím toho hodně. Kočkám jsme dávali mlíko a zbytky od oběda. Někdy jsem venčila i psa od sousedů a cvičila jsem ho. Ale ségra se ho bála, takže jenom někdy. Ale něco si přečtu.

T: Co jsi dělala po škole, když po tobě rodiče nic nechtěli, když jsi měla volno?

Nevím. Hrála jsem si s kočkama a s těma klukama od sousedů. Házeli jsme míčem nebo malovali na ulici. U babičky jsem chodila na louku a dělala kytice. Pořád sem sebou měla ségru. Pořád bulela. To mě nebavilo.

(pauza)

Když byla zima, tak jsme lezly mámě do skříně a braly jsme si její sukně. V těch jsme tančily. A taky zpívaly. Máma byla s tátou v kuchyni a pořád na sebe řvali. To nesnáším. To řvaní. Radši bydlím sama. V bytě je ticho. Mohla bych tam mít kočku? Měla jsem radost, že se naší kočce narodila koťata. Jedno bylo bílé. Dala jsem mu jméno Lula.

16. Setkání 1/3/3 – Dětství – rodina

T: Jak si pamatuješ tátu a mámu, když jsi byla dítě?

Táta hodně řval. Máma neřikala nic. Někdy se hádali. Chodili do práce a dávali nás do školy. Nevím. Někdy jsme jezdili na chatu a k moři. Táta říkal, že jsem tlustá a hloupá. Máma nic. Ale o vánocích byl zase hodnej. Dával nám spoustu dárků. Nikdy nechtěl dovolit psa. Prej smrdí. Ale nerozuměl tomu, nikdy. Tajně jsem si ho půjčovala od sousedů. Máma vařila. Skoro pořád vařila špenát. Já ho nejedla. Jedla jsem hodně u babičky. A od strejdů jsem dostávala čokoládu a hladili mě po vlasech.

To bylo fajn. Teď už to fajn není. Pořád mi říkají, že se mám vrátit k mámě, ale já nechci.

T: Jak si pamatuješ babičku?

Babička moc neviděla. Ale vodila mě na zahradu na kytky. Líbilo se mi to. Mohla jsem si u ní sladit čaj kolik jsem chtěla, třeba i tři lžičky. Chodila jsem s babičkou do kostela. Divně to tam vonělo a babička si něco říkala. Dívala jsem se na obrázky na stěnách a pak jsme šly domů. Teď už tam nechodím.

(pauza – přemýšlení, dívá se z okna)

Chodily jsme na trh. Mohla jsem si vybrat, co jsem chtěla. Pak z toho babička vařila polívku. Dobrou polívku. S mrkví. Tu se chci naučit.

T: A co sestra. Vzpomeneš si, jestli jste si spolu hrály?

Ségra je zlá. Když jsme byly ve škole, kousla mě. Nikdy si neuklízela a pořád bulela. Nevím. Štve mě. Nehrály jsme si. Pořád mi všechno brala. Zlomila mi čelenku a říkala, že ne. Už se o ní bavit nechci. Je zlá. Strejda byl hodnej.

T: A který stejda? Bratr mámy?

Jo. Ten je pořád fajn. Chodíme do kina. Byla jsem s ním na pohádce Lví král. Teď chodíme taky. Už má ženu a děti, tak nemám moc čas. Ale chodili jsme. Bez ségry. Nevadilo mu, že jsem tlustá. Chodili jsme na párek v rohlíku. Koupil mi i dva. Je hodnej. Ukážu ti fotku. Než měl děti, dívali jsme se spolu na písničky v televizi. Mohla jsem i čokoládu.

(pauza)

Když přijel na chatu, mohla jsem všechno jíst. Pomáhal mi uklízet. Máma se nehádala.

(pauza)

Jednou jsme byli na hradě. Tam byl taky párek v rohlíku a limča. Strejda měl velkej foťák. Byli jsme na vysoký věži. Jeli jsme vlakem. Docela daleko. To se mi moc líbilo. Teď má děti, tak nikam nemůže. Máma říkala, že ho nemám otravovat. Je mi smutno.

(pauza – pláče)

T: Poviš mi ještě něco o babičce?

Taky je mi smutno. Moc nechodí a nevidí. Kupuju ji hotovky. Ukazuje mi fotky, kde jsem. Říká, že jsem šikovná. Do školy mi koupila růžovej penál a čepici. Víc už toho nevím.

Mám hlad. Řeknu ti to příště.

17. Setkání 1/4/4 – Dětství – zážitky

T: Chceš ještě dnes mluvit o tom, jak jsi byla malá?

No, chtěla jsem ti říct, že jsem měla ráda kolotoče. Ale měla jsem je zakázaný. Líbily se mi ty světýlka kolem a cukrová vata. Ty pouštíš děti na kolotoč?

T: Pouštím? Co se ti ještě líbilo?

No, některý sukně, co jsem nosila. A boty s mašličkou. A penál od babičky, byl růžovej. A už jsem si vzpomněla, že jsem byla na pobytu. V lese. Bylo nás hodně na pokoji. Dopoledne jsme si hráli a cvičili. Bylo tam málo jídla. A večer jsme museli chodit spát, prostě zhasli a bylo.

Chodila jsem do školy. Pořád jsme něco vyráběli. Z látky. Třeba ubrusy. Dávala jsem je babičce k vánocům a k narozeninám. Čtení mě nebavilo. Někdy jsem ztratila i knížky. To se máma zlobila. Hrozně ječela. Ted' čtu, co mě baví. Moc ne. Ty časopisy co nám dávají do schránky.

T: Měla jsi oblíbené hračky?

Moc ne, brala mi je ségra. Se sousedama jsme hráli na schovku nebo panáka. Byla jsem tlustá a běhala jsem pomalu. Moc jsem to neuměla. Taky jsem začla nosit brejle. Špatně vidím. Někdy jsme házeli kameny do vody. Smáli jsme se, když stříkala voda.

(pauza)

Jezdila jsem se strejdou vlakem. Kupoval mi limču a párek. Jezdili jsme, ikdyž přšelo a sněžilo. Ted' už se mi tak nechce. Byli jsme i na hradě a fotili jsme se.

Mám tu fotku. Najdu ji.

(hledá fotku, ukazuje i jiné fotky ze současnosti)

T: Co tě jako dítě štválo?

Máma s táto se pořád hádali a řvali. Táta třískal dveřma.

(pauza)

Já už to nechci říkat.

T: Dobrá. Dnes skončíme a podíváme se na fotky.

18. Setkání 1/5/5 – Dětství – kamarádi

T: Pamatuješ si nějaké kamarády ze školy?

Moc ne. Byl tam Pavel. Nevím jak se menuje dál. Byl se mnou i na pobytu. Dvakrát. Taky byl tlustej. Zlobil, skákal a křičel.

(pauza)

T: Pamatuješ si nějakou kamarádku?

Ne. Hrála sem si se sousedama. Už nevím jak se menovali. Běhali jsme po ulici. Někdy se mi smáli a házeli na mě kamínky. Ale někdy jsme si hráli na schovku. Jeden kluk vyprávěl sprostý vtipy. Někdy přinesli meloun. V létě. Nebo limču.

(pauza, participantka odchází z místnosti)

Někdy jsme křičeli přes řeku na cikány. S jedním klukem jsem si vyměnila boty. Na památku.

T: Jak jsi prožívala prázdniny?

Byla jsem na chatě nebo u babičky. Plavali jsme v řece. Tam byla jedna holka. Už nevím, jak se jmenovala. Chodily jsme v řece a sbírali kamínky. Někdy tam byly ryby. Zkoušely jsme je chytat. Byla to legrace.

(pauza, usmívá se)

Babička nám koupila čokoládu. Celou jsme ji snědli. Byla jsem tlustá. Ona byla taky tlustá. Chodily jsme v řece. Někdy nám babička přinesla jahody.

Tátovi to vadilo.

19. Setkání 2/1/6 – Dospívání - zážitky

T: Vzpomeneš si na dobu, kdy jsi byla slečna? Kdy jsi chodila do praktické školy?

Pořád jsem se musela něco učit. Šili jsme. A muselo se tam chodit pořád a pořád. Každý den. To byla hrozná otrava. To už bych nechtěla. Chtěla jsem se naučit být sekretářka. A počítat. Ale to mi nešlo. A číst taky ne.

(pauza)

T: Pamatuješ si nějakou kamarádku?

Jo, Sára. Ale kouřila a mně to smrdí. Někdy jsme chodily do mekáče a dívaly se na lidi. Sára čekala na nějakého kluka. Někdy nás vyzvedávala sestra. Vždycky byla hrozně našťvaná. Jednou mi za to flákla. Je to káča.

T: Říká ti něco slovo svoboda?

No, to říkáš ty, abych se dobře rozhodovala? Jako jestli nám to říkali ve škole? Ne.

T: A jakou práci sis představovala? Věděla jsi, proč se učíš?

Nevím. Žádnou. Sára chodila s nějakým klukem a já sem chtěla taky. Jenže jsem byla tlustá. On to říkal. To mi bylo líto. Trochu jsem přestala jíst. Ale bylo mi špatně a babička se moc zlobila. Jenže se mi všichni smáli.

(pauza)

Já už nechci. To bylo blbý.

(pláče)

T: A co tě bavilo, písničky, zpěváci, divadlo?

Tam jsme chodili se školou. Když zhasli tak jsem se bála. Tam bych už nikdy nešla. Táta mi koupil přehrávač na písničky. Mám ráda Gotta a Abbu. Někdy jsme to poslouchali celou neděli. Sama jsem si tancovala, když všichni odjeli. Taky jsem chodila ven. Jen tak, do parku, na lavičku. V zimě jsem chodila do obchodu, koukat. Měli tam zlatý boty, ty jsem chtěla. Ale nebyly peníze.

Taky mě bavilo cvičit. Chodila jsem do kroužku, kde se cvičilo s hudbou. Někdy s míčema. A někdy jsme byli na závodech, kde se skákalo a běhalo. Byla jsem dobrá. Vyhrála jsem tři diplomy.

20. Setkání 2/2/8, 2/3/8 – Dospívání – přátelé a rodina

T: Měla jsi nějakou první lásku?

Štěpána. Šahal na mě a dávali jsme si pusy. Ale nechtěl chodit do parku. Tak jsme se už potom neviděli. A ani nic neříkal. To mi nevadilo. Máma s tátou to nechtěli. Pořád mi nadávali, ať to nedělám. V jednom obchodě jsem potkala krásnýho kluka. Tak jsem na něj někdy čekala. Asi chodil na vejšku. Někdy mě pozdravil a usmál se. Máma o tom nevěděla, ale stejně jsme se pořád hádaly. Táta byl pryč. Tak byl klid. Někdy jsem si povídala s učitelkou ze školy. Byla dost mladá, tak mi rozuměla.

Táta už tolik neřval. Pořád si něco povídal pro sebe. Chodila jsem radši pozdě domů, aby byl klid.

T: Vzpomínáš si na jiné lidi?

Moc ne. Na praxi taky nějaký byli. Občas jsme spolu kouřili. Ale nic jiného jsme nedělali. Pořád jsme museli něco dělat. Někdy jsem byla dost unavená a nervozní.

21. Setkání 2/4/9 – Dospívání - škola

T: No a čím ses vyučila?

No asi kuchařkou. Nevím přesně. Umím něco. Polívky a saláty. Ale chtěla bych španěláky, to jsem zapoměla, ach jo. Já mám tu hlavu blbou. Umím krájet zeleninu. To musí být. To jsem se naučila. Mytí nádobí je nuda, to dělat nechci.

Ukážu ti to, pojď.

(klientka stojí v kuchyni a komentuje, co se musí se zeleninou udělat, než připraví salát)

22. Setkání 2/4/10 – Dospívání - zábava

T: Chodila jsi třeba tancovat? Co tě bavilo?

No už jsem ti to říkala, poslouchala jsem tu Abbu s tátou. Někdy jsme šly se ségrou do kina, ale tam se bojím. Tam chodit nechci. Jo a tancovala jsem si sama. Někdy i venku. Baví mne sedět v parku a dívat se na lidi s pejskama. Večer, když je tma se bojím chodit po ulici, tak nikam moc nechodím.

(pauza, přemýšlí a probírá fotky)

Taky jsem se snažila plíst, šálu a ušít si sukni, ale ty stehy jsou moc těžký. Pletení ti ukážu, to mám rozdělaný.

(zamýšlí se)

Jednou jsme se s kamarádkou rozhodly, že nepůjdeme do školy, ale pojedeme do Španělska. Dostala jsem od babičky tisícovku k narozeninám. Šly jsme na nádraží, ale tam žádný jízdenky do Španělska neměli. Tak jsme zůstaly v parku. Koupily sme si cigára a pivo. Ale do Španělska mám plán. Tam bych chtěla. Moc se mi tam líbilo. Hlavně tam nikdo nikomu nenadává. V hotelu si můžu jíst co chci. To se mi líbilo. Měli tam saláty. Nemají špenát, vůbec žádněj. Mohla sem i trochu vína. To se mi dobře spalo.

T: To se bojíš už mala, té tmy?

No. Je to takový divný. Nechodím večer ven. Jenom s tebou. Radši chodím ve dne. Táta říká, že v noci se přepadává.

T: Takže jsi chtěla také cestovat? Byla jsi někde? Třeba se školou?

No. Asi ne. Někde vlakem, ale to si nevzpomínám kde. Byl to nějaký hrad. Šli jsme dlouho lesem a bolely mě nohy. To nebylo jako se strejdou. Pak jsme byli ještě někde daleko, kde dělají lustry. Ale to už si taky nevzpomenu.

S mámou jsme chodily na vánoční trhy. Ale tam je zima. Mám radši ty vejlety se strejdou.

23. Setkání 3/1/11 – Dospělost - zážitky

T: Teď už jsi dospělá, to víš. A jaké velké zážitky máš za poslední dobu? Třeba co se stalo nedávno.

(směje se)

To všechno víš. To musím do toho papíru taky říkat. Tak jo, ale ne všechno. Jo. Tak jsem se odstěhovala od rodičů a vy mi pomáháte. Zatím nemám platební kartu. Jo a chodila jsem s nějakým chlapama, konečně, ale ne moc dlouho. Bylo to divný. Ještě bych chtěla chodit do školy, naučit s něco nového. Zhubnout. No a mám ten nový foťák. Chodím se v úterý dívat na fotky s Janou. Po práci. Práce je fajn. Dostanu odměnu na vánoce.

(směje se)

Minulou sobotu jsem byla na chatě s Danem a jeho mámou. Bylo to fajn. Večer mi ale jeho máma říkala, že se jí nelíbí, že pořád vařím, že bude Dan tlustej. A že se mnou utrácí peníze. Ale to není pravda. Utrácím jenom já. Kam to Dan dává, nevím.

T: Co děláš, když nepracuješ?

(směje se)

To ti říkat nemůžu.

(směje se)

Mám volno. Chodím do kroužku fotek. Někdy jsem sama, ale chtěla bych chodit ven, sportovat, ale ne sama. Ale zase si můžu chodit kdy chci.

T: Jak bys chtěla sportovat?

Jako děcko jsem dělala atletiku, běhání, skákání a tak. Házeli jsme míčem. Jenže teď mě bolí záda, tak atletiku už asi ne. Ale chtěla bych tancovat. Břišní tance a tak. Jenže nevím kde.

24. Setkání 3/2/12, 3/3/13 – Dospělost – vztahy (rodina, partner)

T: Co bys řekla o vztahu s rodiči?

Už jsem se odstěhovala, ale pořád mi mluví do všeho. Jestli uklízím a tak. Ale já to umím. Máma si chodí do bytu, jak chce, pořád se na něco vypyává. Táta chce, abych všechno platila. Když se s nimi nechci bavit, tak zase táta řve. Ale to pořád. Mám je ráda, ale bojím se, že je štvu.

(pauza)

Táta mi zakazuje kluky. Prej mě zneužívají. Ale oni na mě nesahají. Chodíme do kaváren. Dáme si kafe a zákuse a zaplatím. Nevím jak to má fungovat. Ale žádnéj z nich neřve. Táta řve i na babičku. Nevím proč, nic mu nedělá.

(krčí rameny, její do pláče)

T: Co sestra?

Někdy spí u mě v bytě. Nikdy po sobě neuklidí. Vždycky všechno sní, co uvařím. Ale nic mi nedává. Slíbí, že si popovídáme, ale vždycky odejde a nestihneme to. Když

jí volám, tak mi to nezvedá. Neříká mi kam jde, nechce se kamarádit. A rodičům lže. Představ si, někdy jezdí do Německa. Neříká proč. Pak přijede a dlouho spí. Nesmím to říct rodičům. Chci jí napsat dopis, aby se nezlobila. Vůbec mi nepomáhá, musím všechno dělat já. Už mě štve.

T: Máš v současné době partnera?

No. Trochu si s Danem voláme. Ale jemu se moc nechce chodit ven. Ani nikam. Pořád já musím vymýšlet, co budeme dělat, nebo co budeme jíst. Vymlouvá se na mamku. Asi není ten pravej. Raději bych spolu vařila a někam chodila. Ale on nikam nechce.

Ještě se mi líbí jinej, ale toho neznáš. Tak nějak spolu být i večer, to bych chtěla. Nějak normálně mít rodinu,, jako sousedka. Ti chlapi pořád nějak něco nevědí.

(pauza)

Moc mě to už nebaví.

25. Setkání 3/1/14 – Dospělost - zdraví

T: Jak jsi na tom se zdravím? Cítíš se v pohodě?

Jsem v pohodě. V pátek chodím k doktorovi. Byli jsme spolu u zubaře, na gyndě, na urologii, na rentgenu, na alergologii. Pak ještě u pana doktora, co měří jestli jsem tlustá. Všichni říkají, že jsem zdravá, ale někdy se cítím blbě. Jsem unavená. Taky mě bolí oči. A ještě jsem objednaná k psychiatrovi. Ale ten nikdy neví, co mi je.

Moc jsem to nepochopila na gynekologii. To mi ještě vysvětlíš.

Ale jinak mi nic není.

Ono to vypadá, že jsem zdravá, ale já mám to omezení, mám aspergera. Takže zmatkuji a nestíhám. Hrozně mi vadí, když musím něco dělat podle někoho. Třeba to tak nechci. Ani v práci nechápu, co si lidé říkají mezi sebou. Když se smějou, myslíš, že se smějí mně?

Někdy i divně koukají, pořád na mne.

Nedávno jsem měla zánět ledvin a to může mít následky. To říká máma. Musím hodně pít, a pak zase hodně čůrat. Nesmím na to zapomínat. Jak to máš ty?

T: A jak pokračuje tvůj zdravý životní styl?

No vařím si ty zdravý jídla. Hodně zeleniny. Taky maso. To vaříme spolu. Mám ráda file. Musíme vymyslet hodně způsobů. Doktor mě varoval, že mám vysoký cholesterol a máma říká, že můžu oslepnout.

Musím na kupovat hodně zeleniny a vařit ty polívky. Žádný cukr, žádný bílý pečivo. Teď se bojím vánoc. Máma mě nutí pít cukroví a já se bojím, že budu tlustá, jako vždycky. Ach jo.

26. Setkání 3/5/15 – Dospělost – práce

T: A práce tě baví? Chtěla bys něco změnit?

Baví. Naučila jsem se i čistit ovoce a přidávám ty kousky do salátu. Musím opatrně. Některý jabka jsou hrozně tvrdý. Nebo hrušky. A pracuju jen od pondělí do čtvrtka. A paní vedoucí mě chválí. Dostala jsem i telefon s internetem. Hledám si nějaký recepty. A nic to nestojí. Ale taky bych mohla být sekretářkou.

(klientka chce řešit změnu práce a co pro to musí udělat, bavíme se o dalších plánech)

T: Co je nejlehčí na tvé práci a co nejtěžší?

Nejlehčí je krájení a příprava jídel. To mi jde rychle. A pamatuju si postup i co kam dát. Nejhorší je se bavit s ostatními. Nemám to ráda. Pořád nadávají a někdy jim nerozumím, co říkají. Chtěla bych se naučit něco nového, na tu sekretářku. Jedna sousedka z domu to dělá. Má hodně peněz. Může si kupovat co chce.

T: Zkoušela jsi i jinou práci?

Zkoušela, ale moc mi to nešlo. Nebavilo mě to. Pořád jsem jenom nosila krabice. To je pro hloupý a nebyl tam volný pátek. Ta sekretářka je lepší. Byla jsem i v pekárně, tam bylo zase hrozný vedro. Musela jsem brzo vstávat. A pořád dokola.

T: Co si představuješ, že taková sekretářka dělá?

Něco píše a stará se o počítač.

(delší pauza, přemýšlí)

Taky něco hledá na internetu. To umím. Hledám si vlaky, když jedu na výlet. Myslím, že taky nosí hezký sukně podpatky. To se mi dost líbí. A jsou hubený.

T: Máš v současné práci nějaké povinnosti?

Musím krájet tu zeleninu a chodit včas. Od pondělí do čtvrtka. Musím hlásit, kdy chci mít volno. Na vánoce nebudu pracovat.

(klientka chce začít vařit, proto rozhovor ukončuji)

Pořadí setkání*	Počet hodin** Plán/reálně uskutečněné	období	Klíčový pozitivní prvek	Klíčový negativní prvek
1/1/1	2/10/2/2	Dětství - zážitky	Kniha o květinách, Vztah s babičkou	Jídlo špenát
1/2/2	4/10/2/4	Dětství - škola	Květiny, touha chovat kočku	Blátivá zima, rozčilování táty
1/3/3	6/10/1/5	Dětství - rodina	Mrkvová polévka, Výlety se strýcem	Jídlo špenát, hádky rodičů
1/4/4	8/10/1/6	Dětství - zážitky	Hezké oblečení, Výlety se strýcem	Čtení, hádky rodičů
1/5/5	10/10/1/7	Dětství - kamarádi	Radost u řeky	Rozčilování otce
2/1/6	2/10/2/2	Dospívání - zážitky	Poslech hudby společně s rodinou (ABBA, Gott)	Nedostatek peněz na něco osobního, na přání (zlaté boty)
2/2/7	4/10/2/4	Dospívání - přátelé	Cizí člověk se na ní usmál.	Nemá kamarády.
2/3/8	6/10/2/5	Dospívání - rodina		
2/4/9	8/10/2/6	Dospívání - škola	Umí krájet zeleninu. Baví jí vaření.	Nudí ji hodně informací
2/5/10	10/10/1/7	Dospívání - zábava	Poslouchá hudbu.	Bojí se tmy.
3/1/11	2/10/1/1	Dospělost - zážitky	Je spokojená s prací	Neví, co se ještě naučit
3/2/12	4/10/1/2	Dospělost - rodina	Mohla se odstěhovat	Rodiče ji pořád kontrolují

3/3/13	6/10/1/3	Dospělost - partner	Jeden muž se jí líbí už dlouho	Cítí se osamělá
3/4/14	8/10/1/4	Dospělost - zdraví	Zhubla	Ráda by jedla sladké a chodila do kaváren
3/5/15	10/10/1/5	Dospělost - práce	V práci ji chválí a práce ji baví	Neví, jak se dál vzdělávat, bojí se nudy

*3/4/14 záznam označuje k jakému období setkání patří 3/, kolikáté setkání pro dané období to je 4/ a kolikáté setkání ze všech celkem 14

**4/10/2/4 záznam označuje kolik hodin bylo věnováno z období 4/10, skutečnost věnovaná rozhovoru /2 a /4 celkový součet hod

Pracovní poznámky k zařazení do IP

Nácvik Sociální dovednosti - Vaření – učí se vařit – ne špenát vyloučíme na základě negativních zážitků

Seberealizace - Záliba chodit do kina – v IP minimálně 1x měsíčně chodí s dobrovolnicí do kina nebo do Zoo dle dohody

Interakce s okolím – participantka nabídla ranní venčení psa dvěma rodinám v sousedství

Orientace v čase - na pravidelných asistenčních schůzkách zapisujeme do diáře, kdy je dohodnuta návštěva u babičky a co jí ponese k jídlu

Nácvik čtení – participantka čte pouze příležitostně, pokud jí něco zajímá – recenze k filmům, knihy o zvířatech

V Praze, srpen 2021 až leden 2022 zaznamenala Radomíra Lorko. Záznam byl proveden v rozsahu 30 hodin a byl pořízen s písemným souhlasem participanta.

Příloha V. Participant E - plný záznam rozhovoru

participant	typizovaný popis věkových stádií dle WHO	práce na biografii - počet hodin	sestaven IP	aplikován IP
E	participant v období střední dospělosti	30	ano	ano
popis	muž 50 v produktivním věku, let s kombinovaným handicapem			

Vzhledem k věku participanta bude počet hodin přibližně rozdělen mezi tři období po 10 hodinách s tím, že vždy bude snaha o dodržení minimálního stanoveného počtu 30 hodin na zajištění dostatečného rozsahu biografie. Rozložení hodin může být ve výsledku jiné, protože určité období může být pro participanta významnější. V případě participanta E jsem zvolila dvouhodinové intervaly 1x týdně. Tuto frekvenci je participant chopen zvládat, protože je komunikativní a intenzivní práce je založena na vybudované vzájemné důvěře z předchozích období. Některá setkání probíhala v rámci služby, některá byla speciální pro biografické účely. Názvy setkání v tabulce byly přiřazeny až následně dle získaného obsahu a zhodnocení ve druhém čtení.

Jak by se charakterizoval jedním slovem - vtipálek

Jméno - Michal

Místo narození – Praha

Rodiče

Jméno otce – Václav

Povolání – bývalý primář kardiologie

Jeho zájmy, radosti – otec rád vaří zejména asijskou kuchyni, rád tráví čas na chalupě a čtením historických románů

Jméno matky – Jarmila

Povolání – podniková praktická lékařka

Její zájmy, radosti – jóga, koncerty vážné hudby

Maminka je aktivní ve společenském životě. Ráda se setkává s lidmi.

Dětství

Kde jste se narodil/a?

M: Narodil jsem se v Praze, v Bubenči. Po ségře.

2/a Sourozenci

M: Ségra je starší od dva roky. Teď už se máme rádi. Jako děcka ne. To bylo hrozný. Jednou mě vyklopila z vozíku. Dávala mi židli mezi dveře, abych nemohl projet. Někdy mi dala bundu zipem dozadu. Ale ona je fajn. To byly dětský hlouposti. Na chalupě mi obarvila vlasy. Fialově. Za to dostala nářez. Ale bylo to hezký.

2/b Musel/a jste se starat o sourozence?

M: Ne. Ségra se starala o mě. Ale někdy jsem jí štvál nevím proč. To mi potom dělala naschvály. Třeba mě ostříhala dohola a pomalovala mi hlavu nějakou barvou. Někdy jsem jí štvál já. To pak spíš bulela. Oblíkám se pomalu. Chtěla na rande. Pořád nadávala. Ale tahat nemusela. Umím z postele na vozík sám. Taky se styděla za bažanta. Jinak to nešlo. Brala mě do školy. Máma s tátou museli do práce.

3. Zvláštní vlastnost

M: Chtěl bych podnikat. Ale všichni si myslí, že nemůžu. Ale já můžu. Shánět náhradní díly na vozíky a tak. Mám telefon. S tím můžu všechno. Přál bych si dotykový, s velkým displejem. Abych viděl. Tady nevidím.

4. Zvláštní nadání/zručnost

M: Ne. Jsem nešikovnej. Rád poslouchám jazz. Slyším to dobře.

5. Oblíbené dítě/kamarád

M: Mám rád ségru. V Jedličkárně byli kluci, ale ty už si nepamatuju. Dělali jsme spoustu hovadin. O přestávce jsme přejížděli rohlíky. Cákali jsme vodu na holky. Ve škole to šlo a byla sranda. V lázních na pobytu ne. Tam byl každej sám.

Se ségrou to bylo dobrý u moře. Byl jsem ve člunu a ona plavala vedle. Nikdy mě do vody neshodila. To u moře jsem byl rád. Jezdili jsme k Baltu. Jednou mě zahrabala do písku. Pak jsme zahrabali i mámu s tátou. Večer jsme seděli na večeri. Ségra někdy hrála na kytaru. Měl sem to rád. Byly to takový fajn prázdniny. Zimu rád nemám. Radši léto. To jsme byli u moře. Někdy jsem viděl i ryby. Ségra ryby nesnáší. Měla bys vidět, jak ječela.

Na chalupě byla jedna holka na vozíku. Ale byla blbá. Furt žalovala. A kňučela. A ječela na mámu. To nesnáším. A nesnáším, když mi někdo řekne Míšo. Náká učitelka mi tak říkala a pak si vždycky stěžovala tátovi. Že votravuju. Ale neměla to říkat, furt dokola.

6. Oblíbené jídlo/pití

M: Mám rád čínu co dělá táta. Je to pohoda, nakrájíme zeleninu. Na velký kusy. Máma to nesnáší. Hodíme to na pánev s máslem a je to.

Na pití asi čaj. Ale slibili jsme si, že jdeme na kafe, ne. Když jsem byl malej, u babičky, dávala mi jahodový koktejl. Opravdovej. Z jahod.

To se už dneska nedělá, že jo. No jo no. Taky mám rád řízky. Čínu u „číňana“. Nudle. Ale musej bejt na krájený.

7. Oblíbené vůně

M: Když nesmrdí záchod. Asi růže. Máme je na chalupě.

8. Oblíbená píseň/hudba

M: Mám rád jazz, Kryla a Cimrmany. Znáš je? Mám spoustu kazet. Přehrávač je rozbitej. Prej už se nedá koupit. Mám tam i vtipy. Chtěl bych to přehrávat. Přehrávače už nejsou.

9. Krajina domova/oblíbený obraz

M: Když táta vaří. Když je doma. Dřív byl v nemocnici. Teď je na chalupě. Máma nadává, že se zblázní. Že je barák na ní. Ale táta vaří dobře. Čínu. Mám to rád. Když je vedro vaří nahej. Taky bych vařil nahej. Ale radši ne, opařil bych se. Táta si u toho zpívá. Můžu se na něj dívat, nevadím mu.

Když máma není doma, tak servíruje. Zapálí svíčky, pustí jazz. Jídlo je dobrý. Je to fajn. Sem bych si taky svíčky dal, ale neumím je postavit a zapálit. Tak nic.

10. Oblíbená činnost

M: Teď boccia. To je taková hra s míčky. Někdy trénujeme a někdy máme zápas. Už mám dva diplomy. Trénuju v sobotu. Nejdřív to vymyslela máma, to mě nebavilo. Ale teď už jo. Je to fajn. V Klíči rád plavu. Ale to je jen někdy. Málo. Potřebuju zvedák. Zdenda mě zvedne. Jinak nikdo. Teď boccia. Mám turnaj v sobotu.

Jako táta poslouchám jazz. Vždycky usnu. Válím se v posteli. Někdy chodím s kámošem do hospody na kofolu. Nesnáším psaní a čtení. Nevídím a nejde mi to. Nechci to. Doktor říkal, že nemusím.

Chtěl bych zase letět letadlem. Letěli jsme s rodiči do Bulharska. K moři. Bylo to super. Dostali jsme pivo a svačinu.

Nesnáším oblíkání a zimu. Léto je fajn. Nakupuju. Rád chodím k „čiňanovi“. Pořád se usmívá. Má levný jídlo. Tam sedíme a povídáme. O všem. Jak to jde. Kdo přijde. Kam pojedu o víkendu. Různě. O víkendu koukám na televizi. Na všechno. Dost mě bolí oči. Šel bych zase na koncert. Byl jsem s Josefem. Na Kabátech. Teď mě baví nahrávat. Říkám, co se děje a co chci. Taky jsem si nahrál dárečky. Chodím je nakupovat s asistenty. Jsem ráda doma. Jako u sebe. Nikdo mě neprudí. V Klíči furt někdo hcodil. Jídlo. Cvičení. Furt. Chvíle klidu nebyla.

Hodně si volám s lidma. Z Rytmusu, z Klíče. Ségře. Někdy plánujeme výlet. Když není led. Jednou jsem vypadl z vozíku. Na hubu. Lekl jsem se. To už bych nechtěl. Ale jezdím na něm rád. Mám nový stupačky. A měkký sezení. Jezdím rád po lese. Máma to neví. Les mám rád. Hodně to skáče.

11. Povinnosti doma

M: No jo. To nesnáším. Oblíkat. Umývat se. Lízt z postele na vozík. Hledat hadry. Nazouvat si ponožky. Máma furt něco. Ručník do prádla. Uklidit kazety. Vyhodit kapesníky. Furt něco. Každý nemusí. Já musím. Pořád dokola. Když je máma, nesmím do kuchyně. Když je táta můžu krájet. Krájím rád. Nejlepší je

vokourka. Někdy jsem musel trhat krabice. Na malý kousky. Pořádně. Kvůli popelnici.

12. Ve škole

M: Někdy dobrý. Někdy nuda. Spíš nuda. Plavání bylo dobrý.

13. V dalším vzdělávání

M: Udělal jsem zkoušky. Dál nic. Chodím do Klíče. Do chráněný dílny. Děláme se dřevem. To mám rád. Voní mi to. Dřevo je fajn. Někdy to jde dobře. Jindy ne. Děláme nějaký stojany. Asi na svíčky. Nebo co. Jednou jsme vypalovali znaky. Když hoří dřevo je to taky dobrý.

Před vánocema děláme s vlny koule. Ozdoby. Mám jich tu pár. Dám ti.

14. Ostatní

M: Josef mě bral na auta. Spravoval a já koukal. Učil mě, co je motor. Už si toho ale moc nepamatuju. Přál jsem si řídit auto. Ale to nejde. Ale některý řídí pusou. Josef je fajn. Spravuje furt. Můžu se dívat. Někdy čistím součástky. Prej dobře. To bych mohl dělat za peníze. Pak se musím namazat. Pálí to.

15. Co bylo dovoleno ve volném čase?

M: Na chalupě se taky koupu. Táta mi pomáhal. Ted' musím sám. Bolí ho záda. Už doktora nedělá. Říkám mu, tak si to sprav. Jen se směje. Tak se hrabu sám. Někdy sou kopřivy. Pálí to. Ale ve vodě je fajn. Když je vedro. Plavu ještě v Klíči. Tam je Zdenda. Má zvedák, s tím to zvládne.

16. Co bylo zakázáno ve volném čase?

M: Nesmím mluvit sprostě a nadávat. Na politiky. Nesmím si kupovat sladký. Mám něco s krví. Prej by mi bylo blbě. Nevím. Jím čokoládu. Není mi blbě. ale nesmí se to.

17. Výchova všeobecně

M: Táta je fajn, ale moc se mu nechce. Jel bych na výlet. Tátovi se nechce. Jednou mi zapomněl přinést ponožky. Zapomíná jako já. Nic moc. Máma je přísná. Někdy se hádáme. Sem dospělej a pořád něco má. Co musím. Co nesmím. Ségra se mě zastává, ale máma to nechce slyšet. Je to s ní těžký. Táta vypadá starej. Máma ne. Pořád někam chodí. Něco řeší. Hlavně tady. Někdy se hádáme. Pak se naštve. Táta se nikdy nenaštve. Měl sem rád babičku. Někdy se mnou tancovala. Těžko. Už byla stará. Tancovala hezky.

18. Náboženství

M: Co to je? Jo kostel a modlení. Ne. Rodiče jsou doktoři. Ty se nemodlej. Ségra se někdy modlí. Vykládá karty. Kouká z vokna. Já ne.

19. Hobby/zájmy

M: Rád chodím mezi lidi. Na koncerty. Nebo do kina. Poslouchám rádio. Hlavně Cimrmany. Je to sranda. Taky jazz. V televizi o přírodě. Chodím na bocciu. To je hra s míčkama. Rád plavu, ale to je málo. Šel bych s Josefem zase na auta. Teď tady mám kalendář od škodovky. Někdy nahrávám, co se stalo, přání a tak. Rád se válím v posteli. V sobotu se mi nechce přelízat na vozík. Chtěl bych psa. Ale nevím, jak se o něj mám starat. Asi neumím uklízet, takže to nejde. Chtěl bych hoku. Ale žádná mě nechce. Máma říká, že jsem nemožnej.

20. Příjemné vzpomínky

M: S Edou jezdím jednou za měsíc na výlet. Pořád. Pořád jezdíme. Na hrady, na veterány. Různě. S tátou jak vaříme. Máme svíčky a večeři. Moc hezký. Byl jsem rád u moře. Bejt v tý vodě. Šplouchaj vlnky. Je ticho. Paráda. Klid. Ségra hraje na kytaru.

21. Negativní vzpomínky

M: Jednou jsem dostal vejprask. Hrozně sem řval a mlátil věcma. Tak sem dostal vejprask. Pak se to řešilo u doktora. Teď už neřvu. Jsem klidnej. I máma mi dala pár facek, byl jsem sprostěj. Já vím, že to nemá bej. Já si nemohl pomoct.

Ale teď už nejsem. Byl jsem naštvanej v pobyťáku, protože nás zamykali na pokoji. Muselo se chodit spát v deset. Já chtěl poslouchat rádio. Ne. Muselo se spát. Tak sem zuřil. Mlátil klíčema. Teď jsem tady. Je to dobrý. Už bych nechtěl do pobyťáku. Proto uklízím. Nesnáším to. Ale musím.

Mládí

11. Volba povolání

M: Chtěl sem bejt doktor. Jako táta. Ale mám špatný ruce. A zapomínám. Chodím do Klíče. To je chráněná dílna. Ale peníze tam nedávaj. Chci podnikat. Už jsem ti to říkal. Mám to vymyšlený. Ty náhradní díly na vozejky. Říkal jsem to i ve škole, ale furt říkali, že to nepůjde, že je to složitý. Ale vozejk mám. Víím, co je potřeba. Sedím na tom furt. Celý dny. Mám to promyšlený. Musí bejt pohodlnej. Jezdit po lese.

12. Svobodná rozhodnutí

M: Nejlepší je bydlet sám. Nebejt u rodičů. Furt se hádaj a hulákaj na schodech. V baráku se musí furt uklízet. To nechci. Sem tady na bytě. Je tu klid. Uklízím, kdy chci, aby tu nebyl bordel. Nikdoo mě nenutí. Ještě hledám práci za peníze, ale blbě vidím. Moc to nejde. Hodně pomáhaj asistenti. Jedna mi vysvětlovala, že domácí práce jsou místo cvičení. Jako rehabilitace. Tak to dělám. Taky nemám rád bordel. Umejvám i umývadlo. Někdy i peru. To máma moc nechce. Já si budu prát kdy já chci. Je to můj byt. Mám důchod. Tak tu můžu bej. Pořád se moc stará. Já tu chci bejt. Chodí za mnou spousta lidí. Nemusím tu trčet jako doma.

Ještě bych chtěl přítelkyni. To mi taky pomáhají. Ale nejsou. To ten COVID.

13. Svoboda

M: Myslíš revoluci. To podporuju. Svoboda je dobrá. Modrá je dobrá.

Smích

14. Povinnosti

M: Napřed máma chtěla, abych chodil do školy a neotravoval. Ted' zase abych chodil do Klíče a plavat. Furt něco. Já vím, že se mám starat, ale to nesnáším. Třeba zametat jo. Ale vytírat. Ne. Nejsem ženská. Taky si můžu v hospodě sedět jak dlouho chci a máma nechodí. Dřív chodila, že musím jít spát. To nesnáším. Všichni se mi smáli.

15. Idoly a vzory

M: Táta. A Josef. Umí opravit auto.

16. Aktivní činnost v klubech, svazech, oblasti kultury, sportu, politiky

M: No jezdím na Sebeobhájce. Do hospody. Tam se bavíme, co budeme dělat, výlety a tak. Pak chodím na boccia. Trénuji a hraju zápasy. Někdy to vyhraju. Jel bych k moři. Politika mě nezajímá. Je to blbost. Furt říkaj něco a pak nic. Chodím do Rytmusu. Někdy vystupuji v rádiu. Vyprávím o Klíči, jak sem utek a žiju si sám.

Je to námaha.

17. Ukončení školy

M: Dostal jsem papír a pak už nic. Mám jenom jednu školu. Byla tam fakt nuda. Nečtu a nepíšu. Ale můžu se prý naučit na počítači. Možná jo. Počítač nemám. Prej nevidím. Tak ho nemám.

18. Radost z práce/povolání

M: Hele, v Klíči pracuju a nemám za to peníze. Baví mě dělat se dřevem. Vyřezávat. Nebo vařit. Ale bojím se vřelý vody. Tak musím s někým. Hledám něco placenýho. Třeba to bude fajn. Zas tam prej nejsou svačiny a rehabilitace. Tak nevím. V Klíči je to nuda. Prej bych to nezvlád.

19. První láska

M: Jedna se mi líbila. Ale byla hloupá. Pořád se chtěla držet za ruku. Nic neříkala. Já si chtěl povídat. Měla všechno růžový. Taky divný. Lepší jsou asistentky. Ty sou fajn. Pořád něco čtou. Povídaj. Je to zajímavý. Učí mě slepecký

techniky hledání věcí. Jedna se mi fakt líbí. Ale ta chodí málo. Dělá medicínu. Než by byla nějaká uřvaná, tak raději žádnou. Víc už nevím. Honza ze třídy chodil s jednou s Budějč. Eliška. Pak šla na operaci a umřela. Tak nic.

20. Co bylo, bylo

M: Byl jsem rád u moře. Teď už dlouho ne. Rodiče jsou starý. Už mě neunesou. Pro ostatní je to moc drahý. Ale jel bych. Peníze mám u mámy. Ty vlny tam byly dobrý. Jak to s tebou hází. Ségra házela žabky. Někdy nám uplavala. Pak dostala strašně nařezáno. Táta do moře nechodil. Máma jo. Nějak to šlo. To samý chalupa. Jsem tam teď jen v létě. Je to daleko. Musím sebou mít léky. A do auta je to těžký. Už mě neunesou. Jsou starý. Musím si to zařídit nějak sám. Tak se domlouvám. Někdy jezdím i do lesa. Ségra sbírá houby. Moc ne. Já to nejím. Voni jo.

Taky jsme jezdili do lázní. To bylo lepší. Máma nevařila. Táta si dal, co chtěl. Byl klid. Taky dlouhý procházky. S tátou to bylo lepší. Chodili jsme daleko. Táta kouřil po cestě. Pak si dal pivo.

Ještě bylo dobrý, když jsme se se ségrou mlátili. Ty naschvály. Ale vona je hodná. Je to holka, tak dělala blbiny. Někdy jsme sami dělali puding. To šlo. Pak zase dostala ségra, že to se mnou nesmí. Nebo jsme zkoušeli spolknout žížalu. Fuj to nešlo. Bylo to hnusný. Ségra byla někdy smutná, že se mnou nemůže do lázní. Tak přijela s babičkou. Na zmrzku. Stejně tam byla nuda. Říkal jsem jí to. Teď bydlí jinde s děckama. Nevím, jak ten řev vydrží.

Dospělost

Povinnosti/pracovní úkoly

M: Musím se starat o byt. Abych tu mohl bejt. Teď mám v plánu si koupit postel. Udělat stůl bez noh. Je tu málo místa. Do Klíče musím každej den. Bejt tam v devět. Nepráskat dveřma. Nemluvit sprostě. Sníst svačinu. Vždycky máme jogurt. To nevím proč. S tátou jsme chodili na chlebiček. Nebo rybí pomazánka. Fuj. To fakt nesnáším. Nebo kečup. Fuj. Už jsem asistenci říkal, že ho nechci. Vždycky ho koupěj. Prej na těstoviny. Ať si to jedí sami. Když je řízek s kaší, jsem spokojenej. To dělala babi.

V Klíči mám skříňku. Ta musí bejt zavřená. Musím po sobě uklízet stůl. A tak. To je Klíč. Docela štve. Ale co mám dělat. Sou tam rehabilitace.

Někdy musím do Rytmsu do rádia. Děláme rozhovory. S doktorem jsem domluvenej, že se naučím léky, co mi dává. Je to těžký. Nepamatuju si to. Ani nepřětu.

Jo a odpadky. To máma vždycky řve, aby tu nebyl smrad.

16. Svatba

M: Neměl jsem. Asi nechci. Nějakou ženskou. Byl jsem na jedný u kamaráda. Házelo se tam rejží. Byla tam kapela. Zábava. Asi jsem se přejedl. Pak mi bylo blbě. Bylo tam dost lidí. Mám to rád. Ale radši du na jídlo s kámošema.

17. Manželství

M: Máma je s tátou. Já nechci. Když, tak jen na volno. Manželství jsou peníze. To říká táta. Prej to stojí. Tak já nechci. Chci cestovat. Nemám na to peníze.

18. Přátelství

M: Kamarádím. Ale někdy to jde blbě. Jsem na vozíku. Ostatní choděj a nečekaj. Na vejlety je to taky složitý. Na Sebeobhájcích se přeřvávají. Tak si jen sedím. S Josefem je to fajn. Ukazuje mi auta. Moc často ne. Ale je to dobrý. Někdy choděj studenti. Berou mě ven, na procházku. Furt jen po cestě. Chtěl bych někdy jen z kopce bez cesty.

19. Děti

M: Děti nemám. Ségra má. Dvě. Tóndu a Aničku. Anička leze. Je to mimino. Pořád řve a mě bolí hlava. Tonda chodí do školy. Občas hrajeme plejstejšna. Vždycky prohrajú. Vysvětluje mi to, ale prohrajú.

20. Potraty

M: Co to je? Možná měla ségra.

21. Úmrtí dítěte

M: Nemám děti. Nebudu je mít.

22. Ostatní vztahy

M: V Klíči je Káča. Ta je fajn. Ale Jaruna ne. Zamyká mě na záchodě a zhasne. Ví, že to nesnáším. Nemám rád zavřené dveře. Neumím najít klíč. Ředitel si mě pamatuje. Zdravíme se. Zdenda mi pomáhá do vody. Na boccie jsou lidi z Jedlárný, ale mladší. Nevím, co jim mám říkat. Tvářej se divně. Bavěj se jenom o jídle. O jazzu nikdy. Mám kámoše Richarda. Má práci za peníze. Je v pohodě. V létě pojedete k moři. Snad pojedete taky. Mám na to. Musíme zjistit, jak se dostanu do letadla.

Některý doktoři jsou taky fajn. Některý znaj tátu. A chechtaj se spolu. V Motole byla i jedna sestřička. Moc hodná. Moc hezká. Ale neměla čas za mnou chodit. Měla malé dítě. Musela se starat. S tou se kecalo výborně.

Ségry manžel je dobrej. Teď si nevzpomenu, jak se jmenuje. Je fajn. Přivezl mi televizi a opravil kabely. Ten taky nemá čas. Je to pilot. Furt někde je. Ségra jezdí. Ale má děcka, tak jen občas. Ale jsem rád. Tonda je prima. Učí mě. Různý věci. Je dost chytrej mohl by dělat prezidenta.

Směje se.

23. Zdravotní problémy

M: No sedím na vozejku. Někdy je mi zle od břicha. Někdy blbě spím. Nemůžu se pořádně hejbat. Prej to je mozková obrna. Mám bejt rád, že slyším, vidím. Jiný nemůžou. Tak sem rád. Teď mě bolí zub. Už dva dny. Ale bojím se. Je to u doktora děsně nepříjemný. Dřív jsem měl i léky na zuření. Teď už ne. To bylo tím Klíčem. To poučování. Musíš, musíš, musíš. Když si nevezmu léky, je mi blbě. Ale se berou špatně. Jsou malé. Padaj mi na zem. Pak je mi blbě. Nevím, kde jsou další. Někdy si vzpomenu a vezmu si jinej den. To je pak dobrý.

24. Zdravotní omezení

M: Mám ten vozejk. Mám si točit, ale ta jedna ruka je horší. Tak to zatáčí. Kdybych mohl pákovat. Nebo mít električák. Ale máma zakázala. Vypadám jako blb. Prostě to zatáčí. A stupačky se ulamujou. Jedu, jedu a rup. Zlomeno.

Z týdle postele mě bolí záda. Potřebuji novou. Někdy bolí dost. I nohy. Nemůžu spát. Pak jsem protivnej.

S vozejkem se blbě zatáčí. Je to tu úzky. V kuchyni jsou otlučený rohy. A v koupelně taky. Se neumím trefit. Ale zvládám klíče. Druhá kapsa. Jak nevidím, musím si to pamatovat.

25. Volný čas

M: S mámou jezdíme do Ikea. Když mám asistenci, jedu domů. Na nákup. Pak děláme večeři a snídani. Potřebuji se umejt. Nachystat věci. Pak cvičíme. Když zbyde čas, posloucháme jazz. O víkendu ležím v posteli a koukám na televizi. Od rána. Něco je dobrý. Detektivky. Když je teplo jezdíme ven, na pivo. Nesnáším psy. Jeden mi močil na kolo. To sem se naštvál. Si to nehlídaj. Já to pak musím umývat.

Někdy kecáme s kámošem po telefonu. Plánujeme kam půjdem. Šel bych do kina. Musím bejt ve předu. Pak totál hluchej jak to řve.

26. Životní negativa

M: Nemůžu nikam sám. Nemám na to sílu. To mě někdy štve. Ale když plánuju, tak to jde. Jezdím různě. I vlakem. Byl jsem ve Varech. V Chebu. Hodně zapomínám. Nepamatuju si jména a hodiny. Jednou mi vzali v krámě peněženku. Říkal jsem to, ale nikdo to neviděl. Asi tisícovka tam byla. To je blbý. Máma mi doveze další až v neděli. Pak si musím pučovat. Chtěl bych chodit. Aspoň trochu. A dobře psát. Cvičím to. Jde to pomalu. Ale holky tomu věří. Že to pude. Děláme si srandu, že se uvidíme v důchoďáku. Někdy říkaj, že se tam nedostanou. Je to fakt? Já se dostanu. Musím. Až už se neudržím na křesle, musím tam bejt na zvedáku.

27. Víra, kultura, sport, zájmy, politika

M: Sportuju. Jezdím na bocciu. Máme turnaje. Politika nic. Jsou tam blbci. Rád poslouchám rádio. Jazz, Cimrmany. Někdy jen tak. Co říkaj. S chlapama jsme byli na Kabátech. Šel bych. Až budou. Nebo kino. Ale na Bonda. Učím se od táty vařit. Ty jeho jídla. Mámu to štve. Samá sojovka. Je to dobrý. Prostě se to naučím. Dáváme si jídlo v hospodě a kecáme.

28. Ztráty v dospělosti

M: Jsem pořád sám. Máma s tátou jsou starý. Jak jsou unavený, moc sem nejdu. Chtěj abych se vrátil do baráku. Nejdu tam. Zase by to byl vopruz. Byl bych vzteklej. Jinak nic. To moře pude. Už jsme to plánovali. Ještě košili. Jinak nic. A práci za peníze. Pořád čekám. Je to teď složitý. Lidi moc nekupujou.

29. Co bylo, bylo

M: Už je toho moc. To máš všechno na kazetě. V létě budu pryč. Tak to musíš stihnout. Jo, řeknu to ještě jednou. S asistencí je to fajn. Dělam, co chci. Víím, že to v bytě nikdo neudělá. Chci tu bejt, tak musím.

Ale taky chodím večer ven. Dělam si, co chci. To mám rád. V bytě se můžu válet v posteli celou sobotu. Koukat na televizi. Domu nejdu. Mám toho plný zuby. Taky mě bolejí záda. Musím tu postel. Kámoš má holku, já ne. Ale nechci. Ta jedna furt řvala a brečela. Volala maminku. To nemělo cenu. Ted mám kámoše. Jeden má psa. Tak mám někdy i psa. Mít ho nesmím. V bytě. Ale někdy venku jo. Vozím ho. Běhá vedle mě. Štěká a skáče.

Někdy koukám na letadla. Letěl bych k moři. Hned.

V Praze, srpen 2021 až leden 2022 zaznamenala Radomíra Lorko. Záznam byl proveden v rozsahu 30 hodin a byl pořízen s písemným souhlasem participanta.

INDIVIDUÁLNÍ PLÁN ČERVEN 2020

„staráme se o dítě a o naše společné bydlení“

OKRUHY SPOLUPRÁCE

V následujícím půl roku se budeme soustředit na cíle, kterými jsou:

- 1) SEHNÁNÍ SPORTOVNÍHO KROUŽKU A ŠKOLKY PRO ERIKA**
- 2) PROPOJENÍ SE S ODBORNÍKY VE VÝCHOVĚ ERIKA**
- 3) POMOCI ANDREE A MARTINOVÍ V OTÁZCE PLÁNOVÁNÍ DRUHÉHO DÍTĚTE**
- 4) UDRŽENÍ SI BYTU**
- 5) ZAKOUPENÍ STOLU A LAVICE DO KUCHYNĚ**

Jak to uděláme?

- 1) Rytmus:**
 - podporuje Andreu a jejího partnera k aktivnímu vyhledávání sportovních koníčků pro jejich syna Erika
 - mapuje okolí a nabízí Andree doprovod na místa kroužků a sportovišť, které se našly
 - je v aktivním kontaktu s příslušným Ospodem – vyjednáva možnost částečné docházky syna Erika do školky
- 2) Rytmus:**
 - opětovně kontaktuje organizaci Host a zjistí možnosti jejich spolupráce s Andreou a synem Erikem
 - mapuje i ostatní organizace za účelem pomoci s výchovou Erika (např. Letní dům)
 - v případě nalezení vhodného odborníka, pomáhá Andree s porozuměním tohoto kontaktu a případně pomáhá i s navázáním prvního kontaktu
- 3) Rytmus:**
 - aktivně komunikuje v otázce plánování druhého dítěte a to jak s Andreou, tak s jejím partnerem (připravenost, možná rizika,...)
 - může Andree nabídnout doprovod či pomoc v oblasti zdravotní péče Andrey (např. doprovod na gynekologii)
- 4) Rytmus:**
 - podporuje Andreu a jejího partnera, aby měli dobré sousedské vztahy
 - pracuje aktivně s pravidly pronájmu – domovní řád

5) Rytmus:

- podporuje Andreu s partnerem, aby byli aktivní ve vyhledávání stolu a lavice
- může pomoci se zprostředkováním koupě, ev.dovozem a sestavením nábytku

Z MINULÉHO PLÁNU ZŮSTÁVAJÍ TYTO DLOUHODOBÉ

CÍLE:

- 1) **S PENĚZI, ABYCHOM UPLATILI BYDLENÍ A VŠE CO POTŘEBUJEME**
- 2) **JE PRO NÁSDŮLEŽITÉ SE DOBŘE STARAT O SYNA ERIKA**
- 3) **POTŘEBUJEME NĚKDY PORADIT V TOM, ABY NÁM SPOLU BYLO DOBŘE**
- 4) **VYŘÍZENÍ PŘÍSPĚVKU NA PÉČI**
- 5) **ZAŘÍZENÍ A ÚDRŽBA BYTU**

DLOUHODOBÉ

CÍLE

NAPLŇUJEME :

1)

- Andrea hospodaří s penězi na běžné výdaje, má kartu
- Martin pracuje – jeho výplata a důchod stačí na běžné měsíční výdaje
- opatrovnice Bára Andree pomáhá
 - s příjmy a výdaji, které chodí Andree na účet
 - splácet Andreiny dluhy
 - pravidelně platí nájem, elektřinu a T-mobile
- Rytmus pomáhá Andree s přehledem běžných měsíčních výdajů

2)

- Rytmus nám pomáhá, když bychom potřebovali řešit věci spojené se zdravým vývojem syna Erika
- na Rytmus se můžeme obrátit o pomoc o radu, s vysvětlením doporučení lékaře
- můžeme se poradit o tom, co má Erik v dané době například jíst, a co ještě ne
- pomoc s orientací v okolí (kde je mateřské centrum, hřiště, školka, lékař, možnosti stravování, apod...)
- když bude třeba s obnovením spolupráce s org. Host nebo kontaktovat jinou organizaci
- Andrea a Martin, aby se mohli dobře starat o Erika, potřebují být zdraví, můžou se poradit v této oblasti, jak situaci nejlépe řešit

- Rytmus nás podporuje v tom, abychom spolu řešili všechno důležité a abychom spolu nacházeli řešení
- můžu se na lidi z Rytmusu obrátit, kdybych řešila s Martinem nebo někým dalším problémovou situaci
- udržuji aktivní vztah s rodinou (babičkou a tetou Erika)
- Rytmus pomáhá najít příležitosti k neformálním zdrojům podpory (přátelé, sousedi...)

3) Rytmus:

- pomáhá Andree v komunikaci s odborníky
- nabízí doprovod Andree k odborníkům
- je v aktivním kontaktu s odborníky i opatrovnící Andrey

4) Rytmus:

- Andreu podporuje, aby v bytě bylo dost prostoru pro zdravý rozvoj syna Erika a příjemné prostředí pro celou rodinu
- pomáhá Andree naplánovat vhodnost vybavení bytu
 - upotřebitelnost
 - dostupnou cenu
- podporuje partnera Andrey a jí v domluvách při údržbě bytu

➤ **RYTMUS DÁL BUDE SPOLUPRACOVAT S MOJÍ OPATROVNICÍ, KDYŽ BUDE TŘEBA S HOSTEM, OSPODEM A KDYŽ SE SPOLEČNĚ DOMLUVÍME I S MOJÍ MATKOU**

➤ **S RYTMUSEM (KAČKOU NEBO ANDREOU) SE BUDU POTKÁVAT 1X – 2X TÝDNĚ, NA ČASE, MÍSTU A NÁPLNI ASISTENCE SE DOMLOUVÁME PŘEDEM TELEFONICKY**

➤ **NA SCHŮZKY DO KANCELÁŘE RYTMUSU CHODÍME 1X ZA MĚSÍC**

➤ **DLE POTŘEBY MŮŽU VYUŽÍT TELEFONICKOU PODPORU**

PLÁNOVANÝ ROZSAH PODPORY OD RYTMUSU ODHADUEJEME NA 2 – 5 HODIN ZA TÝDEN

Plán zhodnotíme v prosinci 2020

Na plánu pracovali , rozumí mu a spolupracují na něm:

Příloha VII. Participant D – IP

INDIVIDUÁLNÍ PLÁN SPOLUPRÁCE

„HLEDÁM SVŮJ STYL“

Září 2021 – březen 2022

NOVÝ INDIVIDUÁLNÍ PLÁN VYCHÁZÍ Z HODNOTÍCÍ SCHŮZKY 23. SRPNA 2021

Mým dlouhodobým cílem je žít co nejvíce samostatně a aktivně a mít hezké vztahy s ostatními lidmi. Uvědomuji si, že životní partnerství vzniká pomalu a z kamarádství.

Abych byla samostatná a rodiče o mě nemuseli mít strach, potřebuji se toho ještě hodně naučit a chci k tomu využívat podporu Rytmusu.

Jak je to teď?

V tomto období je pro mne hlavní téma **VZTAHY**. Bydlím se sestrou Pavlou v bytě, kde máme každá svůj pokoj. Soužití nám působí různá nedorozumění a potíže. Snažím se rodičům ukázat, že svoje věci dokážu zvládnout s dopomocí nikoli s kontrolou. Snažím se najít si partnera a mít hezký a vyrovnaný vztah. Už chápu, že takový vztah dá hodně práce a proto se 1x za dva týdny scházím s Dorkou, poradkyní pro vztahy.

Mám rozmanitou práci, kterou mám ráda. V kolektivu jsem oblíbená pro svoji vstřícnou povahu. Nadřízení mne oceňují za moji spolehlivost a pracovitost. Každý pátek mám volno, které využívám k realizaci svých plánů nebo k návštěvám lékařů.

Každé pondělí si do diáře zapisuji za podpory asistence Rytmusu všechny aktivity na následující týden. Každou středu pak společně vaříme jídlo, které naplánujeme v pondělí. V diáři mám také přehled o plánovaných aktivitách.

Fungování domácnosti s asistentem z Rytmusu kontrolujeme 1x měsíčně a zaznamenáváme to do tabulky.

Také se snažím dle doporučení odborníků hubnout a pravidelně vařit zdravá jídla dle racionálního jídelníčku doporučeného z OB kliniky.

Ve volném čase bych ráda více sportovala a našla novou partačku pro různé aktivity. Také plánuji nákup nového chytrého telefonu, aby měl dobrý fotoaparát

a dostatečnou paměť více než 16 GB. Také bych se ráda více zapojila do více rozmanitých aktivit Rytmsu a realizovala některé ze svých nápadů.

S čím potřebuji pomoci?

VZTAHY A TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

- Chtěla bych vážnou známost, ale nevím jak na to
- Chybí mi kamarádka se společnými zájmy
- Se sestrou Pavlou si moc nerozumím
- Se sportem vzpomínám na své dětství a začátek školních let
- Možná by se mi líbilo trénovat atletiku, chodit tancovat nebo turistické procházky
- Cvičím doma rehabilitační sestavu na záda
- Baví mne jezdit vlakem na výlety
- Ráda fotím. Fotkám se věnuji s AČV Medialog

Co děláme společně s Rytmusem

- ohledně vztahů se 1x za dva týdny radím s poradkyní pro vztahy Dorkou z Rytmsu a chci v tom pokračovat
- o vztazích se mohu také poradit telefonicky s Petrem Eisnerem (psychologem)
- bylo by fajn, kdyby se našla parťáčka s podobnými zájmy, jako mám já – procházky, fotografování, lehký pohyb venku
- s Rytmusem se pokusíme najít pohybovou aktivitu, která mi bude vyhovovat - např. turistické vycházky v nějaké skupině
- pro sestru Pavlu sepíšeme pár bodů, které by pomohly zlepšit naše spolubydlení a zlepšit náš vztah (manuál Jak na spolubydlení)
- pro cvičení doma znovu nastavíme hlasitost a zkusíme zlepšit dechový rytmus
- podíváme se na to, co má umět nový mobil tak, aby vyhovoval poměr cena x výkon
- zkusíme realizovat módní přehlídku pro Rytmus, do příprav zapojíme co nejvíce žen a budeme na tom pracovat intenzivně

OBLEČENÍ

- chci hezky vypadat, chci se líbit
- umím si vyprat a vyžehlit
- učím se kombinovat oblečení podle stylu a příležitosti

Co děláme společně s Rytmusem

- potřebuji pomoci s obměnou sezonního šatníku (manuál Oblečení)

- naučím se s asistentem vybírat vhodné oblečení, přiměřené velikosti, vhodné k různým příležitostem a přiměřené ceny
- ráda bych se přiučila drobné opravy oblečení (přišít knoflík, utrženou kapsu, začátek šatů)

DOMÁCNOST

- snažím se, aby byl byt čistý a uklizený
- když se v domácnosti něco pokazí, volám tátovi nebo to řeknu sestře. Rodiče zařizují opravu.

Co děláme společně s Rytmusem

- potřebuji pomoci s nákupem nového chytrého telefonu – musí mít výkonný fotoaparát, dostatečnou paměť nejméně 16 GB
- provádíme spolu s asistentem kontrolu funkčnosti domácnosti, chci zachovat evidenční tabulku a vyplňovat ji každý měsíc

ZDRAVÍ A HYGIENA

- pravidelně navštěvuji lékaře
- o redukci váhy se bavím s odborníky z OB kliniky
- učím se vařit zdravá jídla a dodržovat pravidelné stravování dle zásad racionální výživy

Co děláme společně s Rytmusem

- potřebuji pomoci s evidencí termínů u lékařů v diáři a předáváním lékařských zpráv rodičům
- pomocí nástěnky s asistenty kontrolujeme, zda se mi daří dodržet doporučení z OB kliniky
- někdy potřebuji vysvětlit a zopakovat doporučení lékaře
- potřebuji pomoci s vyhledáním nového psychiatra
- jsem ráda, když mi asistenti připomenou každodenní cvičení
- v rámci udržení zdravého životního stylu stojím o to, že budeme s Rytmusem vařit 2x týdně, ve středu teplé polévky, v pátek saláty

PENÍZE

- peníze mi pomáhají spravovat rodiče
- sama ráda a dobře nakupuji na dohodnuté vaření

- spravuji svůj osobní účet

Co děláme společně s Rytmusem

- s Janou dáváme dohromady argumenty pro pořízení karty s týdenním limitem (klady a mínusy, argumentaci pro rodiče proč kartu mít)

TÝDENNÍ PLÁN

Potkáváme se každé pondělí cca od 15 na společném jídle, kde plánujeme nadcházející týden a recepty na vaření ve středu a v pátek. Vaření probíhá po práci také přibližně od 15 s tím, že mám vždy nakoupeno.

1x za 14 dní se setkávám s Dorkou kvůli vztahům.

Pokud se to podaří, budu aspoň 1x týdně chodit na nějaké tancování.

Ráda se s lidmi setkávám pravidelně, ale i zajímavé příležitostné akce vítám.

**ODHADOVANÁ AISTENCE JE PŘIBLIŽNĚ 6-8 HODIN TÝDNĚ
REVIZI TOHOTO PLÁNU NEBO ZMĚNY PLÁNUJEME NA ZAČÁTEK
PROSINCE 2021**

Na plánu pracovaly

Příloha VIII. Participant E – IP

REVIZE PLÁNU 2021 „CHCI SE ZLEPŠOVAT“
VYCHÁZÍ Z HODNOTÍCÍCH SCHŮZEK Z 8. 10. 2021 A 15.
10. 2021

Chci, abyste mi dál pomáhali zlepšovat se, pomůže mi, když se budete v podpoře v jednotlivých oblastech držet původního IP „Chci se zlepšovat“:

- **Ve vaření, nákupu, úklidu bytu:** Chci se co nejvíc zapojovat do vaření, plánování jídla a nákupů. Chci mít doma uklizeno.
- **Při péči o sebe:** Mám bezbariérovou koupelnu a veškerou hygienu si jsem schopen zajistit v podstatě sám. To, jakou pomoc při sprchování potřebuji, se dozvíte v manuálu „sprchování“. Sám si zvládnou připravit oblečení na druhý den. Špinavé oblečení dávám do koše na prádlo.
- **Při cestách do práce a na volnočasové aktivity:** Pohybují se na invalidním vozíku. Potřebuji, abyste mě doprovázeli do práce a všude tam, kam potřebuji. Mám rád pestrý program. Jsem rád, když mi nabídnete pomoc s jeho vymyšlením.
- **V orientaci v penězích, jaký je den a v tom kdo mi kdy bude pomáhat:** Chci vědět kolik a za co utrácím peněz. Jaké mají bankovky a mince hodnotu. Chci mít přehled, kdo ke mně kdy přijde domů na asistenci.
- **Při cvičení, psaní a čtení:** Chci cvičit, zlepšovat se ve čtení a psaní.

Do plánu přidáváme cíle týkající se oblasti vztahů, hledání nové práce a péči o vozík

Nové cíle:

- **Mám podaný inzerát na seznamce, chci si najít partnerku/kamarádku**
 - **Jsem zaregistrován v čekatelích ve službě Podporovaného zaměstnávání Rytmusu Praha, hledám si novou práci**
 - **Řešíme funkčnost vozíku**
-
- Z Rytmusu spolupracuji hlavně s : Radkou Lorko, Martinou Hüblovou, Ivanou Porvažníkovou, Bárou Stolínovou, Jirkou Válkem, Kseniou Bospamyatnykh a Alešem Vojáčkem; někdy mi pomáhají ale i další lidi z Rytmusu
 - Používáme a k plánu patří dokumenty:
 - MA_Sprcha
 - MA_Průběh asistence
 - MA_Jak cvičit
 - MA_plán cesty
 - MA_desatero
 - Používám „menu“ a obličejový kalendář
 - Pomáháte mi v rozsahu 60-80 hodin za měsíc
 - O tom, jak se nám ve spolupráci dařilo a jak v ní budeme pokračovat, si řekneme na podzim 2022

V Praze říjen 2021

Příloha IX. Informovaný souhlas Participantů

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Účel: Jste zván k účasti ve výzkumné studii pro bakalářské práci, která je realizována pro katedru.....na TF JCU.

Cílem této studie je

Je zaměřena na

Zajímají nás.....

Podmínky účasti: Seznámení se s informovaným souhlasem a stvrzení souhlasu s účastí ve výzkumu podpisem, souhlas pořízením audiozáznamu rozhovoru. Rozhovor trvá cca 45-90 minut a po vzájemné dohodě se bude opakovat. Osoba, která realizuje výzkum:, e-mail:.....

Možná rizika: I když nejsou známa žádná konkrétní rizika spojená s touto studií, některé informace mohou být citlivé. Také otázky spojené smohou být pro některé účastníky stresující. Kdykoliv tedy můžete odstoupit v průběhu rozhovoru nebo neodpovědět na položenou otázku, která je pro Vás nepříjemná.

Možný zisk: Z účasti na výzkumu neplyne žádný přímý zisk .

Výsledky výzkumu budou mít vědecký význam a budou z nich pravděpodobně profitovat i lidé, nacházející se v podobné životní situaci jako účastníci.

Anonymita: Data získaná v této studii jsou přísně anonymní. Všechna osobní data jsou vymazána, vlastní jména jsou změněna. Audiozáznam nebude pořizován. Rozhovor bude zapsán na PC výzkumníka.

Zápisy budou archivovány pouze v rámci připravované bakalářské práce.

Právo vystoupit z účasti na výzkumu: Účastník má právo ukončit účast na výzkumu v jakékoliv fázi výzkumu do doby než je výzkum ukončen (publikace odborného textu, odevzdání akademické práce). V případě jakýchkoliv dalších otázek spojených s účastí ve výzkumu je možné získat informace na těchto kontaktech:

Děkuji,, výzkumník

Souhlasím s účastí ve výzkumu. Přečetl jsem si výše uvedené podmínky. Podpis/Datum
.....

Příloha X. Biografický list jako výukový materiál pro sběr biograf. Dat

Biografický list jako výukový materiál pro sběr biografických dat

Biografický list – výukový materiál!!

Jméno _____

Místo narození _____

Rodiče – otec – povolání _____

matka – povolání – povinnosti _____

Dětství

1. Kde jste se narodil/a? _____

2/a Sourozenci _____

2/b Musel/a jste se starat o sourozence? _____

3. Zvláštní vlastnost _____

4. Zvláštní nadání/zručnost _____

5. Oblíbené dítě/kamarád _____

6. Oblíbené jídlo/pití _____

7. Oblíbené vůně _____

8. Oblíbená píseň/hudba _____

9. Krajina domova/oblíbený obraz _____

10. Oblíbená činnost _____

11. Povinnosti doma _____

12. Ve škole _____

Biografie v péči o seniory

13. V dalším vzdělávání _____

14. Ostatní _____

15. Co bylo dovoleno ve volném čase? _____

16. Co bylo zakázáno ve volném čase? _____

17. Výchova _____

všeobecně _____

18. Náboženství _____

19. Hobby/zájmy _____

20. Příjemné vzpomínky _____

21. Negativní vzpomínky _____

Mládí

1. Volba povolání _____

2. Svobodná rozhodnutí _____

3. Svoboda _____

4. Povinnosti _____

5. Idoly a vzory _____

6. Aktivní činnost v klubech, svazech, oblastí kultury, sportu, politiky _____

7. Ukončení školy _____

8. Radost z práce/povolání _____

9. První láska _____

10. Co bylo, bylo _____

Dospělost

1. Povinnosti/pracovní úkoly _____

Přílohy

2. Svatba _____

3. Manželství _____

4. Přátelství _____

5. Děti _____

6. Potraty _____ *záznam pouze, pokud o tématu hovoří senior*

7. Úmrtí dítěte _____ *záznam pouze, pokud o tématu hovoří senior*

8. Ostatní vztahy _____

9. Zdravotní problémy _____

10. Zdravotní omezení _____

11. Volný čas _____

12. Životní negativa _____
13. Víra, kultura, sport, zájmy, politika _____
14. Ztráty v dospělosti _____
15. Co bylo, bylo _____

Stáří

1. Odchod do penze _____
2. Ztráta povinností _____
3. Nové úkoly, povinnosti _____
4. Nové plány _____
5. Nové role _____
6. Životní bilancování _____
7. Zvláštnosti v současnosti _____
8. Zvláštnosti stáří _____

Biografie v péči o seniory

9. Které životní období bylo pro Vás nejšťastnější? _____
 10. Co bylo v životě zvláště obtížné? _____
 11. Co ještě zůstává? _____
 12. Odchod a loučení _____
 13. A co bude dál? _____
 14. Je Vám 5 let _____
 15. Co bylo, bylo _____
 16. Datum přijetí do pobytové služby: _____
 17. Současné aktivity seniora _____
- Datum _____ Podpis klíčového pracovníka: _____

Příloha XI. Standardy kvality sociálních služeb a biografická péče

Standardy kvality sociálních služeb a biografická péče

1. Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb
Poskytovat službu s ohledem na individuální potřeby v souvislosti s jeho životním příběhem.
Biografie přináší způsob pro odhalení individuálních potřeb a přání klientů, na jehož základě dochází k individuálnímu poskytování služeb.
Poskytovat službu s ohledem na individuální potřeby v souvislosti s jeho životním příběhem.
2. Ochrana práv osob
Zachování rozhodování klienta co nejdéle s ohledem na stadium regrese, životní příběh.
Právo na individuální přístup na základě biografie. Senior má právo na celostní péči.
Klient má právo na celostní péči. Právo na individuální přístup na základě biografie.
3. Jednání se zájemcem o službu
Informovanost klienta a jeho rodiny (proč a jak) o koncepci biografické péče.
Biografie je ve všech informačních materiálech srozumitelně vysvětlena, je ve všech pracovních postupech jednání se zájemcem, pracovník umí tyto postupy vysvětlit.
Informovat zájemce a jeho rodinu o způsobu a smyslu poskytování sociální služby na základě biografické péče.
4. Smlouva o poskytování sociální služby
Poznanky z biografie individualizují rozsah a způsob poskytované služby.
Na základě znalostí biografie definujeme obsah a rozsah péče ve smlouvě.
Poznanky z biografie individualizují rozsah a způsob poskytované služby.
5. Individuální plánování průběhu sociální služby
Informace z biografie nám pomáhají lépe poznat klienta, nastavit a realizovat optimální péči. Individuální plánování (IP) probíhá v multidisciplinárním týmu pracovníků.
IP je dialog mezi klientem a pracovníkem o přáních a potřebách klienta, které sociální služba naplňuje s ohledem na jeho životní příběh, klíčový pracovník zná techniku transferu biografických dat do IP = BIP.
Informace z biografie pomáhají poznat klienta, nastavit, realizovat, hodnotit optimální péči. Individuální plánování a hodnocení probíhá v multidisciplinárním týmu.
6. Dokumentace o poskytování sociální služby
Biografická dokumentace je nedílnou součástí dokumentace o poskytování sociální služby.
Biografická dokumentace klienta (biografie, ADŽ, rodokmen, BIP) jsou vnitřní zdroje informací o klientovi v písemné podobě.
Biografická dokumentace klienta (biografie, ADŽ, rodokmen, BIP) jsou zdroje informací o klientovi v písemné podobě.
7. Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby
Koncepce biografické péče předchází stížnostem na poskytovanou službu, protože vychází a opírá se o individuální přání klienta, vychází ze životního příběhu.
Řešení stížnosti klienta s důvěrou a přihlédnutím k jeho životnímu příběhu pomáhá v řešení stížnosti.
Koncepce biografické péče předchází stížnostem na poskytovanou službu, případně je pomáhá řešit.
8. Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje
Sociální služba zprostředkovává klientovi návaznost na další dostupné zdroje podle jeho potřeb, přání a biografických zvyklostí.
Sociální služba spolupracuje v zájmu klienta s jinými službami podle individuálně určených potřeb ze života klienta.
Sociální služba zprostředkovává klientovi návaznost na další dostupné zdroje podle jeho přání, potřeb a biografických zvyklostí.

9. Personální a organizační zajištění služby
Předpokladem kvalitní péče podle biografie je kvalifikovaný a vyškolený pracovník. Služba má metodiku pro zaškolení nových a klíčových pracovníků pro výkon biografické péče.
Pracovníci jsou zaškolení v metodě biografie, jsou povinni s biografií umět pracovat.
Pracovníci jsou zaškolení v Konceptci biografické péče a jsou povinni na základě biografie spolupracovat v multidisciplinárním týmu.
10. Profesní rozvoj zaměstnanců
Poskytovatel svým zaměstnancům zajišťuje vzdělávání (+ interní školení) v Konceptci biografické péče.
Poskytovatel cíleně zvyšuje a aktivně podporuje zaměstnance ve znalostech a dovednostech z Konceptce biografické péče.
Provozní standard kvality obsahuje metodu práce s biografií klienta.
Poskytovatel cíleně zvyšuje a aktivně podporuje zaměstnance ve znalostech a dovednostech z Konceptce biografické péče.
11. Místní a časová dostupnost poskytované sociální služby
Bez dohody ve skupině PD.
Poskytování sociální služby vychází z kontinuálního mapování stavu seniora na základě znalosti biografie a stadia regrese, a tím i včasném a adekvátním poskytnutí služby při změně stavu seniora (v instituci).
Zde měla skupina PD rozdílnou definici bez následné shody.
12. Informovanost o poskytované sociální službě
Informace o biografické péči jsou obsaženy ve všech informačních dokumentech služby.
Sociální služba informuje o biografické péči srozumitelným způsobem na příslušných místech.
Informace o biografické péči jsou obsaženy ve všech informačních dokumentech služby.
13. Prostředí a podmínky
Prostředí a podmínky v DpS vychází z potřeb, přání, biografie a principu normality klientů, prostředí se mění s ohledem na princip normality klientů.
Prostředí je terapeutické médium vycházející z principu normality a stadia regrese klienta.
Prostředí a podmínky služby vycházejí z biografie a principu normality klientů.
14. Nouzové a havarijní situace
Informace z biografie nám napomáhají při prevenci a řešení nouzových a havarijních situací.
Metodika pro řešení nouzové a havarijní situace, kde pomáháme znalostí biografie klienta a znalostí stadia regrese klienta.
Informace z biografie nám napomáhají při prevenci a řešení nouzových a havarijních situací.
15. Zvyšování kvality sociální služby
V rámci biografické péče využíváme ke zvyšování kvality služby hodnotící a skórovací metody.
Sociální služba má funkční systém mapování a ověřování kvality biografické péče. Metoda STATUS Q.
V rámci Konceptce biografické péče využíváme ke zvyšování kvality služby hodnotící a skórovací metody kvality péče.

Příloha XII. Seznam vybraných studentských prací k využití biografie v péči o seniory

- 1) SUCHÁNKOVÁ, Petra. *Biografie uživatele sociálních služeb v pobytových zařízeních pro seniory*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2017, 65 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/39619>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Ústav zdravotnických věd. Vedoucí práce Krátká, Anna.
- 2) OLEJNÍKOVÁ, Veronika. *Využití biografie klienta v péči v pobytových zařízeních sociálních služeb pro seniory*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2014, 103 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/28462>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce Kroutilová Nováková, Radana.
- 3) DVOULETÁ, Karla. *Biografie klienta v péči v pobytových zařízeních sociálních služeb pro seniory*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2017, 85 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/39611>. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Ústav zdravotnických věd. Vedoucí práce Verešová, Jarmila.
- 4) LANGOVÁ, Jana. *VYUŽITÍ BIOGRAFIE KLIENTA V INDIVIDUÁLNÍM PLÁNOVÁNÍ* [online]. České Budějovice, 2014 [cit. 2021-12-04]. Available from: <https://theses.cz/id/vuffle/>. Bachelor's thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Health and Social Studies. Thesis supervisor Mgr. Aleš Novotný.
- 5) MARTÍNKOVÁ, Monika. *Využití biografie klientů pro zvýšení kvality aktivizace v domově pro seniory* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2021-12-04]. Available from: <https://theses.cz/id/pex77v/>. Bachelor's thesis. Palacký University Olomouc, Sts Cyril and Methodius Faculty of Theology. Thesis supervisor PhDr. Mgr. Libor Novosád, Ph.D.
- 6) JARUŠKOVÁ, Erika. *Standardy kvality sociálních služeb, Individuální plánování se seniory* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/4uunai/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Bibliografický odkaz

LORKO, R. Biografie – příběh života: efektivní nástroj pro nastavení individuální péče o člověka. České Budějovice 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Klíčová slova

Biografie, sociální práce, péče o člověka, Individuální plán, klíčový biografický prvek, Plánování zaměřené na člověka, oblast sociálního začlenění

Abstrakt

Práce se zabývá možností, zda a jak lze využít biografii v terénní sociální práci při podpoře samostatného bydlení lidí s mentálním handicapem. Služba podporující samostatnost a rozvoj v oblastech sociálního začleňování se ve své praxi opírá o metodu Plánování zaměřené na člověka, jejímž výsledkem je sestavený Individuální plán. Ve své práci se snažím prokázat, že tento Individuální plán může být smysluplně obohacen o důležité prvky z historie klienta a může zohledňovat jejich důležitost v současném prožívání a zvládání klienta. Tyto prvky, získané pomocí záznamu biografie, označuji jako klíčové biografické prvky. U těchto prvků pozoruji to, zda hrají pozitivní nebo negativní roli v životě klienta. Jsem přesvědčena, že klíčové pozitivní biografické prvky mohou sloužit jako mosty ke zvládání současné situace a jsou silnými motivátory pro získávání nových kompetencí a pro další osobní rozvoj. Naopak znalost negativních prvků nám může ve spolupráci s klientem pomoci nastavit efektivní komunikaci a přímější cestu ke zvládání a dosahování jednotlivých cílů klienta. Biografie je pro mne v této práci nástrojem, kterým mohu získat klíčové prvky z minulosti života a těmi obohatit i současné záznamy o aktuální situaci klienta. Na základě takto komplexního obrazu mohu klienta podporovat efektivně a s maximální mírou pochopení jeho individuality.

Key words

Biography, social work, person-centred care, individual plan, key biographical element, Person-centred planning, part of social inclusion

Abstract

The thesis examines whether and how biography can be used in field social work to support independent living for people with intellectual disabilities. The service promoting independence and development in the areas of social inclusion relies in its practice on the method of Person-Centred Planning, which results in an Individual Plan. In my work, I seek to demonstrate that this Individual Plan can be meaningfully enriched with important elements from the client's history and can reflect their relevance in the client's current experience and coping. I refer to these elements, obtained through the recording of biography, as key biographical elements. What I observe about these elements is whether they play a positive or negative role in the client's life. I believe that key positive biographical elements can serve as bridges to coping in the present situation and are powerful motivators for acquiring new competencies and for further personal development. Conversely, knowing the negative elements can help us work with the client to set up effective communication and a more direct path to coping and achieving the client's individual goals. In this work, biography is a tool for me to extract key elements from the past life and to use these to enrich the current records of the client's current situation. Based on such a comprehensive picture, I can support the client effectively and with maximum understanding of their individuality.